

DOOR DE BLIKSEM GETROFFEN

Levensschets
en

4 preken

Toegevoegd

Rouwpreek door Ds. P.A. Toorenbergen

Genesis 5: 24

En God nam hem weg.

ds. ADRIANUS VAN HERWAARDEN

**ALZO VOER ELIAS MET EEN ONWEDER TEN HEMEL.
NAGALMEN BIJ DE TREFEENDEN DOOD VAN DE TROUWE WACHTER OP
SIONS MUUR**

A. VAN HERWAARDEN

DOOR DS. PIETER LOS Gz., 1815-1888

En:

AAN ALLEN MOET HET EVANGELIE GEPREEKT WORDEN

Oude Paden van juni 2015. Door A.B. Goedhart

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016**

INHOUD

Verslag van de blikseminslag

Kort verslag uit het leven van Adrianus van Herwaarden 1815-1855

1^e preek.

2 Korinthe 7:10a

Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.

2^e preek.

Filippenzen 1:6.

"Vertrouwende ditzelve, dat Hij, Die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen zal tot op de dag van Jezus Christus."

3^e preek.

1 Petrus 2:7a.

U dan, die gelooft, is Hij dierbaar.

4^e preek.

Habakuk 2:20.

Maar de HEERE is in Zijn heiligen tempel, zwijgt voor Zijn aangezicht, gij ganse aarde.

Rouwpreek door Ds. P.A. Toorenbergen

Genesis 5: 24

En God nam hem weg.

ALZO VOER ELIAS MET EEN ONWEDER TEN HEMEL.

NAGALMEN BIJ DE TREFEENDEN DOOD VAN DE TROUWE WACHTER OP SIONS MUUR

A. VAN HERWAARDEN

DOOR DS. PIETER LOS Gz., 1815-1888

AAN ALLEN MOET HET EVANGELIE GEPREEKT WORDEN.

Oude Paden van juni 2015. Door A.B. Goedhart

Verslag van de blikseminslag

Zondag, de negentwintigste Juli 1855, blijft voor de Hervormde Gemeente van OP-Heusden onvergetelijk.

In de voormiddag godsdienstoefening was een vriend van onze Leraar, de Weleerwaarde Heer H. J. WUNDER, Predikant te Purmerend, sedert enige dagen in het naburig Kesteren vertoevende, voor hem opgetreden. Door zeer velen met stichting gehoord, bevond deze zich na kerktijd met zijn familie als ten afscheidsbezoek bij onze predikant.

Twee leden van de kerkenraad van Waarder, in welke gemeente onze leraar zijn dienstwerk voor twaalf jaren begonnen was, kwamen ook ten zijnen huize. Men kon hem ook daar niet vergeten; hij werd terug begeerd en daartoe wendden die mensen hun pogingen aan.

In de pastorie bevonden zich nog twee zusters van de echtgenote van onze leraar, leden der gemeente te Fijnaart, waar hij, vóór zijn komst alhier, acht jaren met grote zegen werkzaam was.

Des namiddags betrad onze leraar zelf de kansel. Als altijd, waren er honderden opgekomen. Rondom zich zag hij in die talrijke schare, leden van elk zijner gemeenten.

In zijn voorafpraak drong hij, in volle overeenstemming met de voormiddag leerrede, zeer aan op innige christelijkheid, werkdadig Christendom, afschuw van de zonde, zo als hij trouwens altijd deed. Hij predikte over Matthéüs 5 vers 27-32.

De lucht was zeer betrokken. Die buiten waren, zagen dat één bui uit het zuiden opdreef, terwijl een andere uit het westen door het noorden kwam opzetten. Een helglanzende zilverstreep scheen ze een tijd lang te scheiden, tot dat zij al donkerder en zwarter dan twee vijandige gevaarten op elkander schenen te stoten. Steeds heviger klaterde en rolde de donder; sneller en geweldiger volgden de slagen; het zware kerkgebouw dreunde. Enige vrouwen verlieten de kerk.

Onrust, gejaagdheid, angst zag men op ieders gelaat. Verwarring begon zich te vertonen. Het snikken en jammeren van enige vrouwen deed hem zijne rede staken.

"Vrienden!" sprak hij toen, *"beseft toch dat wij ons overal en altijd in de hand Gods bevinden. Hij kan ons hier in Zijn tempel ook behoeden, evenals elders. Hij is almachtig en geducht, maar Hij is ook lankmoedig en groot van goedertierenheid. Laten wij uit het voorbeeld van David leren, God in al Zijn werken te bewonderen. O, in een der psalmen herinnert hij ons zo treffend, dat ook dit ontzaglijke natuurverschijnsel in 's Hoogsten macht staat, als hij zegt, "de God der ere dondert." Mocht ook deze stem van de Almacht in ons allen opwekken, de begeerte om steeds zo te mogen leven, dat wij ieder ogenblik gereed konden zijn om door de Heer' van leven en dood opgeroepen te worden."*

Deze woorden werden op diep bewogen toon door zijn Weleerwaarde vloeiend uitgesproken, onder het gedurig flikkeren des bliksems en het ratelen van de donder. Het was alsof de uitbarstingen gestadig al woedender werden. Zelfs de moedigsten voelden zich beangst, beklemd.

Nu zag de Leraar mij een ogenblik aan en zeide toen tot de ouderlingen: "*Broeders! Wat zullen wij doen? Wat is hier ten deze gebruikelijk?*" Waarop de naast bijzittende ouderling antwoordde: "*Dominee! Zo heb ik het nog nooit bijgewoond.*"

Nogmaals sloeg nu de predikant zijn oog op mij en stond toen enige seconden als met gevouwen handen. Wie zal ons zeggen of hij peinsde, dan wel of zijn kinderlijk vroom gemoed zich in gebed verhief tot de Almachtige?

Daar slaat, met ijzingwekkende, ondenkbare snelheid, een vonk hem op het voorhoofd; reeds levenloos zijgt hij voorover, terwijl het gehele lichaam achterwaarts zinkt.

In hetzelfde ogenblik spat en splijt de voet van de kansel uiteen, de donder barst voor onze voeten huiveringbarend brullend los, de kerk davert. Ieder vliegt op en vlucht met meer dan doodsangst op het gelaat. Een sterke zwavelkruitdamp heft zich op.

Ik ga ijlings, - bedaardheid aanbevelende, - ter preekstoel op, spring over de deur naar binnen en omvat het lijk van de dierbare leraar en vriend. Dit alles had met zoo verbazende snelheid plaats, dat het wel verhaald, doch niet met woorden voorgesteld kan worden. Zeer spoedig komen anderen mij te hulp.

De deur van de predikstoel opent naar binnen en het zware lichaam lag daar tegenaan op de grond met de voeten op een bankje van twee palmen hoogte. Slechts door een inspanning van krachten, in elke andere toestand onmogelijk, gelukte het mij hem halverwege op te beuren, alzo aan anderen door de toen halfgeopende deur toegang te geven, waarop wij het lijk naar beneden brachten.

Mijn woorden, mijn daad, de als in stromen neerstortende regen, de liefde tot de predikant, dit alles werkte mede om de vliedende schare te stuiten.

Menigte van vriendenhanden ontvingen het stoffelijk overschot van de onvergetelijke. En, het door zovele trouwe harten omgeven ziende, spoedde ik mij naar mijn vrouw en kinderen.

Tussen de deuren van kerk en kosterij zijn dertig ellen afstand; de regen maakte mij doornat, eer ik mijn woning bereikte. Daar toefde een jammerende menigte, nog geheel onbewust van het vreselijk uiteinde.

Wel had een vrouw geroepen: "*De dominee is dood van schrik, maar de meester is bij hem.*" Doch niemand had dit eigenlijk opgevat. De meesten hadden met voorover gebogen hoofd, zelfs wel met gesloten ogen gezeten; ten einde van het gedurig feller licht minder gewaar te worden.

Toen ik nu hier uitsnikte wat gebeurd was, ontstond een nieuw toneel van jammer en wee: van de stilste verzuchting en het zachtste gekerm tot den schrilste wanhoopskreet, van klappertandende verstening tot de zenuwachtige schaterlach van waanzin. Elke uitdrukking der zielsmart werd hier vernomen, nee, mijn taal is te arm, moediger pen wage zich aan dit tafereel; ik kan het niet.

Plotseling treffen andere klanken onze oren. *Hij leeft!! Hij leeft!!!!*

Die gil in ongetemde geestvervoering geuit klinkt als een engeltoon in veler hart, schept de zalige verwachting, stilt de storm, verstijft veler mond. Hijgend en

zwoegend snakt menige borst door plotselinge overgang geprangd, naar lucht. Ondanks mijn stellige overtuiging spoed ik mij met de eerste middelen ter hulp, doe de nabijwonende, - terecht geachte - geneeskundige ontbieden.

Ik snel daarna de toren op, tegen de op het kerkhof staande menigte, in het voorbijgaan roepende: *"jongens! wie courage heeft, volgt mij met water; ik ga u voor,"* aan welke roepstem slechts een, mijn oudste zoon, gehoor gaf.

Hoewel er nu, sedert de vreselijke ontploffing, nauwelijks enige minuten verlopen waren, was de heer J. W. Arendts, Wethouder, met de jeugdige timmerman D. WEVERS en de arbeider Jakob Verwoert, mij hier reeds voor. Spoedig overtuigden wij ons dat er althans geen dadelijke brand merkbaar was en slechts een vluchtige blik op de aangerichte verwoesting slaande, keerden wij waar ons hart ons riep.

De geneesheer was reeds verschenen, zijn onderzoek begonnen; zijn bliken bevestigden mijn overtuiging. Hij gaf last, wegens de geweldige aandrang der menigte, om het lijk, dat nu op zitkussens op de grond van de kerkenkamer lag, te vervoeren.

Maar nog voor dit aanving, zagen wij de weduwe naderen. Deerniswaardige weduwe! Voor weinige minuten nog een gelukkige gade, wat nameloos zware last van jammer hebt gij te torsen!

Zal ik mij aan uw rouw vergrijpen door een ijdele poging om die voor de wereld te onthullen? Nee! Zouden wij ons verstout hebben, u reeds aanstonds troost toe te spreken? Nee! Ach! De eerste troost, voor een zo diep gewonde ziel, mederouw, was voor u nog ontijdig.

In de pastorie werden door de geneesheer, ijverig bijgestaan door den heer A. H. Ten Hoet, apotheker te Amsterdam, en de bovengenoemde heer J. W. Arendts, alle pogingen en alle middelen te werk gesteld, door mensenmin en wetenschap uitgedacht, om het wegvliedende leven terug te roepen. Alles bleef vruchteloos.

- Ofschoon er uitwendig aan het hoofd geen zichtbare verwondingen waar te nemen zijn, mag men toch veilig aannemen, dat het hoofd, en wel het allereerst, door de bliksem getroffen is, - niet alleen omdat personen aan verschillende zijden van de predikstoel gezeten dit verklaren gezien te hebben, - maar ook om het snel dodende.
- Ten 2^e omdat bij het onderzoek van het hoofd, terwijl de haren vaneen gescheiden werden, in dezelve een zwavelkruid lucht merkbaar was.
- Ten 3^e omdat de das aan de linkerzijde gescheurd was. Voorts was de gesp beneden de linker knie afgeslagen en terzelfder hoogte de kous verscheurd en aan het been aan de binnenzijde een verwonding der opperhuid, die aan de bovenzijde hoekig, onder ovaal was van vorm; ter grootte van ongeveer een gewone eetlepel; onder aan den enkel twee ontvellingen, ter grootte ieder van een duim, zijnde de linker schoen geheel aan flarden.
- De lijkstijfheid trad zeer spoedig sterk in. Om generlei voorzorgen te vermijden, werden wakers bij het lijk gesteld; de geneesheer maakte met mij de afspraak om des nachts nog herhaaldelijk te gaan zien, doch reeds ten elf ure was de lijkstijfheid zo sterk geworden, dat zelfs de flauwste hoop, ons ontzong. De ontbinding vertoonde zich op het aangezicht het eerst en alvorens nog elders daarvan sporen aanwezig waren.

Het spreekt vanzelf dat wij zeer spoedig bedacht waren om de ouders en verdere betrekkingen van het gebeurde te onderrichten. Het gelukte mij zodanige uitdrukkingen te vinden, dat het alleen aan de hartelijkste liefde der enige zuster onzes Leraars, Mej. De Groot te Gouda mogelijk was, nog enige hoop te koesteren.

Twee ouderlingen belastten zich met de zorg om de treurmare tot de ouders over te brengen: weinig dagen geleden had de bijna tachtigjarige moeder haar zoon nog bezocht.

De ijver van de zoon om door tegemoetkoming van de gebreken des ouderdom der jaren last te verminderen, voerde mij toen in verbeelding tot de gelukkige dagen van mijn kindsheid terug.

De blij berustende tevredenheid der moeder, die rijk in haar zoon, dankbaar voor het verleden, vergenoegd met het tegenwoordige de zaligheid in de toekomst zag, maakte in menig oog zulke grijsheid een benijdbaar tijdvak ter overgang naar hoger heil. Alleen het vast geloofsvertrouwen, dat dit leven slechts een schaduw, een doorgang tot hoger aanzijn is, kan staande houden onder zulke rampen. Wij voelden ons gesterkt door de aanschouwing van dat geloof, zelfs in de grievendste smart.

Het was de wil der weduwe, dat het stoffelijk overschot haars echtvriands zou gevoerd worden naar de Fijnaart, zijn voorlaatste gemeente, haar geboorteplaats. Zij wenste met het lijk een plaats te ontvlieden die haar lief en aangenaam was, sinds zij voor nauwelijks dertien maanden aan zijn zijde hier welkom geheten, schier dag op dag de welgemeendheid dier betuiging had zien bevestigen, doch die haar nu eensklaps koud en onverschillig zag voor alles en allen, behalve voor die énen, die haar hier voor immer ontnomen was.

Geldelijk bezwaar was er niet; dus werd het lijk, dat reeds sterk tot ontbinding begon over te gaan, in een met lood beklede kist gelegd en alle voorzorgen genomen tot vervoer. Eindelijk kwamen op woensdagmorgen ook de broeders der weduwe aan.

Door het, - althans bij vergelijking, - uiterst trage brievenverkeer tussen het ons naast bijzijnd postkantoor Wageningen en het dorp Fijnaart was dezelfde tijding die 's maandags morgens ten negen ure reeds in Gouda was bezorgd, net voor dinsdagmorgen ten tien ure aan de Fijnaart. Het gerucht was de tijding reeds vooruit. Aan de oudsten broeder der weduwe gelukte het de begrafenis alhier te doen plaats grijpen, door de weduwe zeer menskundig te wijzen op het gevaar van al te grote aandoeningen voor haar hoogbejaarde moeder te Fijnaart.

Inmiddels werd mij door de vader des leraars, namens de overige betrekkingen, alsmede door de kerkenraad, opgedragen, een aankondiging op te stellen voor de *Haarlemsche Courant* over het overlijden. De droefheid der weduwe was zo grenzeloos groot, dat het mij onzinnig scheen haar voor te stellen, als met zulke zorgen bezig.

Als ongekunstelde uitdrukking der waarheid, stelde ik een, in tweeën gedeeld bericht op, 't welk ik, omdat ieder het voor volle en enkel waarheid erkende, hier laat volgen.

Onuitsprekelijk diep werden wij heden geschokt door het ontzettend bericht dat onze zoon en schoonzoon, de Weleerwaarde Heer ADRIANUS VAN HERWAARDEN, Predikant te Opheusden, gisteren in de namiddag godsdienstoefening aldaar, onder een geducht onweder, hij alleen in het midden van honderden, dodelijk getroffen en aan de velen die hem liefhadden ontnomen is.

Hij was onze lieveling, onze eer, onze kroon!

Wie zal ons dit zware lot zonder morren leren dragen.

Hij, die ons deze smart doet, Hij verbinde ook weder; Hij, die onze zielen dus doorwondt, Hij lere ons zwijgen, berusten, aanbidden!

De ontslapene was bijna veertig jaar.

De droefheid zijner weduwe, Mejuffrouw JENNIGJE VAN HERWAARDEN, geboren Van Dis, aan wie hij door wederkerige, innige liefde verbonden was, de toestand zijner drie jeugdige kinderen, de weedom zijner broeders en zusters, pogen niet zich voor te stellen.

Gorinchem, }30 Juli 1855.

De Fijnaart, }

Namens de gehele familie,

G. VAN HERWAARDEN.

D. B. VAN HERWAARDEN, geb. VERHEIJ.

Wed. J. H. VAN DIS, geb. M. VAN DER LINDEN.

Zwaar, onbeschrijfelijk zwaar, werd onze gemeente, hedennamiddag geschokt, daar onze leraar, de Weleerwaarde Heer ADRIANUS VAN HERWAARDEN, te midden van zijn leerrede door het hemelvuur getroffen, ons ontnomen werd.

Hij stortte neder, terwijl zijn laatste woorden tot de gemeente, waarmede hij tot bekering en tot vertrouwen in God opwekte, nauwelijks zijn lippen ontvloed waren.

Hij genoot en verdiende aller achting en liefde. Hij was een ijverig leraar en getrouw herder, vol van blijmoedig, kinderlijk vertrouwen op zijn Heere, minzaam en welwillend jegens ieder, zacht en liefallig, zelfs in de hoogste ernst.

Het leven was hem Christus het sterven hem gewin.

Opheusden, 29 Juli 1855.

Namens de Gemeente

DE KERKERAAD,

J. H. DEN HARTOG.

Í J. W. SIPMAN.

ELIAS DEN HARTOG.

JOHs. JACs. VAN SCHAİK.

ANTONIJ PENRAAT.

TH. VAN DE POL.

De begrafenis had met ongewone plechtigheid plaats. Behalve vader, oudste zoontje, broeder en schoonbroeder van de ontslapene, waren nog ter begrafenis genodigd:

- het gemeentebestuur,
- alle kerkelijke collegiën met de consulent, de geneesheer en de onderwijzer.

Niemand had geweigerd om de laatste droevige eer te bewijzen aan het stof van de ontslapene.

En liet te grote aandoening de consulent J. VAN DER WERFF, predikant te Kesteren, niet toe om bij het graf enige woorden te spreken, vriendschappelijke gehechtheid, broederlijke herinnering, dreef Ds. O. G. HELDRING, predikant te Hemmen, naar de stille rustplaats der doden te Op-Heusden.

Door de onderwijzer daarop in stilte uitgenodigd, sprak hij op de hem eigen wijze, roerde veler hart en sterkte veler geloofsmoed in dezen zware druk.

De torenspits schijnt het eerst getroffen te zijn. Honderden leien en vele planken zijn er afgeworpen, meest aan de noordwest- en west zijde. Inwendig werd de makelaar omtrent 5 ellen opgescheurd en een verzameling van ribben, deels uiteengeslagen en neergesmeten. Aan de zuidbovenhoek van het wijzerbord, dat aan de oostzijde van de spits drie ellen boven de omloop gevonden wordt, schijnt het bliksemvuur over het wijzerbord heen geslagen te zijn tot achter de III. Immers, daar is het lood weg en een spaantje dwars uit het wijzerbord gebroken. Opmerkelijk is het voorts dat op het wijzerbord, dat fraai vergulde cijfers droeg, de II, III en IV geheel, en de voet van al de andere cijfers mede, gans dof, schier zwart geworden is.

Wellicht is de bliksem langs de spil des wijzers weer naar binnen, en toen langs een zestien ellen lange ijzeren stang naar het uurwerk gevlogen. Het uurwerk was in beweging, gebleven.

Daar schijnt de bliksem door de scheidingsmuur van toren en kerk heengeslagen te zijn; hoewel ik aan de torenzijde generlei breuk in den muur bespeur, vindt men in de kerk juist op de hoogte van het uurwerk twee breuken in de muur. De kalk schijnt daaruit met veel heftigheid te zijn voortgedreven, immers de banken voor 130 personen tussen de toren en het doophek, waren alsof er grove kalk over gestrooid was, iets 't welk ik in andere delen der kerk niet opmerkte, terwijl er boven die banken generlei schade te ontdekken was.

De kerk alhier is een kruiskerk; zoals bij alle oude kerken staat de toren aan de westzijde, de predikstoel staat tegen de hoek van het koor en het Noorder kruisband. Dus kan de bliksem van de laatst vermelde breuk in een rechte lijn op de ijzeren houvasten van het klankbord geslagen en toen langs de zware ijzeren bouten aan onder- en bovenzijde zichtbaar, door het klankbord zijn gevallen zonder dat te beschadigen.

Aan dat bord bespeurde ik inderdaad niet de minste schade.

In de stoel waren van twee panelen spaantjes afgeslagen ter breedte van een duim, ter lengte van drie palmen in horizontale richting, een juist vóór en een daarvan door een stijltje gescheiden, aan de rechterzijde. Tussen het voetbankje en de preekstoel doorgaande zonder het eerste te raken, scheurde hij van de laatsten weder een spaantje, mede van een duim breedte, dezelfde dikte en 15 duim lengte in verticale richting. Door het geweldig afsplijten van dit laatste kan weder een ander van de bovenvermelde richting en afmeting mede gerukt zijn.

Daarop door de ontstane opening ter grootte van een vierkanten duim in de aan alle zijden met hout beklede en veel bespijkerde voet gekomen, schijnt de bliksem deze voet uiteenslaande, zich naar vele zijden verspreid te hebben.

Men vindt lichte sporen van aanraking op en bij een gezangbordje, ter linkerzijde zeer nabij de predikstoel, alsmede ter hoogte van vijf ellen in het noorder kruisband; voorts op het koor ten oosten der deur, welke naar de Geërfde kamer leidt, welke deur, evenals de buitendeur van die kamer, open stond.

Mejufvrouw IJ. W. SIPMAN, die ten oosten van de binnendeur, bijna tegen de muur zat, verklaart een aandoening op linkerhand en arm bespeurd te hebben, terwijl er juist op die hoogte een stuk kalk uit de muur geslagen is; achter haar bank is de bliksem juist door een oude, zware, vroeger goed gedichte barst, (dus een vochtige plaats) dwars door naar buiten geslagen; bovendien nog tussen hout en steen langs een boven die barst te vinden glasraam, waarbij door die trilling drie ruiten gebroken waren. Nog brak hij een uitweg door steen en hout aan het oostelijke raam op het koor en eindelijk

beschadigde hij meergemelde kamer inwendig op verschillende plaatsen aan de zuidmuur en uitwendig waren om en bij die muur breuken merkbaar op plaatsen, welke van binnen vrij waren gebleven.

Ik eindig hier mijn verslag met de vermelding alleen dat een treffende lijkrede op de eerstvolgende zondag alhier gehouden is, door de Consulent de Weleerwaarden Heer J. VAN DER WERFF, predikant te Kesteren. Het ruime kerkgebouw kon de samengevloede menigte niet bevatten.

Vorgelezen werd Psalm 39; de tekst was Genesis 5 : 24 laatste gedeelte, terwijl tenslotte gezongen werd, het eerste vers van Psalm 89, welke de ontslapene bij het beginnen der onrust in de kerk schijnt opgeslagen te hebben.

J. de Vletter

Adrianus van Herwaarden
1815-1855

ADRIANUS VAN HERWAARDEN, op een na de jongste zoon van GERRIT VAN HERWAARDEN en DIRKJE VERHEY, aanschouwde de 26^e september 1815 te Gorinchem, waar zijn oom GERRIT VAN HERWAARDEN onderwijzer in de Godsdienst was, het eerste levenslicht. Deze een uitstekend vroom man, al zeer vroeg in zijn neef ontdekkende, dat de Heere wat goeds in dit kind gelegd had, trachtte zijn ouders, eenvoudige, doch welgestelde burgers, te overreden, hem een opvoeding te doen geven, die hem onder Gods zegen in staat mocht stellen, om eenmaal het woord des levens te verkondigen. Deze raad werd opgevolgd.

Nadat hij met goed gevolg de Latijnse scholen te dezer stede had bezocht, begaf hij zich naar de Hogeschool te Utrecht, waar hij als Student, om zijn vroomheid, van zijn medestudenten veel te lijden had; doch in al de smaadheid, die hem daar aangedaan werd, zocht hij zijn sterkte in den Heere, welke diegenen zalig spreekt, die om Zijn Naam gesmaad worden.

Eindelijk was hij zo verre in zijn opleiding gevorderd, dat hij zijn eindexamen kon doen, en bij die gelegenheid ondervond hij de kennelijkste blijken, dat hij niet te vergeefs zijn vertrouwen op den Heere had gesteld: want hoe zijn vijanden het mochten aangelegd hebben, welke spitsvondigheden zij hem ook mochten voorleggen, de Heere gaf hem wijsheid en vrijmoedigheid, zodat zij tegen zin en wil, hem het diploma als leraar moesten uitreiken. Onmiddellijk werd hij geroepen, om in de wijngaard des Heeren zijn gewichtig werk te aanvaarden.

De gemeente van Waarder had hem als Herder en leraar gekozen, en hij mocht daar onder veel zegen het Evangelie ruim twee jaren verkondigen, 1843-1846. Toen nu het werk, dat de Heere hem te doen gegeven had, aldaar volbracht was, verplaatste de Heere der gemeente hem naar Fijnaart, welke gemeente zich ruim acht jaren in zijn bezit mocht verheugen, en waar zijn werk ook zeer gezegend is geweest.

(Op 1 maart 1846 werd ds. Van Herwaarden daar bevestigd. In zijn tweede gemeente woonde een bekeerde Jodin, Sara Ephraïm Diamant van Gelderen. Zij is bekend geworden door haar boekje: "Een diamant door God geslepen." In deze levensbeschrijving staat ook een en ander over ds. Van Herwaarden. Zij getuigde dat "hij een herder was, die niet alleen veel met Israël op had, zoals wij bij ervaring wisten, maar bovendien een waar Christen, die zowel in bijzonder gesprek als in zijn leerredenen de gekruiste Christus verkondigde; de Joden wel een ergernis en de Grieken een dwaasheid". In Fijnaart werd op zondagen en op donderdagavond gezelschap gehouden die door Sara Diamant bezocht werden.

Toen zij op zoek ging naar twee van haar kinderen, die door de overgang naar het Christendom alle contact met hun ouders verbroken hadden en hij de Joodse godsdienst gebleven waren, kreeg ze van de dominee aanbevelingsbrieven mee, bestemd voor dr. Abraham Capadose te 's-Gravenhage en Mr. Isaïc da Costa te Amsterdam. Deze beide bekeerde Joden hebben zich ingezet voor de zending onder

Israël. Met het oog hierop werden o.a. in plaatsen als Gorinchem, Dordrecht en Leiden *bidstonden o. a voor de bekering der Joden gehouden*, waar ook ds. Van Herwaarden regelmatig voorging; zijn collega ds. Heldring uit Hemmen eveneens.

Deze bidstonden vonden zoveel tegenkanting, dat op veel plaatsen deze samenkomsten niet in de kerk gehouden mochten worden; er moest dan uitgeweken worden naar een of ander zaaltje. De laatste keer, kort voor zijn sterven, ging ds. Van Herwaarden nog voor in de "komedie" te Dordrecht, waar hij een bidstond voor Israël hield. Hij deed dit naar aanleiding van Rom. 11:15: "Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden".

Nadat ds. A. van Herwaarden ruim acht jaar met zegen te Fijnaart had mogen arbeiden, verwisselde hij deze plaats met Opheusden, waar hij op 9 juli 1854 zijn intrede deed. Zijn verblijf hier is slechts kort geweest; ruim een jaar heeft hij de gemeente mogen dienen. Doch in die korte tijd werden er velen toegebracht tot de gemeente des Heeren en deed de Heere opnieuw wonderen van genade in het dorp. Van zijn preken wordt gezegd, dat ze, "niet opgesierd met bloempjes uit de oude kerkvaders of andere kanselredenaars, vloeiden uit het hart en daarom hadden zij, onder de leiding des Heiligen Geestes, zulk een veel mogende invloed op zijn hoorders". Hij had "een eigenaardige takt om met de vermoeiden een woord ter rechter tijd te spreken en den Heere Jezus te verkondigen en Zijn zaligen dienst aan te prijzen!"

Ook het lot van arme mensen dezer wereld trok hij zich aan. Het lag in zijn voornemen om een fonds te stichten, zodat de kinderen van de "onvermogenden in Opheusdens gemeente" kosteloos de school zouden kunnen bezoeken. Pas na zijn sterven is dit tot stand gekomen.)

Al wie de waardige man van nabij heeft leren kennen, zal niet aarzelen het getuigenis van hem af te leggen, dat hij een waardig en getrouw dienstknecht des Heeren was; want hij behoorde niet tot degenen, wien slechts de rechtzinnigheid op de lippen zetelt; nee, door Gods genade, was hij een man, die rekenschap kon geven van de hope, die in hem was, en door Christus van zijn eigen zonden vrij geworden, kon hij ook een vrijheid in Christus verkondigen, die de vermoeiden en belasten verruiming schonk, en de bevestigden met meer blijdschap den levensweg deed bewandelen.

Ook was hij niet eigenwillig den wijngaard des Heeren binnen gedrongen; zo één der leraars, dan was hij in staat rekenschap te geven van zijn roeping door den Heere tot het gewichtig ambt van Herder en Opziener der gemeente.

Zijn leerredenen, niet opgesierd met bloempjes uit de oude kerkvaders of andere kanselredenaars, vloeiden uit het hart, en daarom hadden zij, onder de leiding des Heiligen Geestes, zulk een veel vermogende invloed op zijn hoorders. Ongeveinsd, oprecht en innig was zijn vroomheid; in zijn herderlijke roeping getrouw en ijverig; doch zijn ijver gematigd door een wijze voorzichtigheid. Rechtschapen in al zijn handelingen; wars van alle ijdele praal, en mocht hem lof toegezwaaid worden, dan wees hij die bescheiden van zich af, opdat men de Heere alleen zou roemen, Die hem, onwaardige in zichzelf, had willen gebruiken, om een goed woord te spreken. Goed, welwillend, openhartig, genoot hij aller achting en liefde, en was altijd bereid de dwalende met de geest der zachtmoedigheid terecht te brengen, en de gelovigen te vermanen, om toch overal en te allen tijde het beeld huns Verlossers te vertonen.

Was nu de grondtoon van zijn prediking op het voetspoor van Paulus: Jezus Christus en Dien gekruisigd, dan volgde hij echter ook die Apostel in zijn voorstelling van Jezus Christus en Dien verheerlijkt. En dit mocht hij met vrijmoedigheid doen; want, zoals wij boven reeds aanmerkten, voor zijn hart door Gods genade een gekruiste Zaligmaker aangenomen hebbende, mocht hij Hem ook als een verheerlijkt Koning prediken.

Vooraf ook, omdat de leer der laatste dingen haar hoge plaats en betekenis in zijn geloofsleer en zijn geloofsleven had ingenomen. Vandaar ook, dat hij voor Israëls weerherstelling en bekering een vurig voorbidder was: getuige zijn bereidwilligheid om in de bidstonden voor Israël voor te gaan, zo te Leiden, als te Gorinchem en Dordrecht en elders. Hij leefde in de toekomst.

Met vuur kon hij spreken over die grote en doorluchtige dag, waarop zijn Koning, als Koning van hemel en aarde, heerlijkheid en eer zou toegebracht worden. Vurig verlangde hij naar die dag, als wanneer hij met de rechtvaardigen opgenomen zou worden in de wolken, de Heere te gemoed. *Met het geloofsoog aanschouwde hij die stonde, wanneer hij, de dood niet smakende, in een punt des tijds het sterfelijke zou afleggen, om met kracht en heerlijkheid aangedaan te worden.* Zo was zijn gemoedsstemming, gelijk Ds. HELDRING, die bij zijn graf enige woorden sprak, getuigde, vooral bij zijn laatste ontmoeting, weinig tijds voor zijn dood, en die vervulde hem met een blijde hoop. Het deed zijn diep bewogen ziel met onuitsprekelijke verzuchtingen uitroepen: *"Maranatha, ja, kom Heere Jezus, kom haastelijk!"*

De Heere, die hem op onderscheiden tijden zwaar beproefde, had hem nu in de laatste jaren naar het tijdelijke ruim gezegend en was daarbij met Zijn genade niet van hem geweken, waardoor hij steeds klein en gering in zijn eigen ogen bleef. Hij genoot het goede in dagen van voorspoed met dankbaarheid, en het leidde hem bij voortduurt op tot Hem, uit Wiens hand hij het ontving; maar hij bleef toch mens en als zodanig gevoelde hij ook banden, die hem aan de aarde hechtten. Doch, opdat hij ook hiervan meer los mocht worden, schonk de Heere hem zulke openbaringen en dromen, die Hij genadig Zijn liefste kinderen voorbehoudt.

Onder anderen verhaalde hij ons in het voorjaar een merkwaardige droom, die hij wel niet geheel doorzag, maar die thans voor ons verklaard is. Hij droomde, dat hij een onbeschrijfelijk schoon heerlijk beeld voor zich zag staan. Terstond verscheen een Engel bij heen, die hem zei, dat hij dit beeld moest gelijkvormig worden, en toen hij tot tweemaal zijn onmacht betuigde om daartoe te geraken, roerde de Engel hem even aan, en zie, hij was het beeld in schoonheid en heerlijkheid gelijkvormig, waarop hij met de woorden ontwaakte: *"En zij zullen den beelde Zijns Zoons gelijkvormig worden."*

In de laatste maanden van zijn leven had hij gedurende gemeenschapsoefeningen met de gezaligden in de hemel, zó zelfs, dat het hem verwonderlijk voorkwam, waarom hij ook in de geest niet zulk een gemeenschap had met hen, die de Heere vrezden en nog op aarde waren. Bij een van die gelegenheden, dat hij met Paulus kon zeggen: "Ik ben opgetrokken geweest," en zijn dierbare in den Heere ontslapenen in de geest had gezien en gesproken, en verlangende was bij hen te zijn, kreeg hij het woord: *"Wacht, wacht! Nog een kleine tijd!"*

Enige weken vóór zijn dood, had hij nog een droom, die voor zeker hem een wenk gaf, dat hij den dood niet smaken zou. De Heere scheen hem ook in dit opzicht genadiglijk een vreeze te willen benemen, die, ofschoon van zijn aanneming bij de Vader door Christus Jezus onwankelbaar bewust, hem nu en dan beving.

Hij droomde dan, dat de dood bij hem kwam, om hem van de aarde op te roepen; maar zie, zoals deze gereed stond, om zijn last ten uitvoer te brengen, verscheen een Engel bij hem en rukte de dood weg.

Ja, het schijnt, dat hij nog andere openbaringen gehad heeft, waarvan het volgende ter bevestiging dient. Twee of drie weken, voor dat de Heere hem wegnam, stond hij met zijn oudste zontje, GERRIT, op de Wageningse berg. Hij nam hem bij de hand en vroeg hem: *"Ziet gij wel de toren van ons dorp Opheusden, waar wij wonen? Nu, als gij weer op deze berg komt en die toren ziet, dan zult gij zeggen: "daar is mijn vader gestorven!"*

Zo kwam hij eens, slechts weinige dagen voor zijn dood, van zijn studeerkamer met een vol gemoed bij zijn vrouw, die hem wel naar de reden daarvan vroeg, doch in plaats haar die mee te delen, verwijderde hij zich, waarschijnlijk om haar niet vóór den tijd te bedroeven.

Die openbaringen en zijn gemeenschapsoefening met de gezaligden hadden een onmiskenbare invloed op zijn gezindheid en maakten hem los van de aarde, zó zelfs dat hij eens verklaarde, dat hij zich als een kind gevoelde in het midden van alles, wat hem omringde.

Een Christen, die hem in die toestand ontmoette, zeide hem : *"Dominé, dominé! als gij" zo blijft, dan zult gij spoedig heen gaan."*

"Ik geloof het ook!" was zijn antwoord, en de uitkomst heeft beider gevoelens bevestigd.

Zo zijn wij aan het einde zijns levens genaderd en hebben wij den dag bereikt, waarop de Heere Zijn dienstknecht tot Zich nemen zou, op een wijs, dat én zijn dromen en gezichten én zijn wens zou vervuld worden. Want nadat hij in de Willemstad eens in zulk een opgewekte en *in den Heere levende* toestand had gepredikt, dat vele toehoorders dachten, dat hij met een Elia's wagen zou heengaan, betuigde hij, toen hij zulks vernam: *"Dat zou de wens van mijn hart zijn, dat mijn Koning mij op zulk een wijs tot Zich nam."*

Het is zondag, 29 juli. In het nabij gelegen dorp Kesteren verbleef de Weleerwaarde Heer Ds. J. WUNDER, Predikant te Purmerend. Volgens afspraak met de overledene, zou hij in de namiddaggodsdiensstoefening voor de gemeente te Opheusden prediken; doch dit werd zo gewijzigd, dat zijn Weleerwaarde op die dag in de voormiddag voor de gemeente optrad. Zo moesten dan ook hier middelen en wegen samenlopen, om Gods eeuwige raad ten uitvoer te leggen. Als naar gewoonte stroomt het kerkgebouw vol.

Onder zijn toehoorders waren twee leden van den kerkenraad van Waarder, overgekomen om hem het beroep naar die gemeente aan te bieden, en ook twee zusters van zijn echtgenote uit de gemeente te Fijnaart. Hij predikte over Matth. 5:27-32. Intussen barstten twee onweersbuien boven het dorp los, en wel zo hevig, dat angst en vreeze zich van ieders hart meester maakten, en er enige opstonden, om de

kerk te verlaten. Deze verwarring deed hem zijn rede afbreken en der gemeente de volgende woorden toespreken:

"Vrienden beseft toch, dat wij ons overal en altijd in de hand Gods bevinden. Hij kan ons hier in Zijn tempel ook behoeden, evenals elders. Hij is almachtig en geducht, maar Hij is ook lankmoedig en groot van goedertierenheid. Laten wij uit het voorbeeld van David leren, God in al Zijn werken te bewonderen. O, in een der psalmen herinnert hij ons zo treffend, dat ook dit ontzaggelijk natuurverschijnsel in des Heeren macht staat, als hij zegt: "de God der ere dondert." Mocht ook deze stem der Almacht in ons allen opwekken de begeerte, om steeds zo te mogen leven, dat wij ieder ogenblik gereed konden zijn, om tot den Heere van leven en dood opgeroepen te worden."

Hij sprak die woorden bedaard, doch op diep bewogen toon uit. Inmiddels werd het onweer verschrikkelijker, zo zelfs, dat hij de ouderlingen vroeg:

"Broederen wat zullen wij doen? Wat is hier ten deze gebruikelijk?" Waarop een der ouderlingen antwoordde:

"Dominé, zo heb ik het nog nooit bijgewoond." Na dit antwoord bekomen hebbende, stond hij enige seconden met gevouwen handen stil, en peinsde of bad - wie zal het openbaren - tot Hem, Wien alle macht gegeven is in hemel en op aarde - en hij is niet meer! De bliksem was in de torenspits geslagen, en had zich een weg gebaand naar de kerk en de kansel en de leraar getroffen.

En nu, waar zijn de wijzen, die in de verborgen raad des Heeren willen inzien? Is zijn uitgang niet een duidelijk bewijs, dat de Heere de wens geeft, van die Hem vrezen? Is onze vriend niet als met een Elia's wagen opgenomen? Heeft hij niet als in een punt des tijds het verderfelijke afgelegd, om met het onverderfelijke bekleed te worden? Heeft hij de dood gesmaakt, zijn verschrikkingen gezien? Zijn door zijn uitgang de openbaringen en dromen, waarmede de Heere hem verwaardigde, niet bevestigd? Ja, zó moest zijn uitgang zijn, zou de Heere tonen, dat alles wat van Hem afdaalt, waarheid is.

En zullen wij nu vragen: "Waarom Heere naamt Gij die getrouwen in de kracht van zijn leven weg?" Nee, wij zwijgen liever aanbeddend stil; wetende dat alles wat de Heere doet majesteit en heerlijkheid is. En mocht het ons aan deze zijde van het graf niet gegeven worden, deze weg des Heeren te doorgronden, eenmaal zeker in de eeuwigheid zal het ons, die geloven, geopenbaard worden.

Eindigen wij dan met Psalm 89, vers 1, die de ontslapene bij het begin der onrust in de kerk schijnt opengeslagen te hebben.

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd vermelden door mijn reên;
Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen.
Zo min de hemel ooit uit zijn stand zal wijken,
Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken.*

GORINCHEM H. PICARD.

24 Augustus 1855.

(Dominee moest naar aanleiding van de 41^e zondag van de Heidelbergse Catechismus spreken over het zevende gebod. Waarschijnlijk heeft hij daarbij Matth. 5:27-32 als uitgangspunt genomen.

Tweemaal is hij gehuwd geweest: Mejufvrouw SYA MARIA VISSER was zijn eerste vrouw, uit welken echt hem een kind was overgebleven: GERRIT, en zijn tweede huwelijk met Mejuffrouw JENNIGJE VAN Dis was gezegend met twee kinderen: MARIA en DIRK.

Zijn vrouw bleef achter met drie kinderen, van wie de jongste pas een half jaar oud was; op 4 februari 1855 had ds. Van Herwaarden dit kind nog zelf gedoopt.

Ds. Heldring sprak bij het graf.

Aan ds. P. A. van Toorenbergen, predikant te Waarden werd gevraagd de volgende zondag in Opheusden "een lijkrede" uit te spreken, maar deze moest er wegens zijn zwakke gestel van afzien. Hij sprak wel een toepasselijk woord in zijn eigen gemeente, de eerste plaats die ds. Van Herwaarden gediend had. Als tekst koos hij Gen. 5:24b: *"God nam hem weg"*.

1. DE DROEFHEID NAAR GOD.

Het is een onbetwistbare waarheid, mijn hoorders, dat onze menselijke natuur een afkeer heeft van alle lijden, moeite en verdriet. Wij zijn gewoon alles in te spannen, om wat ons droefheid kan veroorzaken, zo spoedig mogelijk te verwijderen en de gestoorde rust en blijdschap weer terug te verkrijgen. Ofschoon wij nu daartoe verscheiden wegen kunnen inslaan en door gepaste middelen dikwijls ons doel kunnen bereiken, kunnen er echter omstandigheden en zaken plaats hebben, waardoor wij volstrekt verhinderd worden, om tot ons oogmerk te geraken.

De zaak, welke is voorgevallen, kan zo treffend en onrustbarend zijn, dat zij een diepe indruk op ons hart achter laat, en dat ons gemoed met een zodanig leedwezen vervuld wordt, dat wij het soms in tranen moeten ontlasten.

Meermalen gebeurt het, dat ons hart bij het leed dezer aarde, door er over te klagen en het te bewenen, geenszins wordt verlicht, maar steeds geprangd en gesloten blijft; ja, er zijn mensen, die tot aan hun dood over het een of ander blijven treuren en hun lot beklagen.

Maar het kan ook plaats hebben, dat wij, door ons gemoed uit te storten en door ons leed aan anderen bekend te maken, vertroost worden, en deze droefheid is niet als droefheid, maar als iets, waardoor wij het een of het ander bereiken, dan ook de enige, die voor ons hart begeerlijk is. Welk een genot kunnen wij smaken, wanneer wij bij voorbeeld aan een vriend of vriendin, ons geprangd hart mogen openbaren, en welk een troost genieten wij, als wij de deelneming van anderen in ons lot mogen gewaar worden en met de daad ondervinden.

Maar welke droefheid ons ook begeerlijk moge voorkomen, er is een droefheid, welke de belangstelling en de aandacht van alle mensen tot zich moest trekken, namelijk: de droefheid naar God. *Gave God dat wij deze droefheid, vóórdat wij deze wereld verlaten, bij eigen ervaring mogen kennen.*

U, onder Gods zegen, tot deze droefheid naar God op te wekken en te brengen, heb ik thans in dit uur tot het doel van mijn prediking gesteld. Doch zal zij die gezegende uitwerking hebben, dan gevoelen wij, dat wij 's Heeren bijstand behoeven. Komt, heffen wij dan vooraf onze harten op tot Hem, van Wie alle gaven en volmaakte giften afdalen. En volgt mij in het gebed, dat wij om die zegen, voor de troon Zijner genade uitstorten.

2 Korinthe 7:10a

Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.

De Apostel Paulus had in zijn eerste brief aan de Gemeente van Korinthe harde dingen moeten schrijven, hetgeen op sommige een gewenste uitwerking had gehad, zodat zij van hun schandelijke levenswijs hadden afstand gedaan en tot een waar berouw en oprechte bekering waren gekomen. Ofschoon het nu de Apostel had ter harte gegaan, dat hij als een dienstknecht van Christus hen over hun zonden zo diep had moeten ter neerslaan, werd hij echter weer opgebeurd, toen hij vernam, dat zijn vermaning enige vrucht bij hen had uitgewerkt. Hij verblijdde zich, dat zij waren bedroefd geweest tot

bekering, dat zij naar God droefheid hadden aan den dag gelegd. *Want, zegt hij, de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.*

Een gewichtige en troostvolle waarheid, mijn hoorders. Komt laat ons over deze woorden van Paulus nog wat nadenken. Letten wij daartoe:

1. Op de aard der droefheid naar God;
2. Op het gevolg daarvan,
3. En op de vrucht van dezelve.

1. Wat vooreerst den aard van deze droefheid betreft.

Paulus noemt haar terecht *een droefheid naar God*. Want zij is niet alleen een droefheid naar Gods wil, welke Hem welbehaaglijk is, maar zij heeft ook haar oorsprong van God en strekt zich tot Hem uit.

Zij is, zei ik, een droefheid naar Gods wil.

Zo wil dan God, mijn hoorders, dat wij over onze zonden bedroefd zijn, dat wij haar zullen betreuren! Ja gewis, want daar bestaat alle reden voor. Of is niet de mens door zijn zonde van het toppunt van geluk in de diepste ellende gekomen? Heeft hij zich niet moedwillig van datgene beroofd, wat hem tot heil en blijdschap kon verstrekken? Ach! het is al ellende, wat wij onder de zon aanschouwen.

De mens heeft zich door zijn afval van het hoogste Goed beroofd, zodat hij nu van nature Gods gunst en gemeenschap moet missen, en is niet slechts bedorven en onrein van hart en verkeerd in al zijn handelingen, maar is daarenboven ook verdoemelijk voor God en berokkent zich door zijn zonden Gods geduchte straf en toorn. Hierover nu wil God, dat de mens zich zal bedroeven, dat hij zich zijn ongelukkige toestand ernstig aantrekke en daaruit zoeken verlost te worden.

Maar ach, toehoorders! wie is er, die van nature zich waarlijk over zijn zonde bekommert? Men moge de gevolgen der zonde al eens vrezen en voor de straffen, daarop bedreigd, soms beducht zijn; over de zonde *als zonde* bekommeren of bedroeven wij ons niet, en dit is onze grootste ellende, dat wij moedwillig voor de schandelijkheid der zonde in Gods heilige ogen, onze ogen sluiten. Wie zou er ooit tot berouw, wie zou er ooit tot bekering komen, zo God zelf de mens op zijn zondeweg niet stil hield en hem zijn ongelukkige toestand niet ernstig deed inzien? De ware droefheid heeft dus ook haar oorsprong van God.

Meermalen wordt in de Schrift God als de bron van deze droefheid voorgesteld, en de middelen zijn menigvuldig, welke Hij aanwendt, om den mens tot dat, Hem welbehaaglijk berouw te stemmen. Slaat b. v. de gewijde rollen op en ziet daar een Manasse door Gods beschikking in de gevangenis gekomen; ziet hem berouw betuigen over zijn zonde en bekennen, dat de Heere God is. Een heidens veldheer, Naäman de Syriër wordt met melaatsheid geslagen en leert belijdenis doen van zijn ronde. Een Saulus wordt op de weg naar Damaskus in fijne woede gestuit, en door een hemels licht getroffen, valt hij in ootmoed voor God neer en roept biddend uit: *"Heere! wat wil Gij, dat ik doen zal?"*

Ja, mijn hoorders, als God het wil, dan gaat een Petrus naar buiten en weent bitterlijk, dan slaan tollenaars op hun borst en vallen zelfs hoeren in ootmoed en met berouw aan Zijn voeten neer. Daar valt een Stokbewaarder bij het aanschouwen der dingen, die gebeuren als met zijn aangezicht op den grond, uitroepende: "Lieve Heeren, wat

moet ik doen, om zalig te worden," en duizenden van Joden roepen uit: "Mannen Broeders! wat zullen wij doen?"

Deze wordt door ziekte en tegenspoed, gene door voorspoed en zegen; de één wordt door het woord van een vader of moeder, vriend of vriendin, de ander weer door de verkondiging van het Evangelie - *maar allen worden door God tot nadenken en droefheid over hun zonden gebracht*. Wat toch zouden alle uitwendige middelen baten, zo God door Zijn Heilige Geest dezelve niet aan ons hart zegende en vruchtbaar maakte? Het is de Heilige Geest, die de ware droefheid naar God in het hart van de mens tot stand brengt.

En deze ware droefheid strekt zich dan ook naar of tot God uit.

De mens, die door de Heilige Geest en het Woord wordt verlicht, begint zichzelf en zijn diep gevallen staat te leren kennen, en ziet in, dat hij al zijn vorige dagen buiten God en Zijn gemeenschap heeft doorgebracht en dat hij door zijn zonde van Zijn gunst is beroofd geworden. O, de gedachte, dat hij God moet missen, vervult zijn ziel met innige droefheid! Het doet hem innig leed, dat hij niet alleen tegen een heilig en rechtvaardig, maar ook tegen een goedertieren en lankmoedig God heeft gezondigd en roept met David uit: *"Tegen U, tegen U alleen heb ik gezondigd en gedaan, wat kwaad is in Uw heilige ogen. Zijt mij genadig, o God, naar de grootheid Uwer goedertierenheden; delg mijn overtredingen uit naar Uwe barmhartigheden! Neem mij toch weer aan in Uw gunst en wees mij arm zondaar genadig!"*

Zo treurt de mens over hetgeen hij verloren heeft, en is sterk verlangend, om weer in het bezit van het hoogste goed te geraken, en daar deze droefheid naar God de ware droefheid is, heeft zij ook gewenste gevolgen. Zij werkt, zegt Paulus, *een onberouwelijke bekering*.

II.

Het gevolg ervan is dus een ware bekering. Deze bekering nu bestaat niet slechts in een afstand doen van uitwendige zondige daden, en in de betrachting van enige goede daden, maar zij is meer dan dat. Zij bestaat, gelijk ook het woord door onze overzetters, door *bekering* vertaald, eigenlijk te kennen geeft, in *een zinsverandering*, in een vernieuwing van het gemoed, zodat de inwendige neigingen en begeerten van het hart zich naar de levenden God uitstrekken. Het is dus een bekering tot God zelve, van Wie de mens door de zonde is afgeweken en vervreemd geworden. Vandaar dat de Profeet Samuël, toen het ganse huis Israëls den Heere achterna klaagde, tot hetzelfde zei: *"Indien gijlieden u met uw ganse hart tot den Heere bekeert, zo richt uw hart tot den Heere."* En God zelf wordt door een van de Profeten sprekende ingevoerd: *"Indien gij u bekeert, o Israël! zo bekeert u tot Mij."*

Daar nu deze bekering *een onberouwelijke bekering* is, een bekering, die niet gelijk is aan een morgenwolk of vroeg opkomende dauw, zo vindt de bekommerde en treurende zondaar geen rust, voor dat hij door het geloof in Christus weer in Gods gunst en gemeenschap zich hersteld ziet, en zo dikwijls als hij die gemeenschap met God door zijn nieuwe zonde en afwijkingen weer moet derven en missen, is er voor hem geen ware rust en troost te vinden, dan in de ware ootmoed en droefheid naar God.

Deze bekering nu openbaart zich *in zijn ganse handel en wandel*, en hieruit blijkt de echtheid van zijn berouw en droefheid over de zonden. De zonden blijven hem wel tot zijn dood toe aankleven, maar het is en blijft toch ook zijn lust, om in de nabijheid en gemeenschap van God te leven. Nimmer heeft hij berouw, dat, hij de weg des levens

heeft ingeslagen; als hij valt dan wordt hij door Gods kracht weer opgericht, zodat het hem gegeven wordt om te volharden tot den einde toe en alzo eenmaal de zaligheid der ziel te bereiken. En dit is nu de vrucht van de droefheid naar God, *dat zij een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt.*

III.

Ja, mijn hoorders, *zaligheid is* de vrucht van de oprechte droefheid naar God. Reeds in dit leven vangt deze zaligheid aan. Niet altijd is deze droefheid bij de Christen afgescheiden van de blijdschap in God. Want zij die treuren, worden door Christus reeds zalig gesproken. Reeds bij de aanvang van de ware droefheid smaakt de ziel enige zaligheid. Getuigt het, gij Godvruchtigen onder mijn hoorders! Hebt u onder het treuren over uw zonden wel niet eens zaligheid gesmaakt? Was het u dikwijls niet ongewoon zalig, als gij uw hart voor de Heere mocht uitstorten. O, het is niet te zeggen, welk een zaligheid in deze droefheid genoten wordt. Ja zij wordt wel eens in vreugde en blijdschap veranderd, zodat de ziel als huppelt van vreugd, en naarmate de droefheid naar God hartelijker en inniger wordt, naar die mate is ook de blijdschap wel eens meer nabij. Daarenboven, ofschoon de zaligheid hier afwisselend is en de Christen er maar een beginsel en proefje van geniet, zal het volle genot van dezelve eens in den hemel tot in alle eeuwigheid genoten worden.

Toehoorders, wie zou op deze droefheid naar God geen prijs stellen? Wie zou haar niet vurig begeren? Vele dingen worden door ons mensen aangevangen, waarover wij al spoedig berouw krijgen en welke wij zodra mogelijk weer varen laten. Veel wordt er door de mensen tot stand gebracht, hetwelk voor hen een nadelige uitwerking heeft. Meermalen gebeurt het, dat ziel en lichaam er door worden verwoest en bedorven, de maatschappij een groot nadeel berokkend en de wraak van de hemel er als door wordt ingeroepen. Maar dat de Christen over zijn zonden mag treuren en berouw gevoelen, daarover zal hij nooit berouw hebben. Nee, dit blijft voor zijn hart steeds begeerlijk, want het werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid. Een zaligheid, welke te vergeefs in de vreugde dezer wereld wordt gezocht; een zaligheid, welke door geen woorden kan uitgedrukt worden, geen pen kan beschrijven en welke duurt tot in alle eeuwigheid. Ja, daar boven zal de Christen een zaligheid genieten, welke geen oor heeft gehoord, geen oog gezien en nimmer in eens mensen hart is opgekomen. Want verzadiging van vreugde en liefelijkheden zijn aan Gods rechterhand eeuwiglijk en altoos.

Toepassing

En nu, mijn hoorders, kent u allen nu deze droefheid naar God? Hebt u deze ware droefheid over uw zonden bij eigen ervaring leren kennen? Zonder twijfel zullen sommigen van u deze vraag mij wel toestemmend kunnen beantwoorden; maar velen van u zullen waarschijnlijk wel moeten zeggen: "Och, nee! Daar heb ik nog geen kennis aan; ik heb nog nooit zo over mijn zonden kunnen bedroefd zijn. Ja, ik ken wel een droefheid, maar, ach, het was slechts een droefheid der wereld; zij heeft bij mij geen onberouwelijke bekering tot zaligheid gewerkt."

Geliefden! Indien u dan nog van datgene beroofd bent, hetwelk u eeuwig gelukkig zou kunnen maken, dan bent u wel bezorgd voor de dingen van dit leven, maar onbezorgd aangaande de belangen van uw onsterfelijke ziel. O, mocht u door deze mijn rede dan nog eens tot nadenken worden gebracht en gij uw zonden met hete tranen leren bewenen.

Ja, Geliefden! God wil, dat ook gij naar Hem zult bedroefd zijn; dat ook gij u voor Zijn aangezicht verootmoedigt en uw zonden met innig leedwezen en berouw belijdt en betreurt. God heeft u van uw jeugd af aan wel gedaan en Zijn lankmoedigheid en goedertierenheid op menigerlei wijze bewezen. U daarentegen hebt Hem niet gediend, hebt Hem niet gevreesd, maar tegen Hem gezondigd en gedaan, hetgeen kwaad was in Zijn ogen. O, hoe menig jaar, hoe menige dag, hoe menig uur is er al niet voorbij gevlogen, waarin u niet aan God hebt gedacht, waarin u hebt geleefd, als of er geen God was, Wiens ogen de ganse aarde doorlopen en die uw gezindheden en daden nauwkeurig gadesloeg. En ofschoon uw geweten zeide: "*je zondigt, of, je doet kwaad;*" ofschoon u meermalen door deze of gene, door het een of het ander bent gewaarschuwd geworden, u ging voort met te doen wat kwaad was in Gods ogen en Zijn weldaden met uw zonden te belonen.

Geliefden! Hebt u dan niet alle redenen, om over uw gedrag, om over uw handelwijze, om over uw menigvuldige zonden te treuren en uzelf voor God te verootmoedigen? Wat zal het u baten, dat u onder het licht van het Evangelie geleefd hebt, dat Jezus Christus de enige Zaligmaker van zondaren u is gepredikt geworden, als u voor God niet met ootmoed belijdt, dat u een strafwaardig zondaar zijt en Zijn vergeving nodig hebt? Al kende u de ganse Schrift van buiten en wist veel dingen daaruit te verklaren, indien u echter dat goddelijke kleinood, de droefheid over uw zonden, ontbrak, dan zouden de roepstemmen, om als een verloren zondaar tot Jezus Christus te komen, in het uur des oordeels tot verzwaring van uw schuld en straf verstrekken.

Ja, wij prediken u een medelijdend en ontfermend Zaligmaker. Maar neemt het toch ter harte, een Zaligmaker, Die alleen vermoeiden en belasten vanwege hun zonden tot Zich roept; een geestelijke Medicijnmeester, Die alleen zieken van ziel geneest.

Wij prediken Jezus Christus, Die als met uitgebreide armen de berouwhebbend zondaar staat te wachten, maar die ook eenmaal alle onboetvaardigen voor eeuwig zal veroordelen.

En hoort dit allen, die nu nog in uw onboetvaardigheid en in uw zonden wilt blijven voortgaan, die geen lust hebt, om u voor God te vernederen en te verootmoedigen, eenmaal - en wie weet hoe spoedig, - zal voor u het ogenblik aanbreken, dat u, indien u niet hier uw zonden hebt willen belijden, benauwdheid en droefenis in uw ziel zult moeten ondervinden. Dan zal uw geweten ontwaken en u als met een donderende stem toeroepen: "*gij zijt verloren, eeuwig verloren.*" Dan zult u wel inzien, dat u van Gods gunst en zalige gemeenschap verstoken zijt. Maar ach, dan zal het te laat zijn. U zult dan geen plaats voor uw berouw vinden, ofschoon gij dezelve met hete tranen zult zoeken. O, hebt toch medelijden met uw onsterfelijke, voor de eeuwigheid geschapen ziel en wilt u bij tijds nog voor God verootmoedigen!

Ach, hoe kunt ge nog ongevoelig en verhard in uw zonden blijven voortleven? Is het dan een zaak van geringe aangelegenheid, eeuwig gelukkig of rampzalig te zijn, eeuwig een ongestoorde zaligheid, Gods gunst en nabijheid te genieten, of Hem eeuwig te moeten missen? Hebben wij, vraag ik nog eens, niet alle redenen om onze zonden te betreuren? De zonden zijn immers oorzaak geweest, dat Christus de troon Zijner heerlijkheid verliet en op deze wereld niet slechts kwam rondwandelen, maar ook Zich aan allerlei lijden, ja aan de smartelijke en schandelijke dood des kruises Zich kwam overgeven. Blijft u onder de voorstelling van dit alles nog koud en onverschillig, bidt dan tot God, dat Hij het stenen hart in u verbreekt en door Zijn Heiligen Geest u levendig en krachtig van uw zonden overtuigt, opdat u ook naar Hem moogt bedroefd worden en tot een ware bekering geraken.

Toehoorders! Ik roep u allen toe, armen en rijken, jongen en ouden, vrouwen en mannen! Verootmoedigt u voor het Aanschijn des Heeren. Nee! Ik wil uw droefheid over uw dierbare afgestorvene niet laken of afkeuren. Treurt vrij over uw doden, want anders zou u het gevoel van uw menselijkheid moeten uitschudden en in uw hart zeer moeten smoren; maar waar wij ook immer over bedroefd zijn, bedenken wij toch dat de droefheid der wereld de dood werkt; maar de droefheid naar God een onberouwelijke bekering tot zaligheid. Treuren wij over het verlies van onze betrekkingen, of over het verlies van het een of ander in deze wereld, en zullen wij dan niet over het gemis en het verlies van Gods gunst en gemeenschap bedroefd zijn? Waarlijk, al bezitten wij alle schatten van dit leven, zo wij het hoogste goed missen, dan zijn wij arm en ellendig. God geve dan, dat wij allen naar Hem bedroefd zijn, en als arme zondaars bij Hem in Christus mogen genade en vergeving van al onze zonden zoeken en vinden.

Maar wellicht zegt deze of gene uwer: "ik ken wel een droefheid over mijn zonden, maar ik weet niet of mijn droefheid de ware is, of het een droefheid is naar God, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt." Geliefden, zo uw droefheid slechts een gevoelige, ligt voorbijgaande hartstocht over uw zonde en haar gevolgen is, dan zal zij zeker niet veel goeds nalaten en bij u geen bekering tot zaligheid teweeg brengen. Veel mensen zijn wel eens aangedaan, maar het duurt slechts kort; zij gaan evenwel in het najagen van de vermaken der zonde en in de dienst der wereld voort; hun berouw gaat niet diep genoeg. Het is gelijk aan een morgenwolk en vroeg opkomende dauw. U kunt dan, wie u ook zijt, uit de vruchten van uw berouw en droefheid over de zonde, de echtheid en oprechtheid van het werk beproeven.

Maar zijt u zo bedroefd over uw zonden, dat het u innig leed doet, dat u niet slechts tegen een heilig en rechtvaardig, maar ook tegen een goedertieren en lankmoedig God hebt gezondigd, en treurt u over het gemis van God en Zijn gunst, dan hebt u alle reden, om te geloven, dat het een werk van de Heilige Geest is. Houdt dan maar moed, geliefden! Maar wees steeds bevreesd, om in het berouw over uw zonden, de grond van uw zaligheid te stellen. Nee, het berouw over de zonden kan wel een bekering tot zaligheid ten gevolge hebben, maar het kan nimmer de grond van de zaligheid zijn. De grond daarvan moet alleen, ook bij u zijn: *Christus en Dien gekruist*. Dit echter mag ik tot uw troost en uw bemoediging zeggen, dat gij, die u zo zondig en verloren ziet, juist de voorwerpen zijt, die Christus tot Zich roept, en Hij heeft mij, Zijn dienstknecht, ook tot u gezonden, om u op het vriendelijkst, hoe schuldig, zondig en verloren, ja strafwaardig, u ook in u zelven zijt, tot Hem te nodigen. Uw droefheid zal eenmaal in blijdschap worden verwisseld, want die met tranen zaaien, zullen eens met gejuich maaien.

Deze blijdschap in God hebt u, meer gevorderde christenen, reeds bij ervaring mogen leren kennen. Het is waar, de tijd zal u nog wel niet ontgaan zijn, toen u ook uw zonden met hete tranen beweende; toen u weigerde vertroost te worden, omdat u God moest missen, en wie zou u ooit getroost hebben, zo de Heere Zich niet aan uw ziel had geopenbaard. Maar u hebt dan toch immers ook ondervonden, dat uw droefheid naar God bij u een onberouwelijke bekering tot zaligheid uitwerkt? O, hoe zalig was het u toen, terwijl u daar met een bedroefd en weemoedig hart als een veroordeeld en verloren zondaar voor Gods troon nederlag; toen, zeg ik, Christus als de Middelaar Gods en der mensen Zich aan uw hart openbaarde, en u door Hem in Gods gunst en gemeenschap u mocht hersteld zien. Ja, zalig was het reeds voor u, toen u over uw

zonden treuren mocht, maar nog groter zaligheid hebben, gesmaakt, toen u datgene mocht verkrijgen, waarnaar uw hart zo zeer verlangde.

Hebt u dan door Gods genade het hoogste goed mogen vinden, brengt het u dan toch steeds in de gedachte, dat in God alleen uw zaligheid gelegen is. Het geestelijke leven, hetwelk u van Hem hebt ontvangen, kan alleen door Zijn nabijheid en gemeenschap verkwikt, gevoed en versterkt worden. Nee, u betaamt het vooral niet meer uw genoeg in de dingen buiten God te zoeken: al wat u buiten Hem zoekt, is voor u de dood. Ik wil het u toestemmen, dat de zonde en afwijkingen nog een scheiding tussen God en onze ziel voor een tijd kunnen te weeg brengen, en wie onzer zal het klagen en treuren over déze zonden en afwijkingen tegenspreken of afkeuren; maar Gods vrije en eeuwige liefde jegens ons verandert in eeuwigheid niet.

Hebt u droefheid in de wereld, troost u dan met deze gedachte, dat het lijden van deze tegenwoordige tijd niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden, en eenmaal zult u de vrucht van uw droefheid naar God, de zaligheid uwer ziel eeuwig en altoos in de volste mate genieten. Amen.

2. DE BEKERING

"Adam, waar zijt gij?" Dat waren de woorden, waarmede God de aan Hem ongehoorzaam, van Hem schandelijk afgeweken mens opzocht. Hoezeer hij ook de stem des Heeren was ongehoorzaam geweest, Zijn heilig bevel had veronachtzaamd, en, door hoogmoed vervoerd, aan de inspraken des duivels zijn oor had verleend, God liet de zondaar niet aan zichzelf over, maar was de eerste, die van verzoening en vergeving sprak. Adam mocht zich zwaar hebben bezondigd, door vrees voor het aangezicht des Heeren, Wiens stem in de natuur zich op een ontzettende wijs deed horen, als een bij zichzelf veroordeeld zondaar zich verbergen. God spreidde Zijn vleugelen van ontferming over hem uit, en riep als een Vader Zijn afgedwaald kind weer tot zich. Welk een liefde, welk een ontferming blijkt ons reeds hier bij de aanvang van het rijk der genade toe! Nee, zo zien wij haar nergens in de schepping. Dezelfde God, mijn hoorders, welke de eerste zondaar opzocht, Hij komt ook nog als de eerste tot ons in Adam diep gevallen mensen. Hij is het, die ons met de openbaring van Zijn vergevende liefde heeft begiftigd, Zijn ontferming in de Zoon Zijner liefde laat aankondigen, en ons van het pad des verderfs, van de weg der zonde terug roept. *"Zondaar, waar zijt gij?"* Met dat woord komt Hij ook tot ons, en wie, die de kracht en uitwerking van dat woord bij eigen ervaring heeft leren kennen, zal niet gaarne toestemmen, dat God de Eerste was, die hem riep en opzocht, en het werk Zijner zaligheid begon.

Welaan, laat ons in deze ure over deze Zijn opzoekende en terechtbrengende liefde enige ogenblikken nadenken, ten einde ons in het geloof, dat het God is, die ons de bekering ten leven geeft, te versterken en in onze verwachting voor de toekomst te bemoedigen.

Filippenzen 1:6.

"Vertrouwende ditzelve, dat Hij, Die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen zal tot op de dag van Jezus Christus."

Was er ten tijde van de Apostelen een Christelijke Gemeente op aarde, die in geloof, liefde en heiligmaking bloeide, dan was het vooral de Gemeente te Filippi, een stad van Macedonië. Door de ijverige Apostel Paulus gesticht, was zij onder allerlei verdrukking en vervolging steeds aan de vermaningen van het Evangelie getrouw gebleven, en liet zij zich noch door de verleiding der wereld, noch door de valse leraars, die zich onder haar hadden willen indringen, van de waarheid in Christus aftrekken, en wilde zij liever alles opofferen en lijden, dan dat zij de van Paulus ontvangen leer zou laten varen. De Gemeente van Filippi was van dat gevoelen van sommige dwaalgeesten in deze tegenwoordige dagen, om aan Paulus woorden minder gezag dan aan die van Christus te hechten, verre, zeer ver verwijderd. Zij had de leer van Paulus aangenomen, niet als eens mensen woord, maar als het Woord van de

waarachtige God, die de trouwe Kruisgezant van Jezus Christus door openbaring had bekend gemaakt. Welke de enige Weg was, waarop een verloren zondaar kon worden behouden. Dat woord was haar dierbaar, daaraan hield zij zich geheel en onbepaald vast, daarvan had zij de zalige kracht en uitwerking ondervonden, dat wilde zij bewaren tot de einde toe. Van hier dan ook, dat de Apostel Paulus, te Rome in de gevangenis zijnde, ook deze Gemeente niet kon vergeten, en op het bericht van haar welstand, hem door Epafroditus gebracht, zich opgewekt voelde, om zijn blijdschap over haar standvastigheid in leer des geloofs haar door enige letteren te betuigen, en haar tot volharding in het geloof, en de liefde tot Christus en al de heiligen aan te sporen. En ziedaar, het ontstaan en het doel van dezen brief, door de hand van Epafroditus haar toegezonden.

In onze tekst drukt hij zijn blijdschap aldus uit: *"vertrouwende ditzelve, dat Hij die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen zal tot op de dag van Jezus Christus."*

Laat ons deze woorden van Paulus enige ogenblikken overdenken, en alzo aan de hand van onze tekst, het begin, de voortgang en het einde van het werk der bekering in de zondaar beschouwen.

- I. In het eerste deel onzer rede zullen wij op het goede werk zelf letten, en
- II. In het tweede deel opmerken, dat God van dat werk, de Beginner, Voortzetter en Voleinder is.
- III. De Apostel Paulus spreekt hier van een werk, dat onder de Gemeente te Filippi had plaats gegrepen. Welk werk had hij dan op het oog? Dat is de vraag, welke wij moeten beantwoorden.

I. De Apostel bedoelt hier maar niet een uitwendig goede daad, een daad van liefde of van barmhartigheid, veel minder alleen een algemeen oppervlakkig aanneming van het Evangelie, zodat hij alleen op de uiterlijke toestand van de Gemeente zou zien, op het verlaten van de dienst der afgoden en hun toetreding tot de verering van de enige ware God. Nee, indien hij onder dat werk niet meer dan dit onder het oog had, dan zou hij niet met zo veel nadruk kunnen zeggen, dat hij vertrouwde, *dat dit werk zou voltooid worden tot op de dag van Jezus Christus*. Het is waar, ook dit werk was daarvan niet uitgesloten, veel meer zelfs daaronder begrepen, maar nimmer zou hij zich zo ruim, zo vertrouwend hebben uitgelaten, indien hij niet in zijn gemoed ten volle was overtuigd geweest, dat bij deze uiterlijke bekering nog wat meer had plaats gegrepen.

Ach! Hoe velen, die ten tijde der Apostelen het Christendom door een uiterlijke belijdenis toegedaan waren, waren nog ver verwijderd van het ware Christelijke leven; hoe velen zijn er te allen tijde en worden er ook nog heden ten dage gevonden, die door doop en belijdenis van de heidenen onderscheiden zijn, maar die echter nog als heidenen leven. Nee, de Apostel Paulus dacht hier aan hun liefde, aan hun geloof in Christus, kortom aan hun waarachtige bekering tot God, die zich door daden naar buiten had geopenbaard. En te recht mocht Paulus deze bekering *een werk* noemen; want zij is dat grote werk in de mens, waardoor hij van geestelijk dood, levend wordt gemaakt en een geheel ander leven dan vroeger gaat leiden. Het is dat werk, waardoor hij, even als een man, die op een doolweg zijnde, bemerkende, dat het einde hem het leven zal kosten, zich omwendt en een andere weg inslaat, zo ook zijn vorige zondeweg verlaat en zijn voeten op de weg der gerechtigheid zet om naar de wil van God te leven.

Het is uit de Schrift klaar, dat ieder mens, als hij geboren wordt, vervreemd is van het ware leven Gods en opwassende, van nature een weg bewandelt, die hem wel recht schijnt, maar aan welks einde de dood is, die wel aangenaam en bekoorlijk is voor zijn hart, maar verderfelijk voor zijn ziel.

Zodra nu dat werk in de mens een aanvang neemt, dan krijgt hij met levendige bewustheid in te zien, dat hij zijn vorige dagen in allerlei zonden en ongerechtigheid heeft doorgebracht, dat hij van zijn jeugd af aan buiten God en Zijn zalige gemeenschap heeft geleefd, en door zijn blindheid het genot en het genoegens daar heeft gezocht, jaar het wezenlijke geluk niet wordt gevonden; dacht hij vroeger, dat het met hem nog al wel gesteld was, leefde hij weleer onnadenkend in zijn zonde of uitwendige plichtsbetrachting voort, nu ziet hij met verbazing in, dat hij tegen God zwaar en menigvuldig heeft gezondigd. Dat hij Zijn heilige wet met woorden en daden heeft overtreden, en tegen alle waarschuwingen van zijn geweten aan heeft gedaan, wat kwaad was in de ogen des Heeren. Zijn zonden worden hem levendig en klaar in zijn gedachten gebracht, hij beschouwt ze in haar afschuwelijkheid en God oonteerdend, ja, ziel en zaligheid verwoestende aard.

En daar hij nu zijn overtredingen kent en zijn zonden steeds voor hem is, wordt hij door het besef, dat hij niet alleen tegen een heilig en rechtvaardig, maar ook tegen een goedertieren en lankmoedig God zo zwaar gezondigd heeft, gedrongen, om een oprechte en gulle belijdenis van al zijn zonden en verkeerdheden te doen, en roept hij met David uit: "*Tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen.*" Of ook met Ezra: "Mijn God! Ik ben beschaamd en schaamrood, om mijn aangezicht tot U op te heffen, mijn God! Want mijn ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven mijn hoofd, en mijn schuld is groot geworden tot aan de hemel."

O, de gedachte, dat hij het zo lang, zo halsstarrig tegen God, zijn maker en weldoener met zondigen heeft uitgehouden, doet hem met Petrus bitterlijk wenen met diepe ootmoed en waar berouw over zijn gepleegde zonden zich voor de heilige Majesteit neerbuigen, zodat hij van schaamte en zelfverfoeiing zijn ogen naar de hemel niet durft opheffen. Hij treurt niet zo zeer over *de gevolgen* van de zonden, als wel over de zonden zelf, waardoor hij de hoge God heeft vertoornd, en die hem van het hoogste Goed hebben beroofd. Hij bidt om vergeving, om genade, om ontferming, terwijl een vloed van tranen zijn ogen ontrolt en zijn hart van droefheid is verscheurd.

En daar hij de zonde nu beschouwt als het grootste kwaad, als een vergift, dat zijn ziel en zaligheid verwoest, en de heilige God oonteert, haat hij haar met een grote haat. Alle gelegenheden, die hem weer tot zondigen zouden kunnen verleiden, tracht hij met opzet te vermijden, alle plaatsen en gezelschappen, waar hij van te voren de zonde heeft gediend, zegt hij voor altijd *vaarwel*, en legt zich met alle ijver toe om zijn leven te verbeteren. Nu is hij geen dronkaard, geen vloeker, geen hoereerder, geen sabbatschender meer. Nu neemt hij getrouw al zijn plichten waar, en houdt zich van alles af, wat hem zijn ziel op nieuw zou doen bevleken. Zie, dat is het werk, hetwelk onder de Filippenzen zich had geopenbaard en ieder die bekeerd wordt, leert kennen.

Het is er echter verre vandaan, dat hier onder niet meer zou begrepen zijn, Toehoorders, ach, wat zou het de mens nog baten, indien het werk van zijn bekering hiermede was afgedaan. Zal de bekering inderdaad een goed werk kunnen genoemd worden, dan moet de mens zich niet alleen van het kwade afkeren, en enige goede dingen doen; maar dan moet de mens tot Christus geleid worden, om alzo langs de weg, die God heeft verordend, als een arm zondaar in Zijn zalige gunst en

gemeenschap te worden hersteld, en bezitter te worden van datgene, wat hem hier in dit leven tot troost en blijdschap kan dienen, tot verheerlijking van God en Christus leert leven, en hem in staat stelt, om met een gerust en gereinigd geweten de dood tegemoet te zien en de eindeloze eeuwigheid in te gaan.

Wanneer de mens de eerste schreden op de levensweg zet, dan werkt hij in alle opzichten niet zo, als hij moest doen. Hij wil God door zijn bidden, treuren over de zonde en verbeterd leven, al ligt tot genade en vergeving zoeken te bewegen, en vergeet daarbij, dat hij alzo op een grond bouwt, die ten enenmale vals is, daar God uit en van Zichzelf genadig is, en alleen in Christus Zijn Zoon, op een zondaar in ontferming neerziet. En merkt hij nu, dat al zijn bidden en werken hem niet baat, dan zou hij de moed geheel opgeven, de oprechtheid van zijn bekering en van zijn berouw verdenken, ja, zelfs door verscheidene redenering tot een wanhopende staat vervallen, indien hij niet allengskens op een andere wijze leerde werken.

Door de Heilige wet Gods al meer en meer aan zichzelf ontdekt wordende, zodat hij de diepe bedorvenheid van zijn hart krijgt in te zien wil hij zich ook inwendig verbeteren. Maar alles is te vergeefs: God laat Zich noch door het een, noch door het ander tot het kwijtschelden van zijn zonden bewegen. Hij moet met God verzoend worden en weet niet hoe hij er het best toe zal geraken.

Kende hij vroeger Christus alleen in Naam, nu wordt hij overtuigd, dat hij zodanig een Zaligmaker als het Evangelie voorstelt, in al Zijn heilgraveerselen nodig heeft. Zijn hart gaat naar Hem uit en zou wel gaarne alles willen doen en geven, indien hij slechts Hem tot zijn Borg en Zaligmaker mocht hebben. Hij neemt zijn besluit, om het nu voortaan naar Hem alleen heen te wenden, en door onderzoek van het Evangelie, door vurig bidden en een heilige wandel te leiden en Jezus tot erbarming en aanneming van hem te bewegen. Hij gevoelt zich volkomen gewillig om voor altijd het eigendom van Jezus te zijn, maar ziet ook hier voorbij, dat hij niet als een zich zelf heilig gemaakt mens, maar als een gans schuldig, diep bedorven, machteloos zondaar tot die Zaligmaker moet komen. Totdat eindelijk de wet hem zo van zijn onmacht, om iets tot zijn redding toe te brengen, zo van inwendige zonde, van zijn zondige natuur, vloek- en doemwaardigheid ontdekt, dat hij met het vonnis der veroordeling in zijn hart, met de erkenning, dat God hem rechtvaardig van Zijn aangezicht kon verstoten, van alles afgedreven als een verloren zondaar zich tot Jezus wendt, om hem overeenkomstig de aanbidding van het Evangelie tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing aan te nemen. Alzo wordt het hem dan ook vroeger of later onder reikhalzen en wachten, onder hoop en strijd vergund, zich aan Hem met al zijn zonden, met ziel en lichaam voor tijd en eeuwigheid over te geven, Zijn gerechtigheid, Zijn bloed, Zijn persoon met de armen des geloofs te omhelzen, en daarmee tot God te gaan, opdat hij op grond van Zijn beloften in het Evangelie geopenbaard, vrijspraak van schuld, vergeving van zonde en deel aan Zijn gunst moge krijgen.

En waarlijk, nu gevoelt hij weldra een vrede in zijn hart, die alle verstand te boven gaat; nu ontvangt hij vrede met God, vrede met zijn geweten, en vindt zich gedrongen, om van nu voortaan uit liefde en dankbaarheid voor de aan hem bewezen weldaad in ware heiligheid en deugd voor Gods aanschijn in alle goede werken te leven.

Zie, toehoorders! dat is het goede werk, hetwelk elk mens die zalig zal worden, in meerdere of mindere mate in dit leven leert kennen, dat ook de Christenen te Filippi hadden ondervonden en waarvan de Apostel Paulus door zijn bekering tot Christus een levend getuige was. Dat is dat goede werk, dat voor de wijzen der wereld een

dwaasheid is, door sommigen wordt miskend, door anderen bespot, maar voor allen, die het ondervinden, een kracht Gods tot zaligheid is. Dat werk mag in vollen nadruk worden goed genoemd, want het verlost de mens van het grootste kwaad en stelt hem in het bezit van het hoogste goed; met het bezit van Hetzelve kunnen geen eer of aanzien, geen rijkdommen en schatten worden vergeleken. De armste bedelaar, in wie dit werk begonnen is, is gelukkiger en rijker dan een vorst op zijn troon, die nog hiervan niets weet.

Het is een goed werk, hetwelk hier wordt begonnen en voortgezet, en zijn voltooiing verkrijgt in de dag van Jezus Christus. God is daarvan de Beginner, Voortzetter en Voleinder, welke laatste waarheid wij in het tweede deel onzer rede meer opzettelijk zullen overwegen.

II.

God is, zeggen wij, de eerste uitwerkende Oorzaak van het grote werk der bekering. Wij zeggen dit in navolging van al de grote kerkhervormers, Luther, Zwingli, Melancton en Calvijn, in vereniging met onze Geloofsformulieren en de Heidelbergse Catechismus. Wij zeggen dit vooral op grond van Gods woord. Verre is het van ons te wanen, dat dit goede werk door de kracht van een zogenaamde vrije wil, door een de zwakke en kranke mens *helpende genade*, door een uiterlijke zachte, zedelijke aanrading van het Evangelie in de mens wordt daargesteld.

Het is waar, meermalen vinden wij, dat de mens tot zijn bekering wordt opgewekt, even als of hij daartoe van zichzelf nog genoegzame kracht en macht had; maar het is er verre vandaan, dat uit zodanige opwekkingen met grond kan opgemaakt worden, dat de mens nog bekwaamheid en wil genoeg daartoe van nature zou bezitten. Nee, hieruit blijkt alleen, dat God recht heeft, om de bekering van de mens te vorderen, 's mensen verplichting om daaraan te voldoen. Ja, het zijn juist zodanige vermaningen, waaruit de zondaar zijn onbekwaamheid leert kennen, zich daarover diep vernederen en des te vuriger God bidden, dat Hij datgene, wat Hij van hem rechtmatig eist, door Zijn kracht in hem wil volbrengen. De Schrift leert het uitdrukkelijk, dat niemand tot Jezus kan komen, tenzij de Vader, die Hem gezonden heeft, hem trekke, en Hand. 11:18, *dat het God is, die de bekering ten leven geeft*. Daarom vermaant Paulus Timotheüs, 2 Tim. 2:2-5, met zachtmoedigheid te onderwijzen degenen, die tegenstaan, of God hun te eniger tijd bekering gawe tot erkenning der waarheid. Ofschoon nu dit werk aan alle drie de Goddelijke Personen wordt toegekend, zo komt toch in de Schrift de Heilige Geest, de derde Persoon in de heilige Drie-eenheid als de oorzaak daarvan voor. Hij is het die, naar Joh. 16 : 8, de mens overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel, die hem, naar Joh. 3:8, wederbaart, dat is, een nieuw geestelijk leven schenkt, en in hem niet alleen het geloof, maar ook, naar Gal. 5: 22, allerlei Christelijke deugden verwekt.

Maar hoe het ook zij, hetzij wij dit werk aan de Vader of aan de Zoon of aan de Heilige Geest toeschrijven, dit is onbetwistbaar, dat van het goede werk, waarvan Paulus in onze tekst spreekt, de enige waarachtige God, de eerste uitwerkende Oorzaak is. Dit was ook het geval met de Filippische Christenen. Want de Apostel erkent zelf, dat niet hij, ofschoon hij hun het Evangelie verkondigd had, maar God dat goede werk in hen had begonnen. Noch zijn welsprekendheid, noch het verrichten van een wonder, maar het was alleen God, die het hart van de rijke Lydia had geopend, zodat zij acht gaf op hetgeen van Paulus werd gesproken. Het was er ook verre vandaan, dat de Filippensen zelf dit werk hadden begonnen, want het was hun, volgens het 2^e vers van dit hoofdstuk, uit genade gegeven in de zaak van Christus, niet

alleen in Hem te geloven. Maar ook voor Hem te lijden, dat is gewillig te zijn, om alle verdrukking en vervolging om Christus' wil te ondergaan.

Kortom, God was het, die in hen werkte, beide het willen en werken naar Zijn welbehagen, Fil. 2:13; en wie onzer, die de kracht van zijn diepe bedorvenheid en aangeboren vijandschap tegen God beseft, en tevens bij eigen ervaring dat goede werk heeft leren kennen, erkent niet met dankzegging, dat Gods heerschappij voerende genade zijn verstand heeft verlicht en zijn wil liefelijk gebogen, om zich in waarheid tot God te bekeren?

Maar wanneer neemt dit werk Gods in de mens een aanvang? Moeilijk toehoorders, is het om de tijd van de aanvang der Goddelijke werking in de mens te bepalen. Bij sommigen begint het reeds in de jeugdige jaren, bij anderen in meer gevorderde leeftijd, en het is reeds bij de mens aanwezig eer hij het vermoedt. *De wind blaast, waarheen hij wil, zegt Christus; men hoort zijn geluid, maar men weet niet van waar hij komt of waar hij henen gaat; alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren wordt.* Wie zal het kunnen bepalen, wat er al niet in de mens kan omgaan; hoe lang hij het zaad der wedergeboorte reeds in zijn hart heeft omgedragen, eer wij kunnen zeggen: in die mens schijnt het werk der bekering te zijn begonnen.

Maar dat is zeker, als men de mens ziet wenen over zijn zonden, door de last van zijn schuld ziet gebogen, als hij zijn zondige vermaken, zijn Goddeloos gezelschap verlaat; de eenzame plaatsen, om zijn hart in het verborgen voor God uit te storten, of zich met overdenkingen, met het onderzoek der Schrift zich bezig te houden, opzoekt; wanneer hij zijn lust door daden aan de dag legt, om God in waarheid te dienen, naar al Zijn geboden te leven, dan kunnen wij het naar de aard der liefde denken, dat het goede werk in hem reeds een aanvang heeft genomen. En ieder kan het aan hem bemerken, dat hij niet meer denkt en leeft als vroeger, dat hij in geheel zijn bestaan en wandel een gans ander mens is, dan hij zich weleer vertoonde. Kortom, in zijn beroep, in zijn huisgezin, in zijn verkeer met de mensen, in alles openbaart hij een nieuw schepsel te zijn geworden, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, dat er een Geest, een beginsel in zijn hart leeft en werkt, dat niet is van deze wereld, maar zijn oorsprong heeft genomen uit de Bron alles goeds.

En vraagt u nu *door welk middel* God dit goede werk in de mens verwekt, dan zeggen wij, dat dit enig en alleen is *het Woord van God*. Het is waar, God bedient Zich ook wel van uitwendige middelen, om de toegang tot 's mensen hart te banen, zodat deze door ziekte, tegenspoed en gevaren, gene door voorspoed en zegen, de een door smartelijke sterfgevallen, de ander door een treffende uitredding over zijn toestand tot nadenken wordt gebracht, maar God wederbaart de mens, volgens Jak. 1:18, alleen door het Woord der waarheid. *Gij die wedergeboren zijt, roept daarom Petrus de Christenen toe, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord Gods.*

- En ofschoon sommigen onverwachts en spoedig, anderen meer langzaam gelijk bomen, die vele slagen vereisen, eer zij neervallen, sommigen op een zachte en liefelijke wijze, anderen weer met angst en schrik worden tot bekering gebracht, het woord van God, door de kracht van de Heilige Geest aangedrongen, is de hamer, die het hart van elk mens verbrijzelt, ontdekt en vertroost; is het vuur, dat de zondelust verteert, en de liefelijke balsem, die de geslagene wonde heelt.
- Dat woord van God is voor de mens, in wie God het werk der bekering aanvangt, een beschuldigende getuige wegens begane zonden, alzo dat het de zondaar voor Gods alwetende vierschaar roept, om daar rekenschap van al zijn doen en laten af

te leggen, dat hem draagt, als een schuldige aan gekwetste Majesteit Gods, en uit dien hoofde de allerzwaarste straffen heeft verdiend.

- Dat woord is voor hem als een zwaard of als een pijl, die diep in zijn hart dringt, of als een lamp, die de verborgen dingen zijns harten onderzoekt en hem aantoon, waarin hij al heeft gezondigd.
- Dat woord ontdekt een mens aan zichzelf, maar wijst hem ook op Christus; doet hem tranen over zijn zonden storten, maar vervult hem ook met hemelse blijdschap en vrede.
- Dat woord deed een Paulus op de weg naar Damaskus tot bekering komen, meer dan drie duizend mensen op de grote Pinksterdag slaande op hun borsten, uitroepen: "*Mannen, broeders! Wat zullen wij doen.*" En stelde ook de Moorman van Candacé in staat, om door het geloof in Christus zijn weg met blijdschap te reizen.

Maar moet nu de mens, die door Gods genade op de weg des levens is gebracht, door eigen kracht en vermogen het goede werk, in hem begonnen, voltooiën?

Nee, toehoorders! Dezelfde, zegt Paulus, Die het goede werk in de Filippijzen had begonnen, *Die zou het ook voleinden tot op de dag van Jezus Christus.* En hoe zou het ook mogelijk zijn, dat God van dat heerlijke werk, hetwelk Hij eenmaal in de mens heeft gewrocht, in het vervolg van tijd Zijn handen zou aftrekken en het aan de zwakke, door de zonde zo licht weggevoerde mens overlaten? Ach, wat zou er dan van de mens worden, indien God hem voorts op eigen been liet staan! O, hoe spoedig zou hij de voortzetting van hetzelfde laten steken, hoe ras weer onder de heerschappij der zonde, der wereldse verzoeking en van Gods zalige gemeenschap worden vervreemd. Nee, zo min een moeder het hulpeloze kind aan zichzelf overgeeft, zo min onttrekt de ontfermende God de hand van Zijn genade aan Zijn wedergeboren schepsel. Hij is niet alleen in het rijk der natuur, maar ook in het rijk der genade de Alfa en de Omega, het Begin en het Einde.

Een bouwheer moge het aan genoegzaam doorzicht, wijsheid, macht en middelen ontbreken, om zijn eenmaal aangevangen werk te volvoeren; God, de Heere der ganse wereld, de Schepper in de natuur, die aan al Zijn werken de hand houdt, wil en kan ook als de Herschepper in de genade het goede werk in de mens begonnen, naar Zijn eenmaal gemaakt plan, trots alle tegenstand, volmaken. Hij, de grote Landman, doet het hemelse spruitje, in het hart van de mens geplant, allengs opwassen en groeien, besproeit het met de milde regen des Geestes, en koestert het door de liefelijke stralen van de Zon der gerechtigheid, Wier schitterende glans door alles henen breekt. Hij schenkt meerdere verlichting in het verstand, meerdere reiniging van gemoed. Hij voedt de zwakken met melk en de volwassenen met vaste spijs. Hij versterkt het geloof, vermenigvuldigt de liefde en schraagt het vertrouwen. Hij doet de gelovige volvaardig het pad Zijner geboden lopen, en gordt hem aan met zulk een kracht, dat hij loopt en niet moede, wandelt en niet mat wordt.

En al heeft de gelovige een zware strijd met vlees en bloed, met de zonde en wereld, met de zonde in zijn hart, met de Vorst der duisternis te strijden; Hij, Die met hem is, is meer dan allen, die tegen hem zijn. God is zijn rotssteen en zijn Burg, zijn Toevlucht en Sterkte. Hij maakt zijn voeten als die der hinde, leert zijn handen ten strijde; Gods kracht wordt in zijn zwakheid volbracht. De mens, in wiens hart het goede werk is begonnen, moge soms al eens door zijn onvoorzichtigheid vallen, verre is het er vandaan, dat hij om die val zou worden weggeworpen. Het goede werk moge

soms geen voortgang schijnen te hebben, of in wasdom schijnen af te nemen, de Heere zal het gekrookte riet nimmer verbreken, en nooit de rokende vlaswiek laten uitgaan; want, die Hij naar Zijn eeuwig voornemen heeft geroepen en gerechtvaardigd, die wil Hij ook heiligen en volmaken. Niemand zal Jezus' schapen uit Gods hand rukken. Dat heeft de mond der waarheid zelf beloofd, want zij worden, naar 1 Petrus 1 : 5, *in de kracht Gods bewaard door het geloof tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard te worden in de laatste tijd*. En in onze tekst getuigt het Paulus met het volste vertrouwen, dat Hij, Die het goede werk in de mens heeft begonnen, ook voleindigen zal tot op de dag van Jezus Christus.

Ja, toehoorders! Door vallen en opstaan, door strijden en lijden, door kruis en druk, door verberging van Zijn aangezicht en openbaring Zijner heerlijkheid, voleindigt God Zijn werk in de mens, doet Hij hem meer en meer sterven in zichzelf en leven in Christus, maakt Hij hem allengskens den beelde Zijns Zoons gelijkvormig en vatbaar voor de inwoning van de zalige hemel. Het lichaam der zonde wordt eenmaal afgelegd, de ziel gaat over in de rust, de dag des oordeels, de dag van Christus breekt aan, een verheerlijkt lichaam verrijst uit het graf, gelijkvormig aan het lichaam van Christus, en de mens ziet zijn zaligheid ten volle voltooid.

Heerlijk werk van God in de mens! Geen wonder, dat bij deszelfs aanvang de Engelen in de hemel juichen; het is een werk, dat goed is in zijn aard, bestendig in zijn duur en eindigt in het bezit van een zaligheid daarboven, welke geen pen kan beschrijven, en alle verwachting ver overtreft.

Toepassing

Zie daar, toehoorders! U het grote werk, hetwelk God hier in de mens aanvangt, voortzet en tot op de dag van Jezus Christus voleindigt, zo veel de tijd ons toeliet en God het ons gaf, verklaard.

Gode zij dank, dat wij ons even als Paulus mogen verblijden, dat er nog velen gevonden worden, in wier harten dat goede werk reeds is begonnen en die door woorden en daden aan de dag leggen, dat zij nieuwe schepselen zijn geworden, geschapen in Christus Jezus tot goede werken. Wij hebben ze over hun zonden zien wenen, hun vurige begeerte naar vergeving, naar reiniging door Christus' bloed gadeslagen, wij hoorden hen met blijdschap over hun verandering en bekering, over hun verlangen naar Christus, over hun overgave aan die Zaligmaker, en over hun vereniging met en liefde tot Hem spreken. Het was ons als vernamen wij de taal van de vromen David: *"Komt allen tot mij, gij die God vreest en ik zal u vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft."*

Maar wij moeten ons aan de andere kant ook diep bedroeven, als wij gadeslaan, hoe velen er ook nog (onder de belijders van het Evangelie) zijn, die door woord en wandel tonen, dat zij nog nimmer hiervan iets hebben leren kennen. Ach! hoe velen, niettegenstaande de roepstemmen van Godswege, hetzij door de stem van hun geweten, door de prediking van het Evangelie, hetzij door treffende omstandigheden in de wereld, leven maar zorgeloos en ongevoelig in hun zonde en onbekeerden toestand voort, alsof hun aan een waarachtige bekering tot God niets gelegen was; zorgen voor hun tijdelijke belangen en veronachtzamen ten enenmale het heil van hun onsterfelijke ziel, vragen zich nimmer eens ernstig af: wat zal er van mij na dit leven worden, waar zal ik aanlanden? Heb ik een goede grond om te verwachten, dat de hemel mijn deel zal zijn, of heb ik te vrezen, dat ik in de hel zal komen; kan ik gerust sterven de dood en de ontzettende eeuwigheid met grond te gemoed gaan? Zo niet, wat moet ik dan doen, om zalig te worden?

En zijn er al, die vroeger eens over hun bekering ernstig nadachten, ja, zelfs wel bewijzen gaven, als of ook in hen *een goed werk* was begonnen, hoe zeer zijn ook deze weer tot de wereld en de zonde terug gekeerd, of hebben zichzelf met een uiterlijke bekering, met het betrachten van enige uitwendige plichten, met zekere gevoelige aandoeningen en een voorbijgaand berouw tevreden gesteld, of hebben hun vroegere denkwijze over de weg der bekering laten varen en lichtzinnige gevoelens omtrent denzelve aangenomen, zodat zij, die weleer met de Geest schenen begonnen te zijn, nu voleindigen met het vlees.

En breng ik mij dan nog voor de geest, hoe velen door woord en schrift met het goede werk Gods in de mens de spot drijven, de werking van de Heilige Geest in het hart van de zondaar loochenen en de eer van het werk der bekering de mens toekennen, niettegenstaande de Schrift zo duidelijk leert, dat zij God alleen toekomt, dan moeten wij wel zeggen, op hoe weinigen, in vergelijking van de grote massa, kunnen wij dat heerlijk getuigenis van Paulus toepassen.

Toehoorders, heeft God in u reeds het goede werk begonnen? Weet u van een tijd te spreken, dat u met de verloren zoon tot uzelf kwam, over uw zonden van harte bedroefd werd, dat u met diepe ootmoed en berouw over uw uit- en inwendige zonden voor God op uw knieën viel en Hem met hete tranen om vergeving bad? Zo ja, dan vraag ik verder, waar heeft u eindelijk dit gezicht van uw zonden gebracht? Is het maar bij een uitwendige belijdenis ervan gebleven, bent u daarop meer gerust geworden, heeft het u nimmer aan de voeten van het kruis van Christus gebracht? Hebt u, niettegenstaande uw overtuiging van de zonde, evenwel nog sommige zonden blijven aan de hand houden? Ach, dan hebt u nog geen genoegzame grond, om te hopen, dat in u het werk van waarachtige bekering aanwezig is, maar veeleer te vrezen, dat het slechts een werk van uzelf was en geen goed einde zal hebben.

Wie wij ook zijn mogen, toehoorders! Zolang het gezicht van onze zonden ons niet uit onszelf drijft en tot Christus' bloed en gerechtigheid heenleidt, zolang als het ons niet alle zonden, zelfs onze geliefkoosde, doet haten en verfoeien, en ons doet toelagen *om onze oude mens af te leggen, en in ware Godzaligheid naar de wil van God in alle goede werken te leven*, dan hebben wij om onzer eigen ziel en zaligheids wil toe te zien voor onszelf en alle reden om van God te bidden, dat Hij ons doorgronde om te zien of er, ook bij ons een schadelijke weg is en ons te leiden op de eeuwige weg. O, dat we onszelf dan toch ernstig tussen God en ons geweten beproeven, gedachtig zijnde, dat aan het bezitten of niet bezitten van dat goede werk van ware bekering, waarvan wij gesproken hebben, een eeuwig leven of een eeuwige rampzaligheid afhangt. Sterven wij eenmaal zonder ondervinding der wedergeboorte en bekering, dan komen wij zeker in onze zonden om, en moeten wij eeuwig van het vriendelijk aanschijn Gods verwijderd, aan de wroegingen van een knagend en folterend geweten, aan Gods toorn en straf zijn blootgesteld en dan zal de dag van Jezus Christus' komst op de wolken des hemels, ons geen blijdschap, maar wel tot verschrikking wezen.

Wij hebben u het werk der bekering in enige woorden ontwikkeld, en aangetoond, dat God hiervan de Beginner is, maar wij hebben ook tevens gezegd, dat Hij, om dit grote werk in de mens tot stand te brengen, Zich van, Zijn woord bedient. Wat wij u dan ook, welke aan die veranderingen van gemoed, geen kennis hebt, aanraden, het is vooral, dat u dat Woord van God vlijtig zou onderzoeken, en de prediking ervan zo dikwijls mogelijk bijwoont, God daarbij biddende, dat Hij door Zijn Heilige Geest u

evenals Lydia te Filippi het hart opene, zodat gij moogt acht geven, wat van Godswege tot u gesproken wordt.

Rust niet in een uitwendige bekering, in een uiterlijke belijdenis der waarheid, hoe rechtzinnig die ook zij, maar smeekt veel in het verborgen, dat God Zelf u de ware bekering, de verandering van uw hart ten leven schenkt. En denkt tevens daarbij dat u van alle zonden moet afstand doen, en u geheel met ziel en lichaam aan God en Christus toewijden.

Niemand mijner hoorders echter, die de ontwikkeling van het werk der bekering thans met aandacht heeft aangehoord, maar niet in alle opzichten het zodanig heeft ondervonden, als wij het hebben voorgesteld, zegge bij zichzelf: *nu zal mijn werk, wanneer het er zo toegaat, wel geen waarheid zijn.* Want de wegen, langs welke God de mens tot geloof en bekering brengt, lopen dikwijls zeer uit elkaar, zodat deze dus en een ander weer op een andere wijze wordt geleid. De grote vraag is hier, of u aan een hartelijk leedwezen over uw zonden aan het vluchten en uitzien naar Jezus in waarheid kennis hebt, en of het steeds uw lust en keuze is, om aller zonden vijand te zijn, en voor God en Christus, al was er geen hemel tot beloning of geen hel tot straf, in oprechtheid te leven.

Ziet, zo deze dingen bij u zijn, dan mag u vertrouwen, dat God ook in u het goede werk heeft begonnen, en het ook zeker zal voleinden. Ja, ge zijt dan ten duurste verplicht, het dankbaar aan Hem te erkennen, dat is Gods wil. En u zondigt grotelijks, als u uit een voorgewende naauwgezetheid en vrees, zulks niet doet.

Leert u intussen ook uit de voorgestelde bekering, dat noch uw berouw, noch uw tranen, noch uw goede gezindheden u de volkomen rust van uw hart kunnen schenken; dat u Jezus moet hebben tot uw Borg, om u van al uw zonden en schuld te ontheffen; dat u met Hem verenigd moet worden door het geloof, opdat de ware vrede der ziel u ten deel valle. Onder afhangen van Gods genade naar Jezus dan eenig en alleen uitgezien, Zijn kruis, Zijn bloed door het geloof als een verloren, vloek- en doemwaardig zondaar gekust, Zijn persoon met de armen der ziel omhelst!

Ziedaar u uit Gods Naam de weg aangewezen, waarheen gij u moogt en moet heenwenden. Hebt goede moed, wat u tot geloven, vertrouwen nodig hebt ... doet uw mond wijd open, God zal hem vervullen. Hij heeft het goede werk in u begonnen, Hij wil het ook in u voortzetten en voleinden. En zo Jezus al vertoeft, verbeidt Hem, Hij zal niet achter blijven. Hij zal uw ziel liefelijk omhelzen, tot u spreken van vrede.

En, gij onder mijn hoorders, die op goede gronden mag geloven, dat God u met een hemelse roeping heeft geroepen, het goede werk der bekering in u heeft begonnen, hoever ook wel eens door uw ongeloof van Hem afgeweken, hoe diep soms ook gevallen, en als een afgedwaald schaap weer opgezocht, niettegenstaande alle bange strijd met uw inwendig bederf, met de wereld en de Satan tot op dit ogenblik toe heeft in stand gehouden; looft en aanbidt de liefde uws Vaders, die u weleer op de weg der zonde stuitte, de blinddoek van uw ogen deed vallen, en u uit eeuwige zondaars liefde heeft getrokken met goedertierenheid uit de macht der duisternis en heeft overgezet in het koninkrijk van de Zoon Zijner liefde.

Dankt en prijst de Naam des Heeren, Wiens trouw uw ontrouw, zonde en afwijking niet heeft teniet gedaan, die u onder kruis en lijden, onder zorg en strijden met de arm Zijner almacht steeds ondersteunt, die u troost en opbeurt, behoedt en beschermt, en het oog van Zijn ontferming bestendig op u houdt geslagen. Zie God is al uw liefde, al uw vertrouwen, al uw dankerkentenis dubbel waard! Wat hebt gij, dat gij niet van Hem hebt ontvangen? Is het een eer, wanneer een aards vorst iemand met geschenken

begiftigt, welk een eer is u te beurt gevallen, daar u van de Koning der koningen het grootste aller geschenken hebt ontvangen.

Gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk en geroepen, om de deugden te verkondigen Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht. O, laat het aan al uwen handel en wandel gezien worden, dat een hogere Geest, dan die der wereld in u woont. Wandelt waardig het Evangelie door hetwelk gij zijt geroepen, en jaagt naar het wit tot de prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus.

Is het u uit genade gegeven in de zaak van Christus te geloven. Indien er dan enige vertroosting is in Christus, indien er enige troost is der liefde, indien er enige gemeenschap is des Geestes, zo vervult ook gij mijn blijdschap, dat gij moogt eensgezind zijn, dezelfde liefde hebbende, van één gemoed en van één gevoelen zijnde. Zijt nederig, ootmoedig, *maar verblijdt u vooral in den Heere.* Amen.

3. U, DIE GELOOFT, IS HIJ DIERBAAR

In welk opzicht de gelovigen ook van elkander verschillen, langs welke weg zij ook zijn geleid geworden, hierin zijn zij het altijd met elkander eens, dat Jezus Christus een Persoon is, in Wie alleen des zondaars heil en zaligheid is gelegen, dat Hij de enige grond is, waarop men ter zaligheid kan bouwen. In Hem vinden zij alles, wat zij tot het leven en de Godzaligheid, voor het tegenwoordige en toekomstige nodig hebben. In Hem zien zij de raadsbesluiten des Eeuwigen opgeluisterd, en de grondslagen gelegd, waarop het geestelijke gebouw als een heilige tempel ter ere Gods opwast. Op Hem is hun hoop en vertrouwen gevestigd, en verlaten zij zich voor tijd en eeuwigheid. Hoe meer zij in de kennis van Hem mogen opwassen, des te meer wordt Hij hun alles en in alles, en leren zij het Asaf nazeggen: *"Wien heb ik nevens U in den hemel, nevens U lust mij niets op aarde."*

Ja, toehoorders, hoe donker en raadselachtig Gods weg ook met Zijn gunstgenoten wezen moge, door welke wegen zij ook moeten heen worstelen, welke teleurstellingen en tegenspoeden zij ook in de woestijn van deze wereld ondervinden, Jezus is het Voorwerp, dat hoe langer hoe meer in hun schatting rijst, en waarop zij zich als een onwankelbare rots, voor tijd en eeuwigheid verlaten. Wat ook de aandacht, de genegenheden van de gelovigen uitlokt en tot zich trekt, Jezus is hun boven alles beminnelijk en dierbaar. En wie onzer, die Hem door genade heeft leren kennen, zal het niet aangenaam zijn, van die beminnelijke Persoon te horen gewagen, en iets van Zijn weergaloze dierbaarheid te vernemen.

Welaan, wij willen in dit uur over die dierbaarheid van Jezus enige ogenblikken nadenken.

1 Petrus 2:7a.

U dan, die gelooft, is Hij dierbaar.

De Apostel Petrus willende de gelovigen tot de beoefening van allerlei christelijke deugden opwekken, stelt in dit hoofdstuk vooral hun verheven roeping en stand in het licht, ten einde alzo daaruit aanleiding te nemen, om hen hun dure verplichting tot een Godzalige wandel onder de ogen te brengen.

Hij vergelijkt de Heere Christus bij een levende Steen, Die door de ongelovige wel was verworpen, voor geen waarde geacht, maar toch bij God uitverkoren en dierbaar was. Op deze levendige Grondsteen moesten ook de gelovigen als levende stenen gebouwd worden. Hierop brengt hij een profetie aangaande de schatting of verwerping van deze Grondsteen bij, en roemt hij vooral het voorrecht van de gelovigen, dat zij onder diegenen mochten behoren, aan wie Christus dierbaar zoude zijn. *U dan, die gelooft, is Hij dierbaar.*

Wat de letterlijke verklaring van deze woorden betreft; zij zijn op zichzelf zeer duidelijk en behoeven daarom geen omschrijving. Alleen willen wij met een enkel woord opmerken, dat het grondwoord, betekende eigenlijk *eer*, door onze vertalers

terecht door *dierbaar* is overgezet, daar al hetgeen door iemand in ere gehouden wordt, ook tevens *dierbaar* is.

U dan, die gelooft, is Hij dierbaar! Korte, maar krachtige en veel betekenende uitspraak; wie zal haar naar waarde kunnen ontvouwen? Gewis is onze taal te arm, te gering om van de *dierbaarheid* van Christus op een volmaakte wijze te gewagen. Waar zou men beginnen, waar eindigen, indien men in deze waarheid diep wilde indringen. Voorwaar een eeuwigheid zal er toe nodig zijn, om de *dierbaarheid* van de Immanuël te bevatten. Gave God, dat wij in dit uur in de *dierbaarheid* van Jezus eens werden ingeleid, en wij er iets van mochten beseffen. Hij vervulle ons met Zijn Heilige Geest, terwijl wij naar aanleiding van Petrus' woorden over de *dierbaarheid* van Christus voor de gelovigen wensen te spreken.

- I. Zien wij dan in welk opzicht Christus voor de gelovigen *dierbaar* is.
- II. Welke uitwerking de erkenning van deze *dierbaarheid* van Jezus ook op ons hebben moet.

I. Christus is voor de gelovigen *dierbaar*: *In hetgeen Hij voor hen geweest is, in hetgeen Hij nog voor hen is, in hetgeen Hij in de toekomst voor hen wezen zal.*

- a. Wanneer de gelovigen hun blikken op de nooit begonnen eeuwigheid vestigen, en in overweging nemen, wat JEZUS reeds toen voor hen was, dan vinden zij wel een diepte, welke zij niet peilen kunnen, een ondoorgrondelijke raad, waarvoor zij als het ware duizelen, maar treffen Hem toch in die raad reeds *dierbaar* aan voor hun ziel. Hier in die eeuwige raad des vredes was het, dat hun Goël reeds het grote werk van hun zaligheid op zich nam, dat Hij zich aan Zijn Vader verbond, om uit het gevallen kroost van Adam de geveenen des Vaders uit hun ellende en rampzalige toestand te verlossen, en Zijn ziel tot een eeuwig geldend rantsoen te stellen. Hier zien zij reeds Zijn ingewanden van barmhartigheid en ontferming rommelen, en tot behoud van Gods vijanden toetreden. In Hem toch was het, dat de Allerhoogste hen reeds voor de grondlegging der wereld uitverkoor, opdat zij heilig en onberispelijk zouden zijn in de liefde. Hij, die des Vaders eeuwige vermaking was, is de gelovigen in hetgeen Hij reeds in de eeuwigheid voor hen op zich nam, onuitsprekelijk *dierbaar*.
- b. En nemen zij vervolgens in overweging, hoe die eeuwige Zoon van God in de volheid des tijds de troon van Zijn majesteit heeft verlaten, kroon en scepter voor een tijd heeft neergelegd, en de gestalte van een gering dienstknecht heeft aangenomen; hoe Hij vrijwillig voor een tijd van Zijn heerlijkheid heeft afstand gedaan, en in plaats van een konings paleis, een stal tot Zijn woning heeft gekozen, en in een krib als een hulpeloos wicht wilde geboren worden, dan rijst voorwaar die beminnelijke Persoon nog meer in hun ogen, en schatten zij Hem, Die rijk zijnde, om hunnentwil is arm geworden, boven alles *dierbaar*. Ja, hoe gering, arm en veracht Hij daar ook in Bethlehems kribbe moge neerliggen, daar knielen zij dan aanbiddend neer, en erkennen Hem voor de schoonste onder de mensenkinderen, voor de beminnelijke en *dierbare* Wonderzoon.
- c. En denken zij nu verder in, dat die Verlosser op aarde verkerende, niet alleen door Zijn persoon, leer, leven, lijden en sterven de onzienlijke Vader, in al Zijn deugden heeft verklaard en geopenbaard, maar ook in hun plaats de wet Gods op de volmaakste wijze heeft volbracht, en Zichzelf tot een slachtoffer, een losprijs heeft overgegeven, om hen van de vloek der wet, de toorn des Almachtigen, van de straf en heerschappij der zonde te verlossen; dan weten zij geen woorden te

vinden om de dierbaarheid van Zijn persoon, de luister van Zijn naam, en de kracht en uitwerking van Zijn daden te verhogen; dan vinden zij een hoogte en diepte, een lengte en breedte, die hun kennis verre te boven gaat. O geliefden! hoe dierbaar is Jezus de gelovigen, als zij indenken: op ons vloek- en doemwaardige zondaren, die de eeuwige dood rechtvaardig hadden verdiend, heeft Jezus willen neerzien, onze ellende heeft Hij Zich willen aantrekken, ons vlees en bloed aannemen; voor ons heeft Hij allerlei hoon, smaad, verachting en vervolging uitgestaan; voor ons, die Gods vijanden waren, heeft Hij in de hof van Gethsémané die zware strijd willen strijden; voor Herodus en Pilatus als de grootste boosdoener zich laten te recht stellen; voor ons rebellerende zondaren is Hij ten kruisberg opgestegen, en liet Hij op Golgotha' s heuveltop Zijn dierbaar bloed ter verzoening stromen. Ja, hoe meer zij in de staat van Jezus' diepe vernedering worden ingeleid, hoe meer zij in aanmerking nemen, wat Jezus daarna voor hen was, des te meer wordt Hij dierbaar in hun ogen.

- d. En vraagt u nu in welk opzicht Jezus de gelovigen dierbaar is in de staat van Zijn verhoging, dan antwoord ik, dat Hij hun dierbaar is als die grote Held, die voor hen niet alleen de dood op de heuvel heeft overwonnen; maar ook als die eeuwige Hogepriester, die nadat Hij de reinigmaking hunner zonden had te weeg gebracht, met Zijn eigen bloed in de hemel is ingegaan, om daar én als voorspraak voor hen te bidden, én ook als Koning over Zijn kerk te regeren. Aan 's Vaders rechterhand verheven, met een heirleger van Engelen omgeven, zien zij Hem daarboven hun belangen behartigen. Daar is Hij heengegaan, om hen een plaats te bereiden en Zijn verlost en uit allerlei talen en volken te vergaderen. Daar is Hij verheerlijkt, om Zijn Geest ter bekering uit te storten en wederhorigen bij God te doen wonen. Jezus is de gelovigen dierbaar in hetgeen Hij ook vanuit de Hemelse woning in hen heeft gewerkt.

Hoe dierbaar ook Jezus voor een zondaar is, wat Hij ook tot redding van zijn ziel heeft gedaan.

Weleer kenden zij Zijn dierbaarheid niet. Hadden zij al eens van Hem horen spreken, het waren slechts klanken, die zij niet verstonden. Helaas, hun verstand was verduisterd, en daarom waren zij blind voor het licht, dat de wereld verlichtte. Maar Jezus was het, die hun zielsogen wilde openen, die hen door Zijn almachtige kracht uit de slavernij der zonde en des Satans verlost, de banden der ongerechtigheid verbrak en hen als met koorden der liefde tot Zich trok. Toen zij nog niet naar Hem vraagden en in hun bloed als vertreden lagen, was Hij het, die hun voorbijging, Zijn vleugelen van genade over hen uitspreidde en tot hun hart kwam spreken.

Wie zou ooit het zondepak van hun schouders hebben genomen, wie het verslagen en neergebogen gemoed opgebeurd, wie hun de vrede met God, de vergeving hunner misdaden hebben geschonken, zo het Jezus niet had gedaan! Nee, nimmer kunnen zij het vergeten, hoe de Heere Jezus in die bange toestand, toen zij in het gezicht voor hun zonde en ellende bij de overtuiging van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, en van hun vloek- en doemwaardigheid, zich verloren zagen, Hij zich in Zijn algenoegzaamheid, bereidwilligheid en reddende liefde aan hun ziel openbaarde. Van alles zagen zij zich afgedreven, toen Jezus opeens Zich ontdekte en hen met Zijn gerechtigheid kwam te overdekken. Gewis schatten de gelovigen ook in dit opzicht Jezus voor zich dierbaar.

Hij is die getrouwe Herder, die het afgedwaalde schaap gedurig weer terecht bracht, die zo menigmaal over alle bergen van zonden en zwarigheden heensprong, en tot de

ziel van vrede sprak. Hij is die machtige Koning, die hen zo dikwijls in de hevigste verzoeken en bestrijdingen staande hield, en wanneer zij gevallen waren, weer oprichtte. Hij is het, die hen tot hertoe heeft geleid en bestuurd, ja waarlijk Jezus is de gelovigen dierbaar in hetgeen Hij in deze en nog meer opzichten voor hen geweest is, en tot in alle eeuwigheid voor hen blijft.

En wat is Hij nog voor het tegenwoordige?

O hoe dierbaar is hun Jezus nog in hun dagelijkse ondervindingen! Door Hem alleen hebben zij de toegang tot de troon der Genade, in Zijn naam worden hun gebeden verhoord, en zo dikwijls zij zich weer door hun dwaasheid verontreinigd hebben, dan is Jezus hun voorspraak en bedekt Hij hen met Zijn gerechtigheid. Alle dagelijkse vertroosting en bemoediging hebben zij aan Zijn inwoning in hun harten te danken, alle opwassing in het geestelijke leven vloeit uit die geestelijke wijnstok voort; zodat elk oprecht gebed, elke goede zucht, ja elke goede gedachte door Zijn Geest in hen verwekt wordt. Zo menigmaal het geestelijke leven in hen gevaar loopt, om te verkwijnen, vuurt Jezus het weer aan, zo dikwijls zij het spoor bijster zijn, leidt Hij hen weer op de weg, van de vroege morgen tot de late avond - ja wat zeg ik? Tot in de nacht houdt Hij zijn oog bestendig op hen geslagen, omringt Hij hen met Zijn macht en liefde en werkt Hij aan de voltooiing van hun geluk.

Het schijnt wel eens, dat Hij Zijn hand van hen aftrekt, Zijn aangezicht voor hen verbergt, maar dan nog vergeet Hij Zijn schapen niet. Ja, zelfs in de donkerste wegen, in de hevigste aanvallen van hun geestelijke vijanden leren zij het meest Zijn dierbaarheid kennen; want in zulke tijden openbaart Hij vooral Zijn onwankelbare trouw en eeuwigdurende liefde, door hun geroerd gemoed te stillen, hun vijanden te verdrijven, en de hemelse balsem in hun harten met stromen uit te storten. O, hoe zalig is het menigmaal voor de ziel der gelovigen, wanneer zij door een dal van verdrukkingen gaande, in een weg van kruis en lijden, Jezus mogen aantreffen. Nee, ik waag het niet u te beschrijven, wat de gelovigen aan Jezus hebben, als zij met donkere wolken omgeven, geen ander uitzicht hebben dan op Hem alleen, wat zij in zich gevoelen en gewaar worden, als in een nacht van tegenspoed die hemelse Ster Zich door de wolken vertoont. Waarlijk, hetgeen de gelovigen in zulke wegen in Jezus vinden, wordt beter gevoeld dan beschreven. Hij is hun Herder, Die hen leidt aan lieflijke waterbeken, Hij is hun stok en staf door de vallei dezer woestijn, hun kompas op de onstuimige zee dezer wereld; kortom, Jezus wordt hun hoe langer hoe meer dierbaar; hoe moeilijker hun weg is, des te meer wordt Hij hun in Zijn trouw, liefde, ontferming en genade dierbaar voor hun ziel.

De gelovigen ondervinden bij voortdurende kracht hunner inwendige zonde en bedorvenheid, zodat zij wel eens door onvoorzichtigheid, aan de verzoeken, die hen omringen, toegeven en zich schandelijk tegen God bezondigen. Met beklemmdheid des gemoeds moeten zij dan hun weg bewandelen en vrezende het ongenoegen des Heeren op de een of de andere wijze te zullen aantreffen; maar zie, terwijl zij voor het aangezicht Gods beducht zijn, komt Jezus hen weer met Zijn liefde voor, en wijst Hij hen op Zijn gerechtigheid, op Zijn wonden, op Zijn bloed, hetwelk steeds reinigt van alle zonden, en brengt hen weer door een zachte bestraffing te recht. Zou dan Jezus in dit opzicht ook de gelovigen niet dierbaar zijn? Ja, Jezus ruimt de bergen van zonden weer weg, geeft nieuwe moed en krachten en doet de ziel als met arendsvleugelen weer naar boven stijgen.

Aan wie anders dan aan Jezus hebben zij de dagelijkse rechtvaardigmaking en vergeving van hun zonden te danken, die vrede der ziel, dat verheugd zijn in God en

berusten in Zijn beschikking, die kalmte, gelatenheid, onderwerping en tevredenheid te danken? Vanwaar hebben zij die ootmoed, die liefde tot Zijn instelling, die zucht naar heiligheid en gerechtigheid, die Goddelijke natuur? Immers van Jezus.

Zijn zij arm, Jezus is hun rijkdom; zijn zij ledig, in Jezus vinden zij een volheid; zijn zij zwak, Jezus is hun sterkte. Hebben zij geen doorzicht om hun zaken te besturen, Jezus schenkt hun raad en wijsheid; weten zij in sommige omstandigheden geen raad, Jezus richt hun zaken en laat zelf de in hun oog tegenstrijdigste dingen tot hun bestwil uitlopen. Eer zij roepen, heeft Hij meermalen reeds geantwoord; eer zij het verwachten, is hun boven bidden en denken verlossing beschoren. Ja gewis, ook in dit alles is Jezus de gelovigen boven alles dierbaar.

En, vraagt u eindelijk *in welk opzicht Jezus de gelovigen, in hetgeen Hij in de toekomst voor hen zijn zal, dierbaar is?* Dan zie ik daar een ruim veld voor mij liggen, om u ook deze laatste vraag te beantwoorden.

Vele tegenspoeden en weerwaardigheden kunnen de gelovigen nog overkomen. Het is hun onbekend, of zij nog een liefelijke en zachte weg zullen te bewandelen hebben, dan dat een zware beker des lijdens hun zal worden op de hand gezet. Wie weet, of niet de een Jobsbode voor, de andere na, hun allerlei droevige tijdingen zullen komen brengen, of zij nog niet in de diepste armoede, in pijn en smart hun dagen zullen moeten doorbrengen. Een geringe omstandigheid kan de zon van voorspoed veranderen. Wie zal hen voor ellende, moeite en druk vrijwaren? Maar hoe moeilijk hun pad ook wezen moge, dit weten, dit geloven zij: *Jezus zal hen nimmer verlaten.* Laten vrij de stormen loeien, de baren der zee zich verheffen en hun ranke kiel schudden, Jezus is bij hen in het schip, tot Hem zullen zij hun stem verheffen, in Zijn liefdearmen zich verbergen. Jezus zal hun rots zijn om in te wonen. Hij zal hun scheepje behouden naar Kanaän overvoeren.

Vallen hun geestelijke vijanden nog op hen aan, zullen zij nog andermaal de ziel in de engte brengen, zal het vuur der beproeving nog heet worden, geen nood! Jezus, hun machtige Koning, zal hen beschermen, Zijn macht, Zijn liefde zal Hij voor hen in het werk stellen en nimmer toelaten, dat zij een prooi van hun vijanden worden. Zij geloven Zijn woord, zij vertroosten er zich mede, dat niemand Jezus' schapen uit Zijn hand zal rukken. Zijn trouw, Zijn bloed, Zijn eeuwige Godheid staat hun er Borg voor. Zijn machtige arm zal hen behoeden, Zijn hand hen leiden en de loopbaan doen voleinden, waarop zij door Zijn genade eenmaal gezet zijn. O, hoe dierbaar is Jezus voor hun ziel!

Maar als nu de gedachte des doods eens in hen opkomt, als zij zich eens voorstellen, dat zij nog een donkere doodsvallei moeten doorgaan, wat stellen zij zich dan voor in Jezus te zullen aantreffen? Gewis, mijn hoorders, is en blijft de dood een koning der verschrikking, onze natuur huivert bij zijn komst en is bang voor zijn banden. Hoe Godvruchtig iemand hier heeft geleefd, het denkbeeld van sterven, van scheiden uit deze wereld kan hem wel eens met een kille huivering bevangen, zodat hij voor dat gewichtige tijdstip vreest, maar ook hier is Jezus de gelovigen dierbaar. Jezus, weten zij, heeft de dood overwonnen, Hij zal hen ook in die bange ure niet begeven. Hem is het bekend, hoe zeer zij tegen het sterven opzien, met welke banden zij aan hun dierbare betrekkingen gebonden zijn, en daarom zal Hij ook hen op die ogenblikken bijzonder nabij zijn, en hen, met het oog op Zijn kruis geslagen, kalm en gelaten door de doodsvallei heenvoeren.

Er komt een dag des oordeels. Eenmaal zal de wereld in volle vlam staan, de elementen des hemels en der aarde zullen versmelten en de doden zullen alsdan uit hun graven herrijzen, om voor het hoogste gerechtshof, de rechtbank des hemels, geoordeeld te worden. Wie zal bestaan als de Rechter van hemel en aarde met Zijn heirleger van Engelen op de wolken des hemels verschijnt, als Zijn stem de graven doorklinkt en Hij Zijn glinsterend zwaard ten gerichte trekt? Wie zal Zijn toekomst verdragen?

De ongelovigen mogen voor die geduchte dag sidderen en beven, en wensen, dat zij voor Zijn komst vernietigd werden, maar de gelovigen vrezen Zijn verschijning niet, want juist die dag is de dag van hun openlijke verheerlijking. Op die dag zal Jezus hen tot de hoogste heerlijkheid verheffen en hen met eer en luister bekleden. Ja, de toekomstige Rechter is den gelovigen dierbaar. Hij zal hen met Zijn liefde overschaduw en dat troostvolle woord hun toeroepen: *"Komt, gij gezegenden mijns Vaders, beërft het koninkrijk, dat u bereid is van voor de grondlegging der wereld."*

Toepassing

Is de Heere Christus ook u dierbaar mijn hoorders? Zie daar een vraag van het hoogste aanbelang; wees niet te haastig om dezelve toestemmend of ontkennend te beantwoorden. Sommigen zijn er, die wel denken, dat ook zij Jezus dierbaar schatten en echter nog ver daarvan verwijderd zijn; anderen hebben alle reden om dit van zichzelf te geloven en trekken de zaak echter gedurig in twijfel.

Wilt u weten, of Jezus u waarlijk dierbaar is, let dan op de volgende kenmerken:

- Als u Jezus voor uzelf dierbaar schat, dan zult u ook al uw heil en zaligheid alleen bij Jezus zoeken, dan zult u op al uw eigen werken de dood schrijven en alle dingen buiten Jezus als schade en drek achten, dan zult u op niets anders dan op Hem alleen voor de tijd en de eeuwigheid willen bouwen, in al die betrekkingen, waarin Hij van de Vader gegeven is, van Hem gebruik maken, en van niets anders willen weten, dan van Zijn Persoon, en Zijn algenoegzame verdiensten.
- Die Jezus dierbaar schat, stelt zich Hem ook gedurig voor ogen, zoekt veel Zijn nabijheid, en is bedroefd als hij van Zijn gemeenschap is verwijderd; die klaagt er menigmaal hartelijk over, dat hij Jezus nog niet hoog genoeg waardeert, dat hij Hem zo weinig eer en lof toebrengt, en vaak nog zo koel is omtrent Zijn persoon en hemelse heilgoederen.
- Is Jezus u dierbaar, dan hebt u ook op zulk een wijze uw zonden en ellenden leren kennen, dat u er uit uzelf mede tot Jezus zijt heen gevlucht, en dezelve aan Zijn voeten zoeken kwijt te raken; dan hebt u geen rust gevonden voordat u die beminlijk Persoon met de armen der ziel had omhelsd.
- Is Jezus u dierbaar, dan gaat het u aan 't hart, als Zijn Naam wordt misbruikt, als Zijn eer en grootheid wordt aangerand en iets aan het schepsel wordt toegekend, hetwelk Hem alleen toekomt, dan is Zijn volk u ook dierbaar en is het uw lust, om met hen over Zijn persoon en dienst veel te spreken.

Hoe staat u er dan nu bij, mijn toehoorders!

Hebt u aan deze voorgestelde dingen in een of ander opzicht bij eigen ervaring kennis? Kent u ook die ogenblikken in uw leven, dat u die hemelse Parel zo aanblonk, dat bij deszelfs schitterende glans al het schoonschijn der wereld uw oog ontweek? Hebt u reeds alles verkocht om die dierbaren Schat in bezit te krijgen en er op de reis naar de eeuwigheid een gepast gebruik van te maken? Ach, ik vrees, dat er nog wel onder u gevonden zullen worden, die met Jezus weinig of niets op hebben, en in plaats van Hem te zoeken, hun hart en zinnen nog aan de wereld en de zonde geven.

O Geliefden, mocht ge dan in dit uur eens hebben leren inzien, van welk een geluk u tot heden toe nog verstoken zijt, en wat u dagen, maanden en jaren achtereen veronachtzaamt en verwerpt. Och, denkt er toch eens ernstig over na, hoe zeer ook gij Jezus voor dit en een volgend leven nodig hebt. Mist u Jezus, dan zijt u nog beroofd van Gods gunst en zalige gemeenschap, dan zijt u nog verstoken van die zalige zielenvrede, waartegen geen schatten der wereld kunnen opwegen, dan is de hoge God tegen u, dan zijn Zijn Engelen tegen u, dan rust er nog een schuld op uw schouders, waarvoor gij, zo voortgaande, eeuwig zult moeten boeten.

Al zoekt u nog zo stipt rechtvaardig voor de mensen te leven, al neemt u nog zo getrouw uw uiterlijke plichten waar, zo uw ziel op die enige Grondsteen niet wordt gegrondvest, dan leeft en sterft u zonder enige ware troost, zonder enige gegronde hoop op een eeuwig zalig leven en vindt u in uw einde niets anders, dan een gapende afgrond, die uw arme ziel voor eeuwig verzwelgen zal.

Ontzettend denkbeeld! Zonder Jezus een eindeloze eeuwigheid tegemoet te gaan, eeuwig, eeuwig verloren te wezen. Ach, hoe kunt ge u nog een ogenblik beraden, om van stonde af aan uw heil en zaligheid niet in en bij Jezus te zoeken? Uw dagen vliegen met rasse schreden voorbij, elke dag brengt u nader aan uwen dood, aan het oordeel, aan de grenzen der eeuwigheid. Kiest dan mijn medezondaars! kiest dan bij tijds, eer het voor eeuwig te laat is en de deur der genade wordt gesloten.

Welaan! smeekt God in het verborgen gedurig, dat Hij de belangen van uw onsterfelijke ziel zwaar op uw hart drukke, en u niet alleen van de noodzakelijkheid, maar ook van de dierbaarheid van Jezus levendig overtuige, dat Hij ook door Zijn Heilige Geest in u dat waar geloof verwekke, dat Jezus dierbaar en beminnelijk leert schatten. O hoe gelukkig zult u zijn, en u gevoelen, als u Zijn dierbaarheid krijgt in te zien, hoe troostvol zal dan uw leven en hoe zalig uw sterven zijn!

Zijn er echter onder u, die aan de voorgestelde dingen kennis hebben, maar door twijfelingen aan de oprechtheid daarvan geslingerd worden, dat zij ook eens van dit ogenblik af, hetgeen hun te beurt gevallen, dankbaar leerden erkennen. U zegt menigmaal tot uzelf en anderen: "Hoe zou ik Jezus waarlijk kunnen dierbaar schatten, daar mij nog het ware geloof ontbreekt, ik heb nog geen verzoening en vergeving van mijn zonden bij Hem gevonden, en heb Hem nimmer als mijn Zaligmaker mogen of kunnen toe-eigenen."

Het ware voorzeker te wensen, geliefden! dat ook u Jezus reeds als uw eigendom had mogen omhelzen, en wie zou het afkeuren, dat u onophoudelijk daarnaar streeft; maar verkeerd is het van u te zeggen, dat u om die reden nog het geloof ontbreekt; want juist dat onvoldaan zijn in uw hart bij al uw geestelijke ondervindingen, dat rusteloos zoeken naar Jezus en Zijn nabijheid, dat vurig verlangen, om ook Hem in Zijn dierbaarheid meer en meer te leren kennen, is een krachtig bewijs, dat u reeds het wezen des geloofs bezit. Of worden zij, die naar Jezus en Zijn gerechtigheid hongeren en dorsten, niet door de Heiland Zelf zalig gesproken? Is niet de droefheid over uw gemis, uw verlangen naar Jezus, een kenmerk, dat u reeds enige dierbaarheid in Jezus ziet? Wie heeft u in uw zondeweg gestuit en de dienst der wereld doen opzeggen? Wie heeft u, terwijl duizend andere mensen gerust in de zonde en de wereld voortgaan, uw ogen voor het gevaar, waarin u verkeerde, willen openen; en u, als een boeteling aan de troon van Gods genade leren bidden en uw zonden met hete tranen belijden? Wie anders dan Jezus, dat Licht der wereld, hetwelk een iegelijk mens verlicht, en aan Gods rechterhand verhoogd is, om te geven opening der ogen en bekering ten leven?

Ja, Geliefden! ook op u is het woord des Apostels toepasselijk: "*U, die gelooft, is Hij dierbaar.*" O, ik mag u bidden, geeft toch niet langer aan uw twijfelingen en ongelooftoe, maar erkent de weldaad door Hem aan u bewezen, en zoekt vrijmoedig van Jezus in alle betrekkingen, waarin Hij van Zijn Vader gegeven is, gebruik te maken. Waarlijk, dan zal voor u een licht rijzen als de morgenstond, en de kracht der zonde in u verbroken en de troost des Evangeliums in u vermenigvuldigd worden.

Nog een woord tot u, meer gevorderde Christenen!

Zonder twijfel zal de voorstelling van Jezus dierbaarheid u wel aangenaam en bemoedigend geweest zijn. Het werd u in dit uur weer bij vernieuwing herinnerd, wat Jezus voor de gelovigen is en wezen wil, laat u deze waarheid dan opwekken, om toch die Parel van grote waarde niet ongebruikt te laten liggen. Nee! beschouwt Hem steeds van alle zijden en u zult gewaar worden, dat Hij een Schat voor u is, waarbij geen schatten der wereld te waarden zijn. Al moet u alles in deze wereld missen, aan Jezus hebt u voor tijd en eeuwigheid genoeg.

Laat anderen vrij van hun zogenaamde zedelijke aanleg tot het goede, van hun eigenwaarde, deugden en werken gewag maken, en zich daarop beroemen, u hebt die roem niet nodig, Jezus alleen zij uw roem, uw troost en uw sterkte.

Jezus moet steeds het Voorwerp zijn van uw gedachten, het Onderwerp van uw gesprekken en het enige Rustpunt van uw hart. O, gedenk er toch veel aan, mijn Geliefden! wat Jezus voor u is geweest, nog is en in de toekomst voor u zijn zal. Hierdoor zult u Hem boven alles beminnen, Zijn naam groot maken, Zijn persoon en Zijn daden met mond en hart gedurig verheffen en veel bij anderen van Zijn weergaloze dierbaarheid gewagen. Zoekt dan steeds in de kennis van die beminnelijke Persoon te worden opgebouwd, door op te merken, wat de Schrift van Hem getuigt. Vergeet het toch nooit, dat Jezus, daar Hij voor u alles is, altijd rechtmatige aanspraak heeft op al de genegenheden van uw ziel, op uw ganse hart, ja, wat zeg ik, op uw gehele persoon, op uw ziel en uw lichaam beiden.

Kortom, Jezus zij de roem van uw leven, de troost in uw sterven en uw hoop en eenig uitzicht op een zalige eeuwigheid. Amen.

4. GODS GROOTHEID.

Maar de HEERE is in Zijn heiligen tempel, zwijgt voor Zijn aangezicht, gij ganse aarde. Habakuk 2:20.

Hoe dikwijls vermenigvuldigen in deze kommervolle dagen en drukkende tijden de gedachten in ons binnenste; hoe menige vraag rijst er in ons hart op. Veel heeft er plaats, dat onwillekeurig onze aandacht tot zich trekt. Behalve dat de elementen Gods op een ontzettende wijze spreken en de natuur verbazen, zien wij allerwege Gods gerichten op aarde. Het is, alsof wij de voleinding dezer eeuw te gemoed snellen en de eeuw zwanger is van gewichtige gebeurtenissen. Indien ooit, dan is het vooral in onze dagen nodig, om elkander op te wekken tot eerbiediging van Gods heilig en wijs bestuur over de wereld, tot ootmoedige onderwerping aan en onwankelbaar vertrouwen op God.

Mocht mijn rede ook daartoe in dit uur dienstbaar zijn.

- I. Zal ik het nodige tot verklaring van de tekst zeggen.
- II. Het gewicht van deze uitspraak en opwekking bevestigen.
- III. Een en ander tot onze lering en besturing hieruit afleiden.

I.

Wat de tekst betreft.

Zien wij het verband in, waarin deze uitspraak en opwekking gelezen wordt. De Profeet Habakuk, profeterende op het laatst van het Rijk van Juda, waarschijnlijk in de dagen van Jojakim, de goddeloze zoon van de Godvruchtige Josúa, kondigt in het eerste kapittel de straf aan, welke de goddeloze Joden door God bedreigd werd. De Profeet wordt de aanklager van zijn verbasterde natie bij JEHOVAH, vers 2-4.

Het Goddelijk Orakel geeft antwoord, en bepaalt de naderende straf van die onrechtvaardigen door de woeste en alles overstromende inval van de Chaldeeën, vers 8-11. Dit treft toch de Vaderlandse Godsgezant. Hij laat de rol van aanklager varen, om deze onderdrukking te beschreien en aan JEHOVAH op een zeer aandoenlijke wijze Zijn vorige goedheden over Israël voor te stellen, vs. 12-17.

En nu wacht hij eerbiedig op het Goddelijk antwoord, en ontvangt een tweede, zeer merkwaardige Godspraak, Hoofdstuk 2:1, 2, welke vervulling - ofschoon uitgesteld, echter te Zijner tijd zeker gebeuren zal, vs. 3, 4. Israël gaat wel ten onder, maar ook de overheerser drinkt op zijn beurt uit de tuimelkelk. Hij bezuurt zijn onderdrukking en afgoderij met zijn val en zijn uitroeiing, - zijn goden staan machteloos, om te helpen, en zijn lot leert aan de ganse aarde de hoogheid des Heeren met eerbied erkennen en aanbidden, vs. 5-20.

Zo beschamend het voorstel van de Profeet is voor zulken, die op afgoden, waarin noch geest, noch leven is, hun vertrouwen vestigden, hetgeen de Chaldeeën ten dage des kwaads zouden ondervinden naar het 18^e en 19^e vers, zo aanmoedigend is tevens Zijn uitspraak en opwekking in onze tekst, om aan JEHOVAH alleen hulde, eerbied en onderwerping te bewijzen.

Hij toch is hoger, dan de Hoge, Hij is in de hemel, belacht de raadslagen der trotsen; Hij regeert, en richt de aarde met Majesteit; Hij gebruikt soms het een volk om het andere te tuchtigen, maar slaat ook op Zijn tijd zulken, die Hij als een gesel voor anderen gebruikt. Onder dit alles voert JEHOVAH Zijn plannen uit en er is niemand, die Zijn hand kan afslaan. Hij waakt voor de belangen van Zijn oprechte vereerders. Hij gedenkt aan Zijn verbond, redt Zijn volk uit de druk. Hij vervult Zijn beloften, beschaamt het vertrouwen van Zijn aanbidders niet, hoe donker de uitkomst ook staan moge. Hij en niet een afgod kan doen, wat Hij wil, hetzij dan vóór of tegen een volk. Altoos blijft Hij groot, terwijl de ganse aarde zwijgen moet.

Dit is het, hetwelk HABAKUK in zijn tijd de kerk wilde inscherpen; daartoe doet hij na de tekening van de rechtvaardige straffen, welke de Chaldeeën, de onderdrukkers der Joodse natie treffen zouden, bijzonder na het voorstel, hoe ijdel het vertrouwen is op machteloze afgoden in een tijd van benauwdheid deze uitspraak: *"Maar JEHOVAH is in Zijn heilige tempel."*

Jehova, de enige ware God, de eeuwige, maar ook de onafhankelijke, de onveranderlijke en dus de waarachtige en getrouwe in Zijn bedreigingen en beloften, vanouds de Verbonds- en Beschermgod van Israël. *JEHOVAH is in Zijn heilige tempel.* Eigenlijk staat er: *in de tempel Zijner heiligheid.* De uitdrukking is in verband met de volgende opwekking te verheven, dan dat wij aan de tempel van Jeruzalem, daar God als koning van het Joodse volk de troon van Zijn heiligheid had, denken zouden. Het is een tekening van de hemel, meermalen als JEHOVAH's heerlijk Paleis, de plaats van Zijn woning, voorgesteld. Zie Psalm 2:4; 18:7; 138: 2 en Micha 1:2. Dit is doorgaans de stijl der heilige schrijvers.

De spreekwijze komt in de Schriften, die voor de Babylonische gevangenis geschreven zijn, meestal zo voor. Men vindt ze in een andere zin Ps. 79 : 2, maar die Psalm is van later tijd.

De hemel is het Paleis van JEHOVAH: daar vertoont zich op het luisterrijkst Zijn heerlijkheid, in volle kracht is daarvan waar, hetgeen David van 's Heeren huis op aarde zegt: "De heiligheid is er het sieraad van." Alles is daar heilig, heerlijk, en zo openbaart er zich God, dat de heilige Serafs er als met bedekking van hun aangezicht over uitroepen: *"Heilig, heilig, heilig is de Heere der heirscharen."*

Daar is JEHOVAH niet als een ledig aanschouwer van de bedrijven der mensen, van de lotgevallen der natiën en bijzondere personen, maar als de alwetende en oppermachtige Bestuurder van 't gans heelal. Van daar beslist Hij door de stem van Zijn onweerstaanbaar gezag, naar het eeuwig ontwerp van Zijn wijsheid, bestiert door rechtvaardigheid en goedheid het lot der volken, de uitkomst van de weg der vromen en der goddelozen ter verheerlijking van Zijn naam, als een heilige Majesteit. En dat doet JEHOVAH tot verschrikking van Zijn vijanden, tot verbazing van Zijn vereerders, tot bevestiging van Zijn waarheid en trouw. In één woord, God is in Zijn heilige tempel, om in duizend proeven dit woord te staven: *"Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen, want gelijk de hemelen hoger zijn dan de aarde, also zijn Mijn wegen hoger dan uw wegen en Mijn gedachten, dan ulieder gedachten."*

En wie kan zich JEHOVAH als zodanig in Zijn heiligen tempel, gezeten boven de kloot der aarde vertegenwoordigen, zonder Hem alle hulde, eerbied en onderwerping te bewijzen? Hiertoe is de opwekking van de Profeet: *Zwijg voor Zijn aangezicht, gij ganse aarde.*

Ganse aarde, dat is, alle volken, al de bewoners der aarde, van de aanzienlijksten tot de geringsten. Gij zowel Chaldeeën, die verdrukt, als u Joodse natie, die verdrukt wordt om uw ongerechtigheden. Gij Meders, Perzen en al uw bondgenoten! *Zwijgt voor JEHOVAH's aangezicht!*

Misschien is de uitdrukking ontleend van het eerbiedig gedrag, dat geringe, afhankelijke personen stil behoren te zijn, in tegenwoordigheid van meerderen en aanzienlijken, of van een stilzwijgen in de gerechtshoven, wanneer de rechter een rechtvaardig vonnis velt. Zeker is het, dat de spreekwijze voor *JEHOVAH's aangezicht* hier betekent: vanwege Zijn majesteit en Goddelijke macht, waarvan Hij naar de tekening van de Profeet, zulke luisterrijke en ontzettende blijken gaf in de beslissing van het lot der natiën. Zo lezen wij Jeremia 5:22 : *"En zult gijlieden Mij niet vrezen, spreekt de Heere? Zult gij voor Mijn aangezicht niet beven?"*

Zwijg gij ganse aarde voor Zijn aangezicht, betekent hier: eerbiedig Zijn hoogheid met een heilig ontzag; verneder u voor Hem in erkenning van uw geringheid en nietigheid, met aanbidding van Zijn heerlijkheid in gevoel van uw zwakheid en van Zijn macht, in belijdenis van uw schuld en van Zijn gerechtigheid; vreest Hem, die hoger is, dan de hogen, Wiens raad altoos zal bestaan, die al Zijn welbehagen doet. Wees stil en vertrouwt al uw belangen aan Hem, in de donkerste omstandigheden, allen, die Zijn Naam kent; onderwerpt u aan Hem, wiens doen altijd majesteit en heerlijkheid is.

Gewichtige herinnering, gepaste opmerking, in de tijden bedoeld door de Profeet, een tijd van druk en kommer, toen bij overheersend geweld der Chaldeeën, de toekomst voor het Joodse volk, zwaar getuchtigd, voor het oog der natiën zo donker was.

Hoe kort en majestueus is dit voorstel: JEHOVA is in de tempel van Zijn heiligheid, in Zijn heiligen tempel: *"Zwijg voor Zijn aangezicht gij ganse aarde."* Hoe veel wordt er in weinige woorden gezegd! Hoe laag zinken hier al de volken der aarde bij Hem, die in de hemel woont. Men kan hier meer gevoelen, dan zeggen. Waarlijk zo hoog de hemel is boven de aarde, zo verheven is God boven al de bewoners der aarde. Hij spreekt en alles moet zwijgen; Hij gebiedt en alles moet bukken. Met één wenk van Zijn troon, vermaalt Hij de machtigste koninkrijken, of Hij bouwt ze op. Ja, dat doet JEHOVAH alleen, bij Wie al de volkeren der aarde minder zijn, dan een druppel aan de emmer en een stofje aan de weegschaal.

II. *Welaan laat mij nog kort de waarheid en het gewicht dezer uitspraak en opwekking bevestigen.*

Wij zagen in welk een verband, die uitspraak: *JEHOVAH is in Zijn heilige tempel*, gedaan werd. Niet als een ledig aanschouwer van de daden en lotgevallen der mensen; niet als een wezen, dat niet helpen kan in nood, maar als de alwetende, de heilige, almachtige, rechtvaardige, goedertieren, waarachtig en getrouw God, zo oneindig verheven boven de nietige afgoden der volken.

De waarheid hiervan blijkt uit zo vele uitspraken van de Bijbel: JEHOVAH is in de hemel en Hij doet alles, wat Hem behaagt. Hij doet met het heil des hemels en met de inwoners der aarde naar Zijn welbehagen en daar is niemand, die Zijn hand kan afslaan, of tot Hem zeggen: wat doet Gij? Dat is gebleken in de lotgevallen van zo vele bijzondere personen: in die van Abraham, Jakob, Jozef, Mozes, David, Jeremia,

Daniël, van Petrus en Paulus en van zo vele andere dienaars en vereerders van de ware God, zo dikwijls gunstig verhoord, als hun geroep opklom tot God in het paleis Zijner heiligheid, zo menigmaal gered in de nood, wanneer alles hulpeloos was. Ja, daarvan strekten hun vijandige, afgodische, God honende tegenstanders ten bewijs. Dit zag men in Laban, Ezau, Farao, Saul, Nebukadnézar, Belsazar en anderen. Hoe menigmaal werden trotsen en geweldigen van God beschaamd, ontwapend, gestraft en diep vernederd; hun vertrouwen op afgoden beschaamd, en dit woord bevestigd: "wee dien, die tot een hout zegt: word wakker! En ontwaak, tot de zwijgende steen." Zou de stomme afgod leven? Ziet, Hij is met goud en zilver overtrokken! "Zou hij helpen, daar is geen geest in hem; maar JEHOVAH is in Zijn heilige tempel."

Dit heeft de geschiedenis van Israël geleerd. Ziet het in zijn verdrukkingen, in zijn in- en uitleiding uit Egypte; bij zijn tocht door de woestijn, en zijn invoering in Kanaän: alles naar Gods ontwerp en openbaring, ondanks het woelen en woeden der tegenstanders; ziet het in zijn bewaring, zo veel eeuwen lang, in weerwil der ijselijkste schokken van buiten- en binnenlanders.

Men zag het bijzonder bewaarheid niet slechts, toen dat diep bedorven, van Hem en Zijn dienst afgeweken volk naar JEHOVAH's bedreigingen diep vernederd, in Babels gevangenis gebracht werd; maar ook, toen God naar Zijn voorspelling de heerschappij der trotse Babyloniërs vernietigde, de Chaldeeën Zijn strafgerichten ondervinden deed en aan de getuchtigde Joden door Cyrus, een Perziër, de deur der vrijheid volgens Zijn toezeggingen opende. Toen bleek het, dat er een God in de Hemel is, Die jaloers op Zijn eer is, Die de schuldige niet onschuldig houdt; afgodendienaars beschaamt, hoogmoedigen vernederd, vernederden verhoogt, Zich over Zijn volk ontfermt, bedreigde oordelen bevestigt en matigt en op Zijn tijd uitkomst geeft.

Laat ik er bijvoegen, dat de uitvoering van het Goddelijk ontwerp tot verlossing van zondaren door de van ouds beloofden, en in de volheid des tijds gekomen Verlosser, de uitvoering, uitbreiding en bewaring van het Christendom op de wereld, deze waarheid tot beschaming van alle afgodsdienst in een licht stelt, dat de hemelingen verrukt en de ganse aarde aangaande de grootheid van JEHOVAH overtuigen moet.

Daartoe waren al de wegen van God van de vroegste tijden dienstbaar; in de ganse geschiedenis van Israël was de Godsregering kenbaar. JEHOVAH, door sprekende daden verheven boven de goden der volken, in de tempel Zijner heiligheid tot de gewichtigste oogmerken werkzaam, bedoelende het heil der wereld door de MESSIAS, terwijl niemand, de doorzetting van Gods ontwerp keren kon. Zelfs onder al de woelingen der volken en de omwentelingen der koninkrijken hield God dat plan onder het oog en bevorderde het door de verborgen werking van Zijn voorzienigheid.

Assyrië en Babylonië, ofschoon de roede in Gods hand tot vernedering en loutering der Joodse natie - de Perzische heerschappij gebruikt tot redding en herstelling van het laag gezonken Israël - de Griekse overweldiging en de rijken daaruit gesproten - de Romeinse zegepraal over de bekende wereld - alles moest dienstbaar zijn aan de invoering van de beloofde Verlosser in de wereld, aan de komst van het eeuwig koninkrijk, aan de vestiging en uitbreiding van de Christelijke Godsdienst op aarde.

Hetzelfde leren ons de Joden in hun woede tegen de Heere der heerlijkheid, Die zij miskenden en kruisigden. De eerste predikers van het Evangelie, onder natiën, waar afgoderij en goddeloosheid eeuwen lang geheerst hadden. - De zegepraal van het Christendom, in weerwil van de bloedigste vervolgingen door Joden en heidenen. - Deszelfs hervorming na de treurigste verbastering door het woedend bijgeloof. - En de

ware aanbidding van God, de eenvoudige en zuivere verering van Jezus, in plaatsen waar Baäl openlijk geofferd werd.

Ik stip een en ander slechts aan, om de opmerkzamen stof tot nadenken te geven, ter staving van deze waarheid, *JEHOVAH is onder alles wat er gebeurt in Zijn heilige tempel*. Er is een God in de hemel, die op aarde regeert, verheven boven alle goden der volken, voor Wien niets te wonderlijk is, Wiens raad onder al het gewoel der wereld bestaat, die al Zijn welbehagen doet, en Wiens doen eeuwig majesteit en heerlijkheid is.

En als er één gedachte, de eerbied voor, en het vertrouwen op God in ons hart moet doen rijzen, dan is het deze: Maar *JEHOVA is in Zijn heilige tempel*. Deze herinnering geeft het hoogste gewicht aan de opwekking: *Zwijg voor Zijn aangezicht gij ganse aarde!* Zwijg vanwege Zijn majesteit en macht, waarvan Hij reeds zo vele luisterrijke blijken gegeven heeft.

JEHOVAH is de vrijmachtige en onafhankelijke Bestuurder van alles, in hemel en op aarde. Hij is de alwetende en kent het gehele ontwerp van Zijn wereldregering en iedere kleinste bijzonderheden daarin. Zijn ogen zijn op ieders wegen, ziende de goeden en de kwaden. Hij is de Almachtige en al het schepsel moet dienstbaar zijn aan Zijn oogmerken. Hij is oneindig wijs. O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Uw wegen, hoe onnaspeurlijk Uw oordelen! God is groot, ook daar waar wij Hem niet begrijpen! Heilig en rechtvaardig is Hij in Zijn regering. In Zijn oordelen is een .diepe afgrond; maar heilig blijft Hij in dezelve, rein in Zijn gerichten. Soms straft Hij goddeloze volken door zulken, die nog snoder zijn dan zij. U denkt aan het getuchtigde Israël door de Chaldeeën, die God niet in erkentenis hielden. Soms straft Hij volken door koningen, en koningen door volken. Hij doet tronen waggelen, scepters beven, natiën kwijnen en Hij blijft een rechtvaardig Rechter.

Maar JEHOVAH blijft ook onder dat alles waarheid en trouw voor Zijn Kerk. Vol ontferming, rijk in genade, eeuwig algenoegzaam voor allen, die aan Hem in Christus het vertrouwen van hun hart geven. Afgoden hebben geen geest, noch leven, maar JEHOVAH is voor hen in Zijn heilige tempel. Zijn oren staan open voor het geroep van Zijn volk, en Hij zal gewisselijk alles wél maken.

Voelt u nu niet het gewicht der opwekking: *Zwijg voor Zijn aangezicht, gij ganse aarde*. Ja, dat betaamt afhankelijkken van de hoge God, dat voegt diep bedorven, zondige, strafwaardige volken, kinderen van Adam, dat past allen, die de heerlijkheid van God, naar Zijn eigene openbaring, of bij de proeven leren kennen. Hem te eerbiedigen in Zijn regering, met ootmoedigst ontzag voor de God van zegening en oordeel, van leven en van dood, door Wie de koningen en de volken regeren, zich voor Hem te vernederen in erkentenis en gevoel van nietigheid, schuld, onwaardigheid; de minste zegen als een verbeurde gift ootmoedig en dankbaar te ontvangen; op elke trek van Gods verschonende hand met stille aanbidding van Zijn goedheid te letten. Dat is der mensen plicht en belang.

Of mag iemand zich verstouten om te zeggen: wie is de Heere, dat wij Hem zouden vrezen? Mag iemand weigeren Hem te verheerlijken, in Wiens hand zijn adem is en bij Wie al zijn daden zijn? Kan iemand straffeloos tegen Hem opstaan? Zijn heil zoeken bij zulken, waarin noch geest, noch leven is? God voorbijzien in Zijn heilige tempel, Zijn vriendschap en hulp versmaden? Mag iemand Zijn regering bedillen, Zijn plan en werk voorbarig beoordelen, vonnis vellen over de daden des Heeren? Mag dat de mens doen, een worm, een niet, zo bekrompen van verstand, zo kort van doorzicht

als van leven? Eindelijk, kunnen wij ooit Zijn wijze, rechtvaardige en goede wil wantrouwen, zonder hem te beledigen, Die in de tempel Zijner heiligheid is? Nee, in stilheid en vertrouwen moet onze sterkte zijn. Te recht geldt het dan: Zwijg voor Hem, gij ganse aarde, want JEHOVAH is in Zijn heilige tempel.

III. *Een en ander zal ik er tot lering en bekering uit afleiden.*

De uitspraak en opwekking in onze tekst, beschouwd in het verband van zaken, roept ons allen tot God en de ware godsdienst. JEHOVAH alleen is de ware God, dit was de grondslag van de Mozaïsche godsdienst en is het ook van de Christelijke. Wij moeten dan thans ook deze waarheid vasthouden en belijden tegen een zo groot aantal van ongelukkige mensen, die de rede tot hun God maken en God niet eerbiedigen willen, zoals Hij Zich in Zijn woord geopenbaard heeft.

Maar hoe is dat in onze praktijk? Aanbidden wij Hem als zodanig? Stellen wij ons gedurig JEHOVAH voor? Denken wij met de verschuldigde eerbied en ootmoedig vertrouwen aan Hem, als de waarmaker van Zijn beloften en bedreigingen? Blijkt dit in een Godvrezend bestaan voor Zijn aangezicht in al onze handel en wandel? Is JEHOVAH, voor Wiens aangezicht de ganse aarde zwijgen moet, in de tempel Zijner heiligheid, aan Wiens gunst is ons dan meer gelegen dan aan de Zijne? Hij regeert over alles. Bij Hem zijn al onze paden, in Zijn hand is ons volksgeluk, ons leven. Behoren ook wij tot de bewoners der ganse aarde, welke onder God staan, dan past het ons immers, Hem te vrezen en naar Zijn wil te dienen?

De tijden, waarin wij leven, roepen ons ten sterkste om de God van hemel en aarde tot onzen God te kiezen, ons aan Zijn dienst toe te wijden en een bestendig goed in Zijn gemeenschap te zoeken, want dan zijn wij alleen veilig en gelukkig.

In een tijd van algemeen verval in de ware Godsdienst, let God bijzonder op Zijn volk. Denkt hier ernstig aan, Godvruchtigen! Onderscheidt u toch van zulken, die Hem niet in erkentenis houden. Tracht in een donkere tijd door een geloof, dat Hem ere geeft, en door oprechte gehoorzaamheid uw God meer dan ooit te behagen. Hem achteraan te kleven en Zijn Naam op aarde te eren. God is overal tegenwoordig. "Waar zou ik henen gaan voor Zijn aangezicht?"

Maar Zijn Paleis is in de hemel; daar openbaart Hij Zijn heerlijkheid op het lusterrijkst; daar is Hij omringd van Zijn dienaars, de heilige Engelen; ook zijn daar de geesten der volmaakt rechtvaardigen. Daar knielt alles voor Hem neer; daar is noch zon, noch maan nodig. Dat hemels heiligdom is altoos vervuld met de liefelijke geur van 's Heilands offer en voorbidding. O, welk een voorrecht stem en hart te allen tijden, aan alle plaatsen, in alle gevallen te mogen opheffen tot. Hem, die in de hemel woont! Hem in de Naam van de Heere Jezus als zijn God en Vader te aanbidden, en de begeerte van zijn hart met gebeden, smekingen en dankzeggingen aan Hem bekend te mogen maken. In lijden en strijden, in nood en dood het oog ten hemel te slaan, met die gelovige gedachten: *daar woont mijn God, daar leeft mijn Vader*. Hij kent de dagen der oprechten. In dat huis, daar vele woningen zijn, is mij een plaats door Jezus bereid. Hij heeft gezegd: "Daar Ik ben, daar zal ook Mijn dienaar zijn; ik zal u tot Mij opnemen in heerlijkheid."

Christen, die in Jezus als uw Redder en God gelooft, die door Hem in God gelooft en uw hoop op Hem vestigt als uw Verzoener, uw God en liefderijk Vader; gevoelt uw geluk, uw eer en buigt u dankbaar op aarde voor Hem, Die in de hemel woont, Die Zijn Zoon opgewekt en Hem heerlijkheid als Middelaar gegeven heeft. God is in Zijn

heilige tempel, maar Hij openbaart Zich ook aan ons, die op aarde wonen, dat doet Hij in Christus en het Evangelie bijzonder in Zijn liefde. Dat doet Hij in Zijn werken, waarin Hij ons Zijn macht, wijsheid, heiligheid en goedheid vertoont. Dat doet Hij in die wegen, die Hij met landen en volken van ouds gehouden heeft en nog houdt, en elk, die opmerkzaam is, kan Hem ook zien in de weg, dien Hij met ons houdt. Had Europa, hadden wij allen ogen om te zien, wij zouden Hem zien en bukken voor Zijn aangezicht! Och, mochten wij verstandig letten op de daden des Heeren! De Regeerder der wereld in erkentenis houden, en leven om Hem eer te geven, voordat het nog duisterder wordt.

Daartoe roepen ons al Zijn wegen, met de bewoners der aarde, met ons Vaderland, wij moeten er Hem in aanbidden, bewonderen, rechtvaardigen, en die er het meest van kent, die aanbidt en bewondert het meest de heerlijkheid van die God, in Wiens oordelen zelfs een diepe afgrond is. En hoe groot moet het in onze ogen zijn, dat die hoge, God, te midden van Zijn verbazende handelingen met de volken der aarde, ons nog door het Evangelie van Zijn genade in Christus verkondigen laat, ons laat vermanen en opwekken, om ons over te geven aan Zijn groot en genadig verlossingsplan, om in Christus gezaligd te worden, en door Hem recht te ontvangen op al die beloften, welke ons, wat er ook gebeure, verzekeren van Zijn Vaderlijke gunst, liefde en zorg voor tijd en eeuwigheid!

God is in Zijn heilige tempel, en houdt de regering over de ganse wereld, over alle inwoners der aarde, onder de gewichtigste gebeurtenissen, onder de grootste omwentelingen van de staat der natiën in handen, en alles moet dienstbaar zijn aan de uitvoering van Zijn wijs, heilig en goed ontwerp, van voren ondoorzienlijk voor de eindige mens.

Geloof Christenen, die gewichtige en welgestaafde leer ook thans en houdt ze bestendig onder het oog bij al wat zich op aarde voordoet. Drukt ze toch diep in uw ziel, dat geen schepsel, geen gebeurtenis, geen lotwisseling, geen akelig toneel, geen verwoesting zelve, door het schepsel veroorzaakt, ze daar uitwissen of dat geloof verdove. Laat bij iedere onverklaarbare uitkomst, bij ieder kwaadspellend verschijnsel, bij alle verontrustende bedenking dit woord in uw mond en in uw hart zijn: *JEHOVAH is in Zijn heilige tempel*. Hoe weinig wij van Gods ontwerp doorzien, zo veel kunnen wij zien: Gods plan is groot en het geloof doet erkennen het zal bij de uitkomst Hem waardig zijn, die in de tempel van Zijn heiligheid is. Voor elk, die aan Hem, als een God van genade en ontferming, in Christus het vertrouwen van zijn hart geeft, is dit tot troost: Hij zal steeds voor het geluk van Zijn kinderen zorgen, al was het dan door verlies van tijdelijk goed, door lijden, ja zelf door de dood. Alles zal medewerken ten goede, dengenen, die God liefhebben en naar Zijn voornemen geroepen zijn.

Gelovigen! Maakt er staat op: al uw vijanden zijn geketend aan Gods welbehagen. Er zal geen haar van uw hoofd vallen zonder de wil van uw hemelse Vader. Valt in het midden der donkerheid neer voor uw God, op de voetbank van Zijn voeten, in dit geloof; aanbidt Zijn heerlijkheid als een soeverein, maar ook verzoend Majesteit; en sterkt u als David in de Heere uw God.

De uitwerking van deze overweging JEHOVAH in Zijn heilige tempel moet zijn tot vernedering en verootmoediging voor God. Toen God aan Job in Zijn Majesteit verscheen, was hij enkel ootmoed, toen sprak hij: "Met het gehoor heb ik U gehoord, maar nu ziet U mijn oog, daarom verfoei ik mij, en heb berouw in stof en as."

Wanneer Jesaja de Heere der heren in Zijn heerlijkheid zag, riep hij uit: "*Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben.*"

Toehoorders, willen wij weten wat wij van God hebben leren kennen, dan moeten wij onszelf maar vragen: "Ken ik ootmoedige vernedering voor de hoge God? Zink ik weg in mijn nietigheid bij Zijn hoge majesteit? Schaam ik mij over mijn onreinheid in het oog van de Heilige? Is alles buiten God bij mij ijdelheid?" Willen wij weten, of wij in de voortgang en dagelijks iets van God zien, wij moeten dan vragen: "Ben ik met Abraham voor God gebogen in stof en as?"

Was er ooit een tijd, dat God riep tot vernedering, het is thans! O, kwam Nederland, kwamen wij in ootmoed voor de troon van een God, Die wel lankmoedig en goedertieren, maar ook heilig en rechtvaardig is!

God is in Zijn heilige tempel. Die waarheid leert ons God te vrezen, met een heilig ontzag voor Hem aangedaan te zijn, ons aan Hem ook in de weg van Zijn gerichten te onderwerpen; aan Hem die boven en bidden en denken doen kan alles over te geven; Hem te vertrouwen, voor Wien niets te wonderlijk is.

Och, mocht dit dezer dagen het bestaan van ons volk zijn! Mochten wij daartoe genade zoeken en zo de Heere der Heirscharen in onze harten heiligen!

Eindelijk roept God ons uit de tempel Zijner heiligheid met majesteit toe: "*Zwijg voor Mijn aangezicht, gij ganse aarde!*"

Mochten wij, gans Neerland, geheel de aarde Zijn Majesteit, erkennen, horen, gehoorzamen. Zullen wij klagen over Gods weg, tegen onze Maker twisten? Zijn doen bedillen naar de maatstaf van menselijke kennis en doorzicht, vonnis vellen, over hetgeen er gebeurt? Zwijg zondaar! Klaag over uw zonden. Zien wij op onszelf, onze mond wordt voor God gestopt. Wij leggen met de ganse wereld machteloos, verdoemelijk voor de Allerhoogste. Wilt u spreken, spreek voor God in de Naam van Christus, Die ons de mond geopend heeft, om te pleiten op genade en ontferming in Zijn Naam.

In duizend opzichten is ons Gods plan met de wereld, met ons Vaderland, een diep geheim, de uitkomst van alles voor het eindig verstand onberekenbaar. Zwijg! De ganse aarde zwijge ootmoedig stil op alles wat men niet verstaat, op alles wat donker en ongerijmd schijnt. Wachten wij verder in stilheid af, wat God zal werken, verheugen wij ons in Hem met een heilige vreze.

En gij die Zijn Naam vreest, houdt u toch nabij Hem. Laat in stilheid en vertrouwen uw sterkte zijn. JEHOVAH is in Zijn heilige tempel. Hij zal alles maken. *Hij zal zorgen, dat Zijn waarheid eens zegepralen en de aarde vol zal zijn van de kennis des Heeren.* Amen.

GOD NAM HEM WEG

LIJKREDE
NA HET TREFFEND VERSCHEIDEN VAN

Ds. A. VAN HERWAARDEN

HERDER EN LERAAR TE OPHEUSDEN.

UITGESPROKEN de 5 AUGUSTUS 1855 TE WAARDER

DOOR

P. A. VAN TOORENENBERGEN

HERDER EN LERAAR TE WAARDER EN LANGERUIGE WEIDE

THANS TE BARNEVELD.

Tweede Druk.
TE UTRECHT, BIJ
KEMINK EN ZOON,
1855.

VOORWOORD.

Geen immortellen-krans¹, neen! zelfs niet het nederigste bloempje wilde ik op het graf van mijnen ontslapen vriend neerleggen. Ik wenste aan de gemeente van Opheusden een blijk te geven, dat het verzoek aan mij gedaan, tot het houden der lijkrede, de eerste Zondag na het verscheiden van hun Leraar, door mij volkomen was gebillijkt, al weigerde mijn lichaamsgesteldheid mij, om die reden op de plaats des ongevals zelf uit te spreken.

Zo had ik tevens gelegenheid om aan de diep bedroefde familie het woord aan te bieden, dat zij met zoveel aandrang begeerd hadden uit mijn mond te horen.

De gemeente van FIJNAARD EN HEIJNINGEN moge door dit eenvoudige woord nog als met de vinger gewezen zijn op hun voormalige Herder in zijn gelovige wandel en heerlijken uitgang. (Hebr. 13 : 7).

De prijs vinde zijn verschoning in het doel dal ik beoogde, om een enigszins noemenswaardige bijdrage te leveren, tot het fonds dat de Ontslapene had willen bijeenbrengen, ten einde kinderen van onvermogenen in Opheusdens gemeente kosteloos te doen onderwijzen. Dit doel worde nu na 's mans verscheiden volkomen bereikt.

WAARDER, P. A. VAN TOORENENBERGEN.
Augustus 1855.

¹ Krans van strobloemen

WIE onzer, geliefde Gemeente! had op de jongstleden Rustdag kunnen denken, dat wij heden morgen te samen zouden komen, om de dood te gedenken van uw voormalige Herder en Leraar ADRIANUS VAN HERWAARDEN? Wie had toen kunnen vermoeden, dat terwijl wij, onder begunstiging van het liefelijkste weer, in rust en vrede het aanschijn der aarde en des hemels bepeinsden, naar 's Heeren woord², de Gemeente van Opheusden in de diepste rouw gedompeld werd door de ontzettendste ramp, welker voorbeeld te vergeefs in de jaarboeken onzer Geschiedenis wordt gezocht?

Het is u toch reeds allen bekend dat op de 29ste Juli jl. des namiddags te drie uren, die geliefde man onder een aller-ontzettendst onweer, te midden van het uitspreken zijner leerrede³, is weggenomen naar het huis des Vaders waarin vele woningen zijn.

En is het voor de meesten uwer moeilijk om aan die ramp te denken, wat moet het dan voor mij zijn, Geliefden! over dat heengaan te spreken van een oude getrouwe Vriend en Broeder, aan wie ik bijna zeventien jaren door banden van een vriendschap verbonden was, hechter dan die gewoonlijk hier op deze aarde wordt gesloten? En wie zal het vlees kunnen bedwingen om niet te klagen, wie al de vragen oplossen, die zich onwillekeurig aan de geest voordoen?

Toehoorders! Het is alleen de Heere, Die de wonde sloeg, die haar ook kan helen. Hij alleen kan stilte gebieden ook aan de onstuimigste bewegingen van het geschokte hart. En waar Hij niet antwoordt van Zijn daden, daar heeft Hij ons toch een woord gegeven, dat een einde moet maken aan alle vragen. Dat woord wil ik met u in dit morgenuur bepeinzen. Naar aanleiding van dat woord wil ik ter nagedachtenis van de ontslapen Vriend tot u spreken.

O, dat de Heere door de Heilige Geest een rijke zegen daarop gebiede.

U vindt dat woord, dat zeer kort, maar veel betekend is, in Genesis 5:24b.

God nam hem weg.

Gepast mag dit woord genoemd worden, T.T. bij deze gelegenheid. Want bij alle onderscheid, is er treffende overeenstemming genoeg tussen die getuige der Oudheid en de ontslapen dienaar des Evangelies. Het zij zo! Het moge van niemand na de zondvloed, gelijk van HENOCH en NOACH gezegd kunnen worden, dat hij MET God gewandeld heeft⁴, wie zal het getuigenis wraken, dat van de ontslapene werd afgelegd : het leven was hem CHRISTUS? En wat anders is dat, dan een verbonden zijn met zijn Heer, een wandelen met zijn God?

Het zij zo! hebben wij het: *hij was niet meer*, dat van HENOCH geschreven staat, zo te verstaan: dat hij niet werd gevonden⁵, - terwijl men aan het lichaam van de getrouwe dienaar des Heeren de laatste zorg heeft kunnen wijden, - wie zal nochtans dit woord niet ten volle ook op hem toepassen? Ja! heeft men het gebroken huis van

² Ik sprak toen naar aanleiding van Luk. 12 : 51- 59

³ Over Heid. Cat. Zond. 41.

⁴ Vgl. echter ook Maleachi 2: 6.

⁵ Hebr. 11 : 5 vgl. 2 Kon. 2 : 16-16.

zijn aardse tabernakel aan de aarde kunnen toevertrouwen, *hij was niet meer hier, want God heeft hem weggenomen.*

God nam hem weg! En die daad Gods, T.T. zij ons in deze ure tot beschouwing, als:

- 1. Voor ons een duister pad, voor hem een grote weldaad.**
- 2. Voor ons een ontzettende slag, voor hem een onverwachte eer.**
- 3. Voor ons een bittere smart, voor hem een lang verbeide vreugde.**

1. Voor ons een duister pad, voor hem een grote weldaad.

Ja! een duister pad moeten Zijne nagelaten betrekkingen bewandelen. Ziet! daar verliet hij zijn woning, met de hem eigen opgeruimdheid, vol begeerte om Gods Wet in het licht van Gods Evangelie aan de Gemeente voor te stellen. En voorzeker, zijn hem liefhebbende gade kon het niet vermoeden dat zij zo spoedig alleen zou staan in de wereld, met hare straks vaderloze kinderkens. En zijn hem liefhebbende vader, zijn steeds voor hem tere moeder, zijn aan hem verbonden broeders en zusters, ... ach! welk een duistere weg is hun voorgeschreven, nu hun de tijding is bekend gemaakt, dat de lieveling hun was ontnomen, de eer hun ontzonk, de kroon hun was ontrukkt!

En waar zullen wij het licht ontsteken tot verheldering van de weg voor Opheusdens Gemeente, wier geliefde Herder en Leraar hij slechts één jaar mocht zijn? Ziet! daar zat zij luisterende naar zijn krachtige stem, terwijl hij haar het eeuwige woord Gods predikte, en was als gebonden aan zijne lippen, die geopend waren, om haar, naar zijn begeerte, nog menig vermanend en vertroostend woord te brengen - kunt gij het u voorstellen, T.T. wat zij ondervond, toen zij in één ogenblik hem zag ineenzinken, en de zekerheid al spoedig bekwam, dat hij niet meer was?

Duister is de weg die de Heere met Zijn kerk hier op aarde, met Zijn Gemeente in Nederland houdt. Een Zijner ijverige dienaren is haar ontvallen en dat op die stond, en dat op zodanige wijze! Geliefden! Wie die het oprecht met Gods waarheid meent, moet niet in het stof wegzinken, waar hij het vernomen heeft, dat God hem heeft weggenomen; weggenomen, nu ongeloof en bijgeloof te samen spannen om het rijk der duisternis en der zonde uit te breiden? Wie moet het hart niet ineenkrimpen, nu aan zijn mond het zwijgen is opgelegd in een tijd, waarin de leugen onbeschaamd en onverholen wordt verkondigd? En toch, hoeveel vragen het vlees moge doen, het geloof weet slechts één antwoord op die allen; - en waar de duisternis groot is, er is nochtans licht genoeg voor de Christen, om te aanbidden en te zwijgen, - en het woord des Heeren aan te grijpen: *Wat ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan.* Joh. 13:7.

God nam hem weg! En die weldaad is reeds door hem verstaan. Ach! was het hem vroeger gezegd, welken uitgang uit dit lichaam der zonde en des doods hij zou hebben, hij zou er voor hebben teruggebeefd. Had hij het kunnen vermoeden, dat die ure zo nabij was, wie weet, of hij wel zo rustig en kalm zijn lippen zou hebben ontsloten om zijn Gemeente tot bekering en vertrouwen op God op te wekken. Of zeggen wij mogelijk te veel? Of doen wij de genade Gods te kort?

Geliefden! ziende op hem, zwakke sterveling, die aan dit stof gebonden was, spreek ik zo, en ik meen het te kunnen doen uit veeljarige omgang met hem. O! hoewel hij het wist, dat voor de dood te vrezen, dwaasheid in de gelovige was, hoewel hij er zich ten volle van bewust was, dat dit tot de vijandschap des vleses behoorde, nochtans hij vermocht zich van dit kruis niet te ontdoen, dat de menselijke natuur zo eigen is, dat zelfs door de innigste lievelingen van de Hemelse Vader wordt getorst. Maar heb ik dan te stout gesproken, T.T. als ik de wijze, waarop hij de weg der ganse aarde is gegaan, een weldaad noemde? Zegt het mij, is hij, die in zijn leven sidderde voor de

koning der verschrikking, bij zijn verscheiden wel gefolterd door diens vlamme blik? Heeft hij, wiens hart bezweek bij de gedachte aan de mogelijke laatste bange strijd, de dood gesmaakt? Hoeveel bittere druppels zouden er in die beker, hem door zijn Heere op de hand gezet, geweest zijn?

God nam hem weg! Maar mogen wij nog wel van een weldaad, en dat wel van de grootste spreken, waar hij werd ontnomen aan zijn geliefden, die hij het dierbaarst op aarde had? T.T. Zou die weldaad voor hem dan mogelijk worden vergald, nu die dierbaren hier zijn in smart? Zouden dan zijn Halleluja's nu lager gestemd zijn, omdat hij de wereld vaarwel zei, om de strijdende kerk te verlaten, en plaats te nemen onder de triomferende gemeente? Zou hij, die hier geleerd had, alles, ja zelfs zijn eigen ziel te haten, om van wege de uitnemendheid der kennis van Hem, die hem liefgehad had, het kruis, Hem navolgende, te dragen (Luk. 14 : 26. vgl. Fil. 3 : 7, 8), zou hij, zeg ik, nu minder zalig zijn, nu hij in Zijn nabijheid is, die hij, hoewel Hem niet ziende liefhad?

God nam hem weg! En wat de geest van de ontslapene zal hebben ondervonden bij de plotselinge bevrijding uit de aardse kerker, wat het voor hem zal geweest zijn om onbegrijpelijk snel het tijdelijke met het eeuwige te verwisselen, wij weten het niet. Maar al zien wij hier nog door een spiegel in een duistere rede (1 Cor. 13: 12a), wij durven het vaststellen, dat het voor hem geen straf, maar een grote weldaad was, toen het genot van deze aarde voor hem ophield en voor eeuwig hem ontzong. Of zouden zij, die hier hebben leren zingen: *Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde* (Ps. 73 : 25.), bij hun verscheiden hun harten en handen nog richten naar het aardse? En zou voor JEZUS' troon nog een murmureren gehoord worden, gelijk in de woestijn, toen Israël hunkerde naar Egypte's dis?

Dwaas, die dit zou menen, geen het minste begrip heeft hij van wat zaligheid is, niet de minste kennis heeft hij van het nieuwe leven uit de opstanding van JEZUS CHRISTUS uit de doden.

God nam hem weg! Niet te misbillijken mogen de tranen van zijn betrekkingen zijn, maar kennende het woord des Heeren: Laat uw wezen achter, en Ik zal hen in het leven behouden, en laat uwe weduwen op Mij vertrouwen (Jer. 49: 11.), en wetende dat hem een grote weldaad is bewezen, wijzen wij hen op het apostolische woord, opdat zij niet bedroefd zouden zijn, gelijk als de anderen, die geen hoop hebben (1 Thess. 4: 13.). En staart de herderloze gemeente op het graf van hun ontslapen Leraar, en moge de ganse kerk van Nederland de ondoorgrondelijke wegen des Heeren willen naspeuren, nu God een Zijner dienaren heeft weggenomen, wij wijzen èn Gemeente èn Kerk op dat eeuwen oude, maar nooit bezweken woord van de oude Godsman: *de Heere heeft meer dan dit, om u te geven* (2 Kron. 25 : 9.).

Ziet, moeten wij de innigste vriend op aarde missen, wij weten het, het is slechts voor een korte tijd. Want indien wij geloven, dat JEZUS gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God, degenen, die ontslapen zijn in JEZUS, wederbrengen met Hem; en alzo zullen wij altijd met de Heere wezen (1 Thess. 4: 14, 17b).

God nam hem weg! Eenmaal T.T. was hij uw leraar. Zal het zaad door hem gestrooid te vergeefs zijn uitgeworpen? Wij hopen het niet. Wat zeg ik? Neen! wij weten dat de Heere ook hier Zijn woord niet ledig tot Hem deed wederkeren. Ook hier heeft het bij menigeen gedaan wat Hem behaagde, want menige halm groeit en bloeit hier voor de eeuwigheid. Bij velen was het voorspoedig in hetgeen, waartoe Hij het zond, getuige zo menige vrucht, die reeds werd ingezameld in de hemelse schuren.

Maar ach! hoevelen hoorden hem, hoorden ons tot nog toe te vergeefs! En heeft het de Heere der gemeente niet behaagd, de wens van velen te vervullen en de pogingen van

de Kerkenraad met een zo zeer begeerde uitslag te bekronen⁶ ... welnu, *Zijn raad zal bestaan, want Hij doet wat Hem behaagt*. Maar dit is de bede van uw eerlang van u scheidende Leraar, dat hetgeen in zijn leven niet werd gezien, na zijn dood moge worden vernomen, tot prijs en verheerlijking van Gods genade. Lezen wij van Simson, *dat de doden, die hij in zijn sterven gedood heeft, meer waren, dan die hij in zijn leven had gedood*, het worde in onze ontslapen Vriend vervuld, dat menig woord, in zijn leven hier gesproken, na zijn verscheiden, levendig worde herinnerd aan de zielen dergenen, die hem hoorden, en krachtig door de Heilige Geest worde gezegend tot hunne zaligheid, tot verheerlijking van het Lam dat geslacht is.

Ziet! het laatste woord dat hij het vorig jaar van deze plaats aan de gemeente verkondigde⁷, die laatste roepstem, die ons allen van zijn lippen toevloede, blijft onveranderd dezelfde, als Gods woord: *Zoekt de Heer, terwijl Hij te vinden is; roept Hem aan, terwijl Hij nabij is. De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten; en hij bekere zich tot de Heere, zo zal Hij zich zijner ontfermen, en tot onzen God, want Hij vergeeft menigvuldig*. (Jes. 55 : 6, 7.).

2. Voor ons een ontzettende slag, voor hem een onverwachte eer.

Vreselijk was het onweer, dat zich op de laatste rustdag boven verscheidene gemeenten van ons vaderland, maar vooral in de namiddaguur boven Opheusden samenpakte. Ontzettend waren de donderslagen die daar ratelden boven onze hoofden. Maar waar ook het kerkgebouw van die gemeente geschud werd in zijn grondvesten, geen slag kon het gemoed van Opheusdens ingezetenen meer schokken, dan toen zij de geliefde Leraar op de kansel zagen neerstorten, getroffen door de bliksemschicht, die daar neerschoot uit de hand van de Heere der Heeren. O! wie zal de ontzetting beschrijven, die echtgenoot en kinderen, ouders en bloedverwanten aangreep, toen de adem des Almachtigen over het aardrijk was gegaan, en de sierlijke bloem geknakt had? Geliefden! wat ook ik ondervond, toen mij die ontzettende mare werd geboodschapt, dat de innigste, tederste, getrouwste vriend op aarde, door God was weggenomen, nee, ik zal het niet wagen te beschrijven, ik vermag het niet. Door niemand, bekend of onbekend, (daarvan ben ik verzekerd) kan deze ontzettende slag immer vergeten worden.

Maar waar dit, dat God hem zó wegnam, ons gemoed met de grootste weedom vervulde, zegt het mij, wat is deze daad Gods voor hem geweest?

Ja! *God nam hem weg! En het was voor hem een onverwachte eer.*

Ziet! daar groeide het onweer, en dreven de zwangere wolken majestueus aan. Maar hij wist het niet, dat de dienaren des Heeren, de boden van zijn Hemelse Vader op weg waren, aangedreven door het bevel Gods, om hem onder Hosanna's te voeren tot de vele woningen, waar JEZUS ook hem plaats bereid had!

Maar hoe, zullen wij nog verder gaan, en waar wij nog de nagalm van de rollende donder menen te horen, en onze ogen nog niet zijn bekomen van de verblindende glans der bliksemstralen, zullen wij daar denken aan en in de geest juichen met de jubelende Engelenscharen? Wij weten het, waar men in deze verlichte eeuw het bestaan van een Engel ontkent, daar zal men hem in zijn werk als Gods afgezant niet erkennen. En waar men zo menig gedeelte van Gods Woord ontzenuwt, verminkt of meent te kunnen uitwissen, daar zal de uitspraak der Schrift niet mogen gelden: *Die zijn Engelen maakt geesten, en Zijn dienaren een vlam des vuurs* (Hebr. 1:17). Natuurvorsers mogen er zijn, die zich natuurkenners wanen, en in de natuur-

⁶ In die ontzettende ogenblik bevonden zich enige leden van de kerkenraad van Waarder binnen Opheusdens kerkgebouw.

⁷ 10 September 1854 's voormiddags

verschijnselen niets meer dan hare blinde en dode krachten kunnen ontdekken, ... wij gunnen hun de wetenschappelijke vreugde, om zich met onze uitspraak te vermaken, en de schouderen medelijdend op te halen over onze eenvoud, die zich kinderlijk aan 'Gods dwaasheid' vasthoudt.

Ziet! is CHRISTUS en die gekruisigd een dwaasheid voor de wijzen dezer eeuw, geen wonder dat het hoogmoedige en door de zonde verblinde hart zich stoot aan CHRISTUS en die verheerlijkt. En waar voor een wetenschap, wier grondslag niet gelegd is op het kinderlijke geloof in Hem, die alle dingen draagt door het woord Zijner kracht, en wier paden niet verhelderd worden door het licht des Heiligen Geestes, in het eeuwige en onwankelbare woord Gods, waar voor die wetenschap, zeg ik, slechts een gesloten hemel bestaat, daar verblijden wij ons voor ons geloof die hemel geopend te zien, en de Engelen Gods neerdalende, om de dienstknecht aftelossen van de post, hem door zijn Heer toebetrouwd.

Of hoe, zou de Heere, die beloofd heeft met de Zijnen te zijn, alle de dagen, tot aan de voleinding der wereld, dan juist verre van hen staan, wanneer wolken het licht der zon verduisteren, en de vernielende bliksem op aarde neerschiet? En zouden die Engelen, die dagelijks zien het aangezicht van de Vader die in de hemelen is, en die door Hem uitgezonden worden ten dienste dergenen, die de zaligheid beërven, dan juist hun dienst weigeren, wanneer het aardrijk siddert en beeft, als de Heer der Natuur met Zijn stem dondert?

T. T. wie het ook meent te kunnen, wij vermogen het niet te geloven. En het is daarom dat wij er u op wezen, ja daarom herhalen wij het vrijmoedig, toen God Zijn dienstknecht wegnam, ziet! toen bewees de Hemelse Vader een onverwachte eer aan Zijn kind, om zijn ziel door de Engelen Zijner kracht te doen dragen tot de maaltijd van de bruiloft des Lams, Wiens werk hij werkte, Wiens woord hij verkondigde.

Die eer werd in zijn sterven door God bewezen, aan hem die in zijn leven zo weinig eerbewijs van 's mensen zijde genoot. Maar zodanige eer zocht hij niet, waar hij slechts in stille ootmoed voor zijn Heer werkte, met de gaven die hij van Hem ontvangen had. Had die Geest die aan een iegelijk in het bijzonder gaven uitdeelt, gelijkerwijs Hij wil, hem bijzondere kennis onthouden, de grootste genadegave mocht hij daarentegen bezitten, om de Waarachtige te kennen en Zijn Zoon JEZUS CHRISTUS, Dien Hij gezonden had. En versierde geen eermetaal zijn borst, een beter en heerlijker kruis was hem door zijnen eeuwige Koning geschonken, hetwelk hij vrolijk mocht dragen. Geen wetenschappelijke naam ging van hem uit en als kanselredenaar werd hij niet gevierd, maar wie die hem hoorde en geestelijke kennis bezat, ging het niet, als menigmaal de ondervinding ons leerde, om met een heilige jaloersheid op te merken, hoe in waarheid hem een tong der geleerden gegeven was, om met de vermoeiden een woord ter rechter tijd te spreken. Hoe menige traan biggelde langs de wangen, hoe menige borst werd verruimd, hoe menige tong werd losgemaakt, waar hij met de hem eigenaardige takt de Heer JEZUS verkondigde en zijn zalige dienst aanpreef. Ja, waarlijk, Gemeente van WAARDER EN LANGE RUIGE WEIDE samen met die van FYNAARD EN HEININGEN en OPHEUSDEN, u zult het moeten getuigen, het woord dat de Heere van JOHANNES de Doper sprak: *hij was een brandende en lichtende kaars*, (Joh. 5 : 35) was op hem van toepassing. En het getuigenis van Opheusden's kerkenraad was niet te hoog gestemd: Hij genoot en verdiende aller achting en liefde. Hij was een ijverig Leraar en getrouw Herder, vol van blijmoedig kinderlijk vertrouwen op zijn Heer, minzaam en welwillend jegens ieder, zacht en lieftalig, zelfs in de hoogste ernst.⁸

⁸ Zie Haarl. Cour. van 3 Aug. 1855.

En zo werkzaam, vond hem zijn Heer. Zou dan ook hem nu niet het zalige woord hebben tegengeklonken: *Wel gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten, ga in, in de vreugde uws Heeren?* (Matth. 25 : 23.) Maar men versta ons wel, geen verdienende waarde schrijven wij aan zijn woord en werk en wandel toe. Indien dit toch mogelijk ware, hij zou ons toeroepen: Zie dat gij dit niet doet! Immers, heeft hij het hier aanvankelijk geleerd en in zijn leven steeds gepredikt, nu heeft hij het in volle mate ervaren, wat het te zeggen is: *Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave* (Efeze 2: 8.). Ziet, waar hem nu door Gods genade de grootste eer te beurt viel, daar wensen wij, (zij het ook stamelende) in te stemmen met het lied, dat hij nu volmaakt met de verlore schare aanheft: *Hem die op de troon zit, en het Lam, zij de dankzegging, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid. Amen!* (Openb. 5:13)

En zal nu deze ontzettende tijding: dat God hem weg nam, die u zo menigmaal Gods woord verkondigde, u tot waarachtige bekering leiden?

Ziet daar een vraag, welker juiste beantwoording zal afhangen van de wijze waarop Gods Woord door u ontvangen wordt. O, waar gij niet dat Woord in zachtmoedigheid aanneemt, maar door wereldsgezindheid en zondelust dat goede zaad verstikt, daar zal die vreselijke treurmare uw gemoed niet bewegen om wenende over uwe zonden en dorstende naar gerechtigheid tot Hem te gaan, die u nog heden toe laat roepen: *Terwijl gij Zijn stem hoort, verhardt uw harte niet!*

Eens, en wie weet hoe spoedig, zal God ook u wegnemen, zij het dan ook niet op dezelfde ontzettende wijze, dan toch door andere middelen, die Hem, als de Heer van leven en dood ten dienste staan. Zegt het mij, zal ook u dan diezelfde eer te beurt vallen om door Gods Engelen te worden gedragen in Abrahams schoot?

Maar mij dunkt, ik hoor mij hier een tegenwerping maken, en wel met betrekking tot de ontzettende wijze waarop onze vriend van deze aarde werd weggenomen. 'Zegt het mij, zo hoor ik vragen, indien eens een bliksemstraal een ander, die de overtuiging van de overledenen ging niet deelde, of zulk een zuivere wandel niet leidde, had weggerukt, zou u ook daar een Engel Gods menen te zien?'

T.T. Ik gevoel het gewicht dezer bedenking, ik doorzie de grond van die vraag en met Gods Woord in de hand wil ik de oplossing pogen te geven.

De Koning SALOMO leert het ons dat enerlei geval de wijze en de zot bejegt (Pred. 2: 14-16. vgl. Hfd. 3: 19, 20). En handelen zij dwaas die de zedige en ingetogen man, om die deugden alleen, zalig spreken, voorzeker het geestelijk verstand van hen, die in een vreselijke en plotselinge dood, een oordeel Gods tot eeuwige rampzaligheid menen te zien, is niet groot. En waar men in onberaden ijver, die geduchte oordelen Gods over zijn vijanden zou afbidden, men toont de geest van JEZUS niet te kennen, maar mocht wel op het woord te letten: *Gij weet niet van hoedanigen geest gij zijt!* (Luk. 9 : 54, 55.)

In elk geval, hoe men sterft, wij geloven dat de Engelen die eenmaal de Rechter der ganse aarde in Zijn oordeel ter zijde zullen staan, ook een roeping te vervullen hebben bij 's mensen dood, niet slechts tot zaligheid maar ook tot rampzaligheid. Wij kennen de legerbenden van Sanherib, die door des Heeren Engel vernietigd werden, en de Herodessen, die door Gods dienaren geslagen zijn ten dode.

Maar de vraag is nogmaals aan u gericht, indien heden, ja in deze zelfde ogenblik uw adem van u werd genomen, hebt gij uw huis bereid? T.T. Indien de genade van JEZUS CHRISTUS ons harte niet heeft klein gemaakt en vertederd, indien des Heeren Geest dat stenen hart niet heeft verbroken door Zijn woord, maar wij in hoogmoed en

eigenwaan voor Hem blijven wandelen, zegt het mij, wat zal het zijn, als het verpletterende woord des Heeren eens tot ons komt: *Gaat weg van Mij, gij vervloekten?* Geliefden! Onderzoeken en beproeven wij onszelf. Hetzij wij reeds bekeerd of nog onbekeerd zijn, hetzij we één plant met de Heere werden, of nog vervreemd van Hem leven, laat dit onze aanvankelijke of aanhoudende bede zijn: *Schep mij een rein hart, o God!* Dat schenke ons allen de Heere, uit de volheid Zijner ontferming.

3. Voor ons een bittere smart, voor hem een lang verbeide vreugde.

God nam hem weg! Nog eenmaal de blik geslagen op het onverwachte verscheiden van uw ontslapen Leraar, en de bittere smart gepeild, die dat verscheuren van de innigste band veroorzaakte. Kunt u die diepte peilen, T.T. waar wij Gods weg niet kunnen doorgronden? Stelt u de ogenblik voor, toen de beangstigde gade de stond verbeidende, waarop haar echtgenoot huiswaarts zou keren, reeds de geliefde in gedachte naar haar toe zag snellen. Zie, daar zijn reeds de eersten, zo zij meent, huiswaarts kerende gemeente op weg, en spoedig zal hij volgen Ach! zij vermoedde het niet dat die hoop zo ras zou verdwijnen, en die blijdschap plaats zou maken voor de bitterste smart.

Geliefden! Waar wij letten op de vaderloze kinderkens, die de leidsman hunner jeugd zullen missen, of op de betrekkingen zien, die in hem zoon en broeder verloren; hetzij wij denken aan de Gemeente, die hij nog zo kort diende en waaraan hij zo onverwacht werd ontnomen, wij weten het reeds, de innigste droefheid heeft hen allen aangegrepen, en alom worden tranen gestort van de bitterste smart. En zou het mij anders gegaan zijn, die door zulke nauwe vriendschapsbanden aan hem verbonden was? O! wij laten de bespiegelende wijsgeren hunne koude onverschilligheid, en wijzen de ongegronde troostredenen der moeilijke vertroosters geredelijk van de hand, wetende dat het zulk een onderwerping niet is die de Heere van ons vraagt, in de bede: *Uw wil geschiede*. Of hoe! heeft dan de God van alle vertroosting de staf gebroken over de droefheid van een ABRAHAM en JOZEF? (Gen. 23: 2. Hfd. 50: 1.) Of is de rouwe ooit misbillijkt, die de godvruchtigen droegen over STEFANUS? En indien die bladzijde in DAVIDS leven onder de schoonste mag worden gerekend, waar hij het: ABSALOM, mijn zoon! deed horen (2 Sam. 18 : 33), wat dunkt u, zou zijn weeklacht over zijn vriend JONATHAN (2 Sam. 1 : 26.) hem tot schande hebben verstrekt!

De Schrift, M.H. die de hardheid van Jeruzalem gedenkt, toen haar inwoners door de Heere geslagen waren, maar geen pijn hebben gevoeld, neen! zij veroordeelt onze tranen niet, waar wij staan bij de graven van onze tederst geliefden; maar zij wijzigt, zij heiligt die droefheid, door het ons toe te roepen: *niet bedroefd te zijn, als degenen die geen hoop hebben* (1 Thess. 4:13.). Ziet, hiertoe hebben wij allen dubbele redenen, als die het weten, dat die vrijmachtige daad van onze God, voor hem een stof is van lang verbeide vreugde.

God nam hem weg! Maar het was voor hem slechts een verhuizen naar de gewesten van eeuwige zaligheid. Wij zagen het vroeger, hoe vreze voor de dood zijn bange strijd was. Maar waar hij tegen de tocht over de doodsrivier opzag, met smachtend verlangen reikhalsde zijn blik naar het hemelse Kanaän. Getuige zo menig woord uit mond en pen gevloeid, waarmede hij niet slechts ons, maar herhaaldelijk allen die hij lief had, gedurig wees op de toekomst van onze grote God en Zaligmaker. En waar hij de allesvernietelende stroom van ongeloof en bijgeloof, zich niet slechts over Vaderland en Kerk, maar over de ganse aarde zag uitstorten, en bij de dagelijkse kamp tegen de zonde buiten en in hem, daar paarde hij bij de dagelijkse klacht: *Ik ellendig mens! wie*

zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?, de dagelijkse bede: *Kom! Heere JEZUS! kom haastelijk!*

En de Heere kwam, want *God* nam hem weg! Maar hij had het niet kunnen vermoeden dat de liefelijkste beelden die hem zelfs in de droom voor de geest zweefden, zo spoedig verwezenlijkt zouden worden. En terwijl hij het, nog weinig dagen vóór zijn heengaan, verhaalde, hoe hij in zijn slaap de Engelen had zien nederdalen om zijn ziel te ontvangen, hij heeft het toen niet beseft, dat hij zo spoedig het bevel van hun Koning zouden vernemen, om hem over te voeren, in nog heerlijker oorden, dan die waarin hij zich in de laatste dagen met zijn geliefde betrekkingen verlustigde.

Zou dat dan geen vreugde voor hem zijn, nu hij ontheven is aan allen strijd, nu hem geen zonde meer drukt? Zou het geen vreugde voor hem zijn, nu hij rust van zijn arbeid, en geen moeite hem meer zal omringen, geen nacht meer zal benauwen? Zou het geen vreugde voor hem zijn, nu hij de kroon heeft ontvangen, uit de hand van die Heere die hij hier diende, en zonder Hem ooit gezien te hebben liefhad?

Geliefden! wie zal hem de onuitsprekelijke en heerlijke vreugde misgunnen die door hem nu in JEZUS nabijheid wordt gesmaakt? Waar het ons nog dagelijks moet worden toegevoegd: Strijdt om in te gaan door de enge poort, daar wordt hij reeds door het Lam verzadigd aan de fonteinen des levenden waters.

M. H Eens komt de tijd waarin voor ons de ure der eeuwigheid zal slaan! Zal dan van ons gezegd worden: *God nam hem of haar weg?* En in dat vooruitzien, kunt u nu zingen:

*Maar na de dood, is 't leven mij bereid,
God neemt mij op in Zijne heerlijkheid!*

Gewichtige vraag! En het antwoord zal dan eerst vreugdevol kunnen zijn, indien hier aan deze zijde van het graf uw wandel in de hemelen was, uw vreugde in de Heere was gegrond en uw uitzicht zich tot de gemeenschap van de heilig Gods uitstreckte.

De hand in de boezem, en het onszelf afgevraagd, wien wij toebehoren: óf de Heere en dat tot zaligheid, óf de wereld, en dat tot eeuwige ellende!

O! dat niemand zich bedriege met de hoop op Gods barmhartigheid. Dat niemand zijn hart verleide, om te menen dat het hem wel zal zijn, zo hij hier slechts deed wat hij vermocht. De beslissende keuze tussen God en de Mammom, tussen gerechtigheid en ongerechtigheid, moet aan deze zijde gedaan worden. Die eenmaal bij JEZUS wil juichen, hij moet het gedartel der wereld leren ontvlieden, en de zaligheid leren smaken die er in gelegen is, om matig, rechtvaardig en godzalig te leven in deze tegenwoordige tijd.

Daarom, terwijl het dan heden genaamd wordt, verhardt uw hart niet, maar hoort naar de bede, u door uw ontslapen Voorganger zo menigmaal gedaan, door uw tegenwoordige herder dikwerf herhaald: *Wij bidden u, van CHRISTUS' wege, alsof God door ons bade, laat u met God verzoenen!*

Die eens met de zaligen wil zingen en jubelen, waar zij het nieuwe lied aanheffen, hij moet hier leren wenen. Maar niet de droefheid der wereld die zich alleen in rouwgewaad kleedt, maar de droefheid naar God alleen, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt, heeft de heerlijke belofte, dat de tijd vast nadert, waarop alle tranen van de ogen worden gewist.

Daarom, heil u! zo gij waarlijk over uw zonden hebt leren klagen, en reinheid des harten hebt leren zoeken aan de voeten van het Kruis. Ziet! waar uw hart dorst naar gerechtigheid, houdt aan, grijpt moed, want zalig gij die alzo hart en hand naar JEZUS uitstrekt, gij zult verzadigd worden.

Die eens in lange witte klederen wil wandelen, hij mag hier de grote verdrukking niet ontgaan, strijdende tegen al wat buiten en tegen en zonder God is. Is dit uwe keuze, is dat kruis uw deel? Zoekt dan waar het u bijna te zwaar zou vallen, uw rust en sterkte bij Hem, die alle vermoeiden en belasten tot zich riep.

Dienstknechten en dienstmaagden des Heeren! heeft Hij u tot kruisdragers verheven; *strijdt dan de goede strijd des geloofs, grijpt naar het eeuwige leven, in de mogendheid van Hem, Die de moeden kracht geeft, en de sterkte vermenigvuldigt, dien die geen krachten heeft.* En waar uw einde door Hem bepaald is, daar zal het zalig zijn, al was het onder het geweld van de knallende donder en vernielende bliksem. Want waar uw leven CHRISTUS was, daar zal het einde vrede wezen en Hij zal u tot zich nemen, opdat gij zijn moogt waar Hij is.

Ziet dat is de onveranderlijke belofte aan allen, die op Hem hopen. *En alzo zullen wij altoos met de Heere wezen! Amen!*

**ALZO VOER ELIAS MET EEN ONWEDER TEN HEMEL.
NAGALMEN BIJ DE TREFEENDEN DOOD VAN DE TROUWE WACHTER
OP SIONS MUUR**

A. VAN HERWAARDEN

te Opheusden.

Aan de bedroefde Weduwe en verdere Betrekkingen opgedragen,

DOOR

DS. PIETER LOS Gz., 1815-1888

HOOFDSTUK 3

A. VAN HERWAARDEN

EN DE BIDSTOND VOOR ISRAËL.

Een warm voorstander en een ijverig voorganger was de afgestorvene in de Bidstonden voor Israël. Hoe kon het ook anders, het was een vertroostende gedachte voor zijn ziel, dat de Heer, die in knechtsgestalte de Aarde betreden had, ook nog eenmaal zou wederkomen met grote kracht en heerlijkheid, gelijkterwijs de discipelen Hem naar de Hemel hadden zien heen varen. Hem was de genade geschonken een diepe blik te mogen slaan in de nog onvervulde profetieën uit het Woord van God. Hij lette op de tekenen der tijden, en mocht reeds in de verte liet schemeren zien van dien liefelijke morgen, wanneer de Zon der gerechtigheid zal opgaan met een heerlijkheid als des Eniggeborenen van de Vader, die de Schoonsten der mensenkinderen past, en die nog meer zal opgeluisterd worden door de uitgelezen schare zijner veelduizend heiligen, die Hem vergezellen zal.

Er zijn vele gelovigen die de wederkomst des Heeren op Aarde in twijfel trekken. Doch wanneer wij de Heilige Schrift onbevoordeeld lezen en haar geheel als het Woord van God aannemen, en alle derzelve delen als een volmaakt geheel, dan schijnt ons de lichamelijke en Persoonlijke wederkomst van Christus niet langer een ongerijmdheid, maar zij wordt een onomstootbare zekerheid. Ten allen tijde zijn er Christenen geweest, die zulks betwijfelden, maar tevens ook zulke, die het aannamen als een troostgrond des geloofs.

PAULUS reeds spreekt er van, wanneer hij gelovige vrienden gedenkt: *God zal ze wederbrengen met Christus, dus niet alleen zalig van nu aan, maar nog groter, nog zaliger voorrecht: wederkomen met Christus op Aarde.*

De bedestonden voor Israël hebben haar oorsprong uit dit geloofspunt. *In het nauwste en innigste verband staat de wederkering van Israël naar het beloofde land met de Persoonlijke wederkomst des Heeren.*

Het ongeloof heeft deze verenigingen in een kwade reuk gebracht, alsof de bedoeling ware om twist en tweedracht te zaaien in de Hervormde kerk. Doch deze beschuldiging is geheel ten onrechte. Integendeel, het is de liefde Christi, die drong, bet is de wens dat Israël mocht zalig worden en de volheid der heidenen ingaan. Kan het anders dat de bruiloftsgasten treuren, zo lang de Bruidegom vertoeft? Zuchten ze niet als in barensood: Kom, Heere Jezus! ai! kom haastig! Is het dan te verwonderen dat zij storm lopen op de Heere, of Hij komen mocht, dat zij aanhouden in den gebede, dat de tijden mochten verkort worden, opdat Israël spoedig naar Jeruzalem mocht wederkeren en een nieuw Christenfeest aanbreken: *het feest, het eeuwige feest der loofhutten!*

Niet slechts een enkele uitspraak der Heilige Schrift verkondigt ons deze gebeurtenis. Neen, wanneer de Heilige Geest onze ogen heeft willen openen, dan zien wij dat heilige boek met een gouden ader als doorweven, die spreekt van die heerlijke toekomst, welke de kroon zal zetten op het werk van Koning Jezus.

Tot zo lang de bruidegom vertoeft te komen, zien wij slechts zonde en ellende met alle haar gevolgen, maar op dien groten dag zal het vrede en zaligheid wezen. Wenen en klagen en treuren is het, zolang de bruid nog roepende blijft: *Kom Heere Jezus!*

Maar juichen en jubelen en Hosannah's in hemelse akkoorden zullen er gehoord worden bij Zijn wederkomst. Is het wonder dat de bruid, de kerke Christi blijft roepen: *kom, Heere Jezus!* Dat zij telkens zuchtende vraagt: "Wat is er van de nacht? O Wachter! welk een dag wordt aan de kim verwacht?"

Zie, Israël zal wederkeren naar het land hunner vaderen op wagens en muilezelen en snelle lopers. De Heere heeft gesproken: *Ik zal u uit de heidenen halen, en Ik zal u uit al de landen vergaderen en Ik zal u in uw land brengen.* En op een andere plaats: *Ziet, Ik zal de kinderen Israëls halen uit het midden der heidenen, waarheen zij getogen zijn en zal ze vergaderen van rondom en brengen ze in hun land. En Ik zal ze maken tot een enig volk in de lande, op de bergen Israëls; en zij zullen allen tezamen een enigen Koning tot Koning hebben en zij zullen niet meer tot twee volken zijn.*

En: *Hij zal een banier oprichten onder de Heidenen, en Hij zal de verdrevenen Israëls verzamelen, en de verstrooiden uit Juda vergaderen, van de vier einden des aardrijks.*

En elders: *En ik zal het overblijfsel Mijner schapen zelf vergaderen uit al de landen, waarheen ik ze verdreven heb; en ik zal ze weder brengen tot hunne kooien, en zij zullen vruchtbaar zijn en vermenigvuldigen.*

En Ik zal uw gevangenis wenden, en u vergaderen uit al de plaatsen, waarheen Ik u verdreven heb, spreekt de Heere; en Ik zal u wederbrengen tot de plaats, van waar Ik u gevankelijk heb doen wegvoeren.

Zo zegt de Heere Heere: hoewel Ik hun verre onder de Heidenen weggedaan heb, nochtans zal Ik hun een weinig tijds tot een heiligdom zijn, in de landen waarin zij gekomen zijn.

En wat heeft de Messias Zelf gesproken omtrent Zijn wederkomst? Wanneer wij lezen Mattheüs 24, dan zien wij hoe nog een grote vervolging zal moeten voorafgaan, waarin alle de getrouwe belijders van de gekruiste Christus delen zullen. "Velen zullen komen in de naam van Christus en zullen velen verleiden. En gij zult horen van oorlogen en geruchten van oorlogen. En het een volk zal tegen het andere opstaan en het een Koninkrijk tegen het andere honingrijk: en daar zullen zijn hongersnoden, en pestilentiën, en aardbevingen in verscheidene plaatsen."

Tevens lezen wij dat er grote verwoestingen op de Aarde zullen plaats hebben, dat twee derde der inwoners zullen worden uitgeroeid en de overigen in grote verdrukkingen zullen komen, doch eindelijk, daardoor gelouterd, verlost zullen worden. Jeruzalem zal op nieuw belegerd en geplunderd worden.

En dan! hoort wat de Ziener Zacharia, de zoon van Berechiah in de Naam van zijn grote Zender horen doet:

"En de Heere zal uittrekken, en Hij zal strijden tegen die heidenen, gelijk ten dage als Hij gestreden heeft, ten dage des strijds. En Zijn voeten zullen te dien dage staan op de Olijfberg, die voor Jeruzalem ligt tegen het Oosten; en de Olijfberg zal in tweeën gespleten worden naar 't Oosten en naar 't Westen, zodat er een zeer grote vallei zal zijn; en de een helft des bergs zal wijken naar 't Noorden en de helft deszelven naar Zuiden. Dan zat het te dien dage geschieden, dat er niet zal zijn het kostelijke licht, en de dikke duisternis. Maar het zal een enige dag zijn, die de Heere bekend zal wezen; het noch dag noch nacht zijn; en het zal geschieden ten tijde des avonds dat het licht zal wezen. En het zal geschieden, dat alle de overgeblevenen van alle Heidenen, die legen Jeruzalem zullen gekomen zijn, die zullen van jaar tot jaar optrekken, om aan te bidden de Koning, de Heere der heirscharen, en om te vieren het Feest der loofhutten."
Zacharia 14.

Dan zal de dag zijn aangebroken waarvan de veelgeliefde en hooggeschatte, DA COSTA in profetische verrukking gezongen heeft:

*..... O wachter, wat is er van de nacht,
 O wachter! welk een dag wordt aan de kim gewacht?
 De wachter antwoordt: Hoort het woord des Heeren Heeren!
 De dag breekt aan, dat ziet! een Koning zal regeren,
 Een Rots, een Schuilplaats voor de hogen waterstroom!
 En Hij zal zijn een Scheute uit d' afgehouden boom
 Van Jesse, die de troon van David zal bekleden,
 En richten Jacobs huis met heilgerechtigheden.
 Hem staren als hun Hoop de verre Heid'nen aan,
 Met d' adem van Zijn mond zal Hij de boosheid slaan,
 Het juk verbrijzelen van 's werelds aartstirannen,
 De Macht der duisternis in 't eeuwig duister bannen,
 En vestigen op aard Zijn eeuwig Koninkrijk
 Van Waarheid, Recht en Rust. Daar zal geen ongelijk
 Noch haat zijn. Ephraïm zal Juda niet benijden,
 Geen volk'ren meer elkaar, geen wolf het lam bestrijden,
 Aan alle plaatsen zal Gods kennis zijn en vreê,
 En overdekken de aarde als wateren der zee.
 Een nieuw Jeruzalem gaat van de Hemel dalen,
 Vanwaar op al wat leeft de Heerlijkheid zal stralen;
 Een meer-dan-Paradijs, van uit de Liefdestroom,
 Der hemelen gedrenkt, — met d' eeuw'gen Levensboom,
 Wiens blaad'ren voor altoos der vollaren smart genezen!
 God zelf zal daar liet Licht, zal daar de Tempel wezen,
 Daar zal geen vloek meer zijn, geen zonde meer, geen nacht,
 De Morgenster gaat op! Hij, Wortel en Geslacht
 Van David! — Vredevorst, naar wien Gods schepselen zuchten!
 Hosanna! 't is Uw rijk! 't zijn van Uw bloed de vruchten; —
 Van al wat de aarde leed sinds de eerste zonde-ellend,
 Van al wat de aard misdeed, de ontknoping en het end!*

Wellicht is het aan de meesten mijner lezers onbekend, dat Engeland zich het eerste heeft opgewekt gevoeld, om zich het lot aan te trekken van het verstrooide volk der belofte.

Dr. CAPADOSE heeft, in een zijner voordrachten bij gelegenheid van een bidstond voor Israël, te Gorinchem voor enige jaren gehouden, ons op zijn eigen, aangename en stichtelijke wijze *het eerste ontstaan meegedeeld van dat genootschap* in dat naburige land en tevens iets van deszelfs gunstige gevolgen vermeld.

Wij willen pogen, al is het dan ook gebrekkig, de voorname inhoud daarvan weer te geven. Moge het dan niet voor alle mijn lezers nieuw zijn, het is en blijft altijd een feit der vermelding waardig, waaruit wij zien kunnen hoe de Almachtige uit schijnbaar kleine beginselen grote gevolgen doet geboren worden.

"In het graafschap Devon in Engeland reden twee heren te paard de buitenverblijven der Lords voorbij, met vriendelijke gesprekken elkander de tijd kortende. De een dezer vrienden vestigde de aandacht van de andere op een groep hoge bomen, hem vragende of hem ook derzelver geschiedenis bekend was. Op een ontkennend antwoord hernam de vrager, dat aldaar had gewoond een zeer vrome dame, die in haar testament met nadruk had verzocht, dat haar erfgenamen deze bomen niet zouden doen omhalen of uitroeien, voor dat de Israëlieten weder naar Jeruzalem zouden zijn teruggekeerd.

De naam van een dezer ruiters was Louis WAY, op wiens gemoed deze geschiedenis een diepe indruk had gemaakt, omdat in de uiterste wil van deze dame zulk een krachtige geloofsovertuiging gelegen was. Hij wilde zich dan ook overtuigen of er in Gods Woord genoegzame grond te vinden was voor zulke een verwachting.

Biddende vangt hij dat onderzoek aan, biddende gaat hij er mede voort en wordt; door de Heiligen Geest zo diep ingeleid in de onverfulde profetieën, in de oordelen en beloften, die nog te wachten zijn, dat hij een liefde opvat voor het volk der belofte, waarvan hij vroeger niets kende. Hij komt tot de overtuiging, dat hij zijn krachten en zijn belangrijk vermogen aan de zaak van Israël wijden moet.

Al spoedig heeft hij een tweede tot zijn grootse plannen overgehaald, de godzalige CHARLES SIMEONS. Toen zochten beide mannen ook bij anderen een biddend werkzame ijver op te wekken, zodat dien ten gevolge het Londens Genootschap ter verbreiding van het Christendom onder de Joden werd tot stand gebracht. De onvermoeide pogingen van deze beide mannen werden langs hoe meer met de gunstigste uitslag bekroond. Al spoedig werden bedestonden en bepaalde prediking voor Israël aangevangen, en weldra werd er een gebouw binnen Londen ingericht voor een kleine gemeente, allen uit bekeerde Israëlieten bestaande.

Toen ondernam Louis WAY een reis door Europa, om allerwegen de Christenen tot dat zelfde doel op te wekken en het verstrooide Volk, op wiens aangezicht nog altijd een deksel ligt, volgens des Heeren Noord, de Christus Gods te prediken, het te spreken naar het hart van Jeruzalem en toe te roepen in de naam van de Heere Zebaoth: *dat hun strijd vervuld is, dat hunne ongerechtigheid verzoend is, en dat zij van de hand des Heeren dubbel ontvangen heeft voor alle haar zonden.*

En wanneer wij nu letten op de vruchten, die dit genootschap heeft opgeleverd, dan moeten wij de aanbiddelijke wijsheid van God bewonderen, Die uit de schijnbaar beuzelachtige wilsbepaling van die dame zulke grote gevolgen heeft doen geboren worden. Want sedert ruim dertig jaren dat het Genootschap door bovengenoemde mannen werd opgericht heeft het miljoenen Bijbels en Nieuwe Testamenten alom verspreid.

Onderscheidene Hebreeuwse Scholen zijn er opgericht, die allen bloeiende zijn, terwijl sedert enige jaren meer dan 500 volwassenen tot kennis en geloof aan de Koning der Joden zijn gebracht.

Ja, Christenen! uw Koning komt! Eenmaal kwam hij arm, rijdende op een veulen het jong ener ezelin, maar dan! ... met zijn uitverkorenen met grote majesteit en heerlijkheid, dan zullen ze Hem zien, wien ze doorstoken hebben. Dan is de bede vervuld geworden: *Uw wil geschiedde op Aarde als in de Hemel*. Want dan heeft de Heere zijn engelen uitgezonden met een bazuin van groot geluid om zijn uitverkorenen te vergaderen uit de vier winden. Dan worden de schapen van de bokken gescheiden, dan is vervuld geworden hetgeen gesproken is: *deze is de eerste opstanding!*

Niet door kracht of geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, spreekt de Heere.

Met deze woorden opende de waardige afgestorvene de reeks van voordrachten die hij hier en elders hield. Indien wij ons niet vergissen dan was Gorinchem, vroeger de stad zijner inwoning, de plaats waar hij de eerste bidstond heeft gehouden. Door zijn ernstige toespraken had hij enige Christelijke vrienden opgewekt, om zich te verenigen en toch het oude Israël niet te vergeten, waar toch maandelijks de bekering der Heidenen aan de Koning der Kerk wordt afgesmeekt, opdat hun volheid mocht ingaan.

Een vreemd verschijnsel toch in onze Hervormde Kerk! Maandelijks verenigt men zich in den gebede voor de blinden Heiden, en Israël wordt vergeten niet alleen, maar het gebed voor Israël vindt zelfs de hevigste tegenkating, zo zelfs dat men zich in concertzaal of schouwburg tot dat doel verenigen moet, omdat kerkgebouwen daarvoor worden geweigerd. Naar wij meen, maakt Leiden en Delft hier op een gunstige uitzondering.

Zonderling! en toch, wij hebben het hierboven reeds aangestipt, de oorzaak ligt in een verkeerde beschouwing. Althans wij hopen dat het niets anders is, want indien zulks het geval ware, dan zou het gelijk staan met het doel van Paulus, toen hij was op de weg naar Damascus en het woord hoorde: Ik ben Jezus, Dien gij vervolgt! Dan is het niet vervolging of haat tegen de leden van de vereniging: **Vrienden Israëls**, maar dan is het vervolging en haat tegen de gekruiste Christus, de Joden wel een ergernis en de Grieken een dwaasheid, maar een kracht Gods tot zaligheid voor een iegelijk die gelooft.

Wij nodigen u uit de grijze muren van het aloude Dordrecht binnen te treden. Dordrecht! zalige herinnering aan de Dordtse vaders die goed en bloed veil hadden tot handhaving der zuivere Hervormde leer. Wij weten hoe zij in de jaren 1618 en 1619 bij een vergaderd waren en daar de Nationale Synode vormden. Het ligt niet in ons plan om te spreken over de handelingen van die Godzalige mannen, noch over de verguizing die hun tweehonderd jaar later nog ten deel valt. Wij willen alleen u uitnodigen met ons het gebouw te beschouwen waar die mannen vergaderden.

Het is nog geheel hetzelfde gebleven, alleen het doel waartoe het thans is dienende, is van een geheel andere aard. Voor enkele jaren was het een tempel van Bacchus, thans kan men er zien hoe de jeugd kunsten leert maken, met andere woorden: de gymnastiek wordt er onderwezen. Wanneer eens een van die mannen konden opzien, en zij werden daar die dartelende kinderen gewaar, klimmende en klauterende, dan zouden zij gewis de handen in elkander slaan van verbazing, of wellicht vragen: zijn dit kunstenmakers?

Dan, genoeg, wij verlaten dat gebouw en wandelen de Munt door, de Voorstraat en Nieuwbrug over, rechtsom de Wijnstraat in en zo naar de Komedie. Naar de

Komedie? Ja, maar het is geen blinkende armoe, noch trotse ellende die daar vertoond zal worden, het zijn geen geschilderde decoraties, die gij zien, geen hoorn- of strijkmuziek dat gij horen zult, het is thans ***Bidstond voor Israël.***

Bidstond voor Israël in de komedie! het klinkt vreemd. Ja, er zijn zelfs mensen wien het ergert, zo zelfs dat ze die vergaderingen mijden, omdat, zo zeggen zij, de Heer niet zal inkomen daar, waar altijd de boze gediend wordt. Wij bejammeren de kleingeestigheid van zulke Christenen, doch door hetgeen zij daar tot tegenwerping gebruiken, spreken zij zelf hun veroordeling uit. Elke wedergeborene is daar een bewijs van.

Ik vraag u: wat waart gij toen gij nog rondtaste in de dikke duisternis? Waart gij toen een tempel des Heiligen Geestes? Neen, maar uw hart was het eigendom van de vader der leugenen, die daarin vrijen toegang had. Onverhinderd het gij hem uit- en ingaan, hij woonde daar vrij en gij diende hem onverhinderd, nietwaar? Moet gij niet ten volle beamen, gelovige? Welnu datzelfde hart is nu de woonplaats van de Heiligen Geest en toch nog menigmaal neemt de boze daar zijn intrek. Ziet, daar is aanhoudende strijd, wie er wonen, wie er heersen zal. En zou dan de geest der genade daar niet willen binnenkomen, waarop op andere avonden de wereld en de boze wordt gewierookt?

Nee, de Heer heeft zelf gesproken: *waar twee of drie in mijnen naam vergaderd zijn, daar ben Ik zelf in het midden.*

Het moge dan anderen hinderen, ja zij mogen zelfs in hun gewaande ijver de man veroordelen die daar als voorganger optreedt, wij gaan er met volle vrijmoedigheid binnen en bejammeren het zelfs dat het Comité het nog zo ver niet heeft kunnen brengen, dat die verenigingen niet *geregeld maandelijks* kunnen plaats hebben. En zouden wij zulks niet? Hoe menigmaal moesten wij zeggen: *de Heere was in ons midden, het was mij goed aldaar te zijn.*

Ja, niet zelden is het mij gebeurd dat ik moest uitroepen:

*Hier wordt de rust geschonken,
Hier 't vette van Uw huis gemaakt,
Een volle beek van wellust maakt,
Hier elk in liefde dronken.*

Wat doet gij uw zielen te kort, die uit vooroordeel of valse schaamte, of welke andere redenen daar niet komen wilt. Och! blijft toch niet terug, blijft toch niet terug, indien gij uw zielen lief hebt.

Misschien zult gij verslagen naar uw woning terugkeren. Maar ... maar ... er is een verslagenheid naar de wereld, die de dood werkt, maar er is ook een verslagenheid, een droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt, voor een iegelijk die gelooft.

Ziet, wij bidden voor de bekering van de Jood, van de verachte Jood, die zolang aller uitpuwsel, aller afschrapsel is geweest.

Maar hoort wat Paulus heeft gesproken Rom. 11: 15. *Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?*

Naar aanleiding van deze woorden zagen wij dan ook Ds. VAN HERWAARDEN in de jongstverlopen bidstond ons voorgaan. Hij schetste hoe de Joden door hun ongeloof zichzelf van de zegen hadden beroofd en daardoor andere takken op de boom werden ingeënt en de Heidenen het Evangelie was verkondigd. En indien hun verwerping reeds de verzoening is der wereld, wat zal het dan wezen, wanneer die twaalf stammen zullen opgaan naar Sions Godgewijden top, wanneer zij de gekruiste

Christus tot hun Koning hebben en zij Hem zullen zien en aanbidden. Dat zal het leven uit de doden zijn.

Dan zal de volheid der Heidenen ingaan. Dan zal Hij komen op de wolken, de Koning der Joden, nadat de aarde vooraf door de roede van de Antichrist is getuchtigd geworden.

Ziet reeds beginnen zich de doodsbeenderen in de doodsvallei te bewegen; reeds begint de vijgenboom teer te worden. Juicht en verheugt u dan, alle gij kinderen Gods! Gij zult delen in dat heil; hun aanneming zal uw leven zijn

Maar gij, die nog vervreemd zijt van het burgerschap Israëls, die nog leeft zonder God in de wereld! O, wij bidden u, ook voor u zal Hij komen; maar wanneer hier Zijn kruis en Zijn smaadheid u niet dierbaar worden, dan zult gij Hem zien, maar het zal zijn als uw vertoornde Rechter. De Heere behoede u! en lere u te kermen en te smeken: *Heere Jezus ontferm u mijner!*

Deze en dergelijke beschouwingen mochten wij van de waardige man horen, die in zijn gebed en smekingen voor Israël én in de gemoedelijke en hoog ernstige voordracht blijken gaf hoezeer hem het lot van Israël ter harte ging.

Doch tevens het heil van allen, die daar tegenwoordig waren, lag hem op de ziel. Met de hoogste nadruk wees hij allen de weg ten leven, en het heil dat in Christus is, terwijl hij vele bekommerde zielen tot troost en bemoediging was,

Wij eindigen met de bede dat het de Heere mocht behagen om vele leeraars in de Nederlandse Hervormde Kerk op te wekken om de belangen van het volk der belofte gemeenschappelijk voor de genadetroon te brengen. Waar zulks geschiedt in afhankelijkheid van de Allerhoogsten, daar kan het niet anders of het moet tot zegen verstrekken van onsterfelijke zielen en bevorderlijk zijn aan de uitbreiding van het rijk van Hem, die is de Waarachtige God en het Eeuwige Leven, van Wie DA COSTA gezongen heeft:

*En verwacht het heil van Hem,
Groten, kleinen; zondaars, volken!
In dat kraken Zijner wolken
Dreigt een oordeel, roept een stem.
Dat Hem alles hulde geve,
Heimnen brenge, knieën buig'!
Hem, de Rechter! de aarde beve!
Hem de Koning! de aarde juich!*

*Plast het tranen, ruist het bloed,
Rondren woede- en lasterkreten?
God als Koning is gezeten
Over d' opgezette vloed.
Wederkaats door hemelssalmen,
Antwoordt uit het Heiligdom,
Midden onder de onweersgalmen,
't Jongste woord Zijns WOORDS.*

AAN ALLEN MOET HET EVANGELIE GEPREEKT WORDEN

Oude Paden van juni 2015. Door A.B. Goedhart

Geliefden, wij preken u het Evangelie als een blijde boodschap van genade en vergeving. Wij roepen u allen toe, dat God met vlammend vuur wraak zal doen over hen, die het Evangelie van Zijn Zoon geen gehoor geven. Wij zeggen tegelijk, dat er geen verdoemenis is, maar eeuwige heerlijkheid voor de zondaar die in Jezus Christus gelooft. Ziet, zo preken wij u het Evangelie."

Deze woorden zijn te lezen in een Paaspreek over Markus 16:15: Er. Hij zeide tot hen: *Gaat heen in de gehele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen.* Wie heeft deze preek gehouden? Het was ds. Adrianus van Herwaarden. Het is dit jaar precies tweehonderd jaar geleden dat hij werd geboren. Wie was deze predikant die behoorde bij de groep van 'Zij die bleven'?

Gorinchem

Op maandag 26 september 1814 wordt in het gezin van Gerrit **van Herwaarden** en Dirkje Bastiane Verheij 's morgens om negen uur een zoontje en broertje geboren: **Adrianus**. Een dag later wordt dit jongetje op het stadhuis van Gorinchem door de vader, in tegenwoordigheid van twee getuigen - een winkelier en een schoenmaker - bij de Burgerlijke Stand aangegeven. Vader is van beroep beurtschipper en koopman. Zijn leeftijd is 34 jaar en hij vaart op 's-Hertogenbosch. Moeder Dirkje is 33 jaar en afkomstig uit Werkendam en van beroep winkelierster. Het gezin woont aan de Langedijk 3 of 5. Dit is een winkelstraat die vandaag nog bestaat. De achterkant van hun huis grenst aan de Linge haven, waar hun schip ligt.

Op zondag 9 oktober 1814 ontvangt Adrianus, in de Nederlandse Hervormde Kerk, de Grote- of Sint Maartenskerk genoemd, het teken en zegel van het sacrament van de Heilige Doop. Peettante bij de doop is Adriana van Herwaarden, wellicht een zuster van zijn vader.

Nog maar zeven maanden eerder, zondag 20 februari, was Gorinchem bevrijd door de Pruisen van het juk van keizer Napoleon. Tijdens die laatste bezettingsmaanden was de stad hevig gebombardeerd. En bij dit bombardement was de Grote Kerk ook zwaar beschadigd, bijzonder wel in de nacht van 29 op 30 januari. Zou moeder Van Herwaarden in die bange tijd tot God gebeden en de belofte gedaan hebben, dat, als ze bewaard werd, ze het nieuwe leven dat in haar groeide, net als de moeder van Samuël, aan de Heere zou wijden?

De naam van de predikant die hem doopte, is voor ons onbekend. Het zou ds. H. H. Hooft (gekomen van Garneren) of ds. Ernst geweest kunnen zijn, want beiden behoorden tot de gereformeerde, de orthodoxe richting. Gorinchem telde in die dagen meer dan drieduizend hervormden. Geen wonder dat hier arbeid was voor meerdere predikanten.

Adrianus' ouders kunnen we rekenen tot de middenstand van die dagen. Ze hebben er ook financieel alles aan gedaan om hun zoon een goede (school)opvoeding te geven. Op welke manier gebeurde dat? Oom Gerrit, een godvrezende neef van zijn vader, catechiseermeester/ ziekenbezoeker (godsdienstonderwijzer), zag dat zijn neefje Adrianus niet alleen een ernstige jongen was, maar dat er ook wat goeds van de Heere in hem lag (zie 1 Kon.14 :13). De liefdevolle raad om hem een opvoeding te geven, die wellicht mocht dienen om Adrianus voor te bereiden op het wondere ambt van predikant, wordt opgevolgd.

Hieruit mogen we voorzichtig concluderen dat de ouders van Adrianus de dienst van de Heere van het hoogste belang achtten, niet alleen voor henzelf, maar ook voor hun kinderen.

Terzijde zij opgemerkt, dat moeder uit Werkendam afkomstig is, waar de bekende ds. Johannes Groenewegen predikant was en veel invloed had in deze omgeving.

Met goed succes doorloopt Adrianus de lagere school. Dit is een openbare school, want de eerste School met de Bijbel wordt pas in 1857 opgericht. Echter, op de openbare school geeft men wel godsdienstige opvoeding. Naast de schoolvakken: lezen, schrijven, cijferen en zingen leert men uit het Kort Begrip. Maar dat niet alleen. Van de Heidelbergse Catechismus leert men uit het hoofd: het Geloof (de twaalf artikelen), het Gebod (de tien geboden) en het Gebed (het Onze Vader). Hiernaast moesten de namen van alle 66 Bijbelboeken worden opgezegd. Op zaterdagmorgen oefent men het zingen van de psalmen. En op donderdagmorgen wordt door een predikant in het koor van de kerk de Catechismus overhoord. Zou Adrianus hiertegen hebben opgezien? En welke psalmen zal hij het liefst gezongen hebben? Enkele belangrijke gedragsregels van deze school waren dat het aan de leerlingen was verboden om te vloeken, te liegen, te bedriegen en te zweren. Ook moest de school bevorderen dat aan alle gezagsdragers 'eerbied' werd gegeven; dat wil zeggen gehoorzamen aan alle gezag.

Om aan de universiteit voor predikant te kunnen studeren, moest na de lagere school het onderwijs van de Latijnse school worden gevolgd. Deze vorm van middelbaar onderwijs, waar men ook Grieks en Latijn leerde, was in Gorinchem aanwezig. Deze school lette bij de taallessen op een nauwkeurige uitspraak van de woorden. In de derde en vierde klas werd begonnen met de analyse en vertaling van het Griekse Nieuwe Testament. Wie zal zeggen wat deze lessen voor een invloed hebben gehad op de geestelijke ontwikkeling van Adrianus?

In ieder geval slaagt hij voor het examen van de Latijnse school. Nu ligt de weg naar de universiteit open. Utrecht wordt de stad waar hij colleges gaat volgen. De universiteit draagt sinds 1636 de bekende zinspreuk: 'Sol Justitiae Illustra Nos' = '*Zon der gerechtigheid verlicht ons.*' (Joh. 8:12/ Ps. 37:6). Dat wil zeggen alle wetenschappen dienen te staan onder het gezag van Jezus Christus.

Echter, aan de Utrechtse universiteit is, in het begin van de negentiende eeuw, het gezag van Gods Woord bij niet alle vakken meer normgevend. Samengevat: de invloed van de Verlichting is duidelijk aan te wijzen. Koning 'ratio'(het verstand) zit op de troon. Van 1837, dat is dus drie jaar na de Afscheiding, tot 1843 is Adrianus student. Waarom hij nu pas naar Utrecht gaat, is nog onduidelijk.

In Gorinchem was sinds 1835 een Christelijk Afscheiden Gemeente. Ds. H.P. Scholte heeft hier gewoond. In een proces-verbaal van de commissaris van politie te Gorinchem staat te lezen, dat twee zoons van G. van Herwaarden op gezelschap waren bij de afgescheiden bakker P. Welle. Echter, op de rechtszitting was slechts één van hen verschenen. Zou Adrianus niet zijn komen opdagen?

We kunnen aannemen, dat Adrianus voor hij naar Utrecht vertrok, belijdenis des geloofs heeft afgelegd in zijn geboorteplaats. Bij welke predikant? Bij ds. Ernst, of was het een ander? De vraag rijst waarom Adrianus pas op 22-jarige leeftijd naar Utrecht is gegaan? Is hij ziek geweest? In 1832 heerste in zijn geboortestad de gevreesde cholera. Of heeft hij lang getwijfeld tussen een keuze voor de Afscheiding of voor 'Zij die bleven'? Of waren het geestelijke worstelingen in verband met de roeping tot het ambt? Of materiële omstandigheden? We weten het niet.

Utrecht

In ieder geval is student Van Herwaarden een man die het Woord van God liefheeft en naar Zijn geboden wil leven. En als een mens de Heere vreest en in Zijn wegen wil wandelen, ook in zijn studentenleven, wordt hij gesmaad.

Dat heeft Adrianus in Utrecht duidelijk ondervonden. Daar gold voor hem wat we lezen in Mattheüs 5:11-12: "Zalig zijt gij als u de mensen smaden en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken, om Mijnentwil. Verblijdt en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen; want alzo hebben zij vervolgd de profeten die vóór u geweest zijn".

Adrianus van Herwaarden

In Utrecht had Adrianus contact met vrienden die een jaar nadat hij van de universiteit was gegaan en als jong predikant in Waarder stond, het theologisch-literaire studentengezelschap Secor Da- bar zouden oprichten. De Hebreeuwse woorden 'secor dabar' betekenen: '*Gedenk het Woord*' (Ps. 119:49).

Bij de oprichters hoorden de studenten D. Gildemeester en P.A. van Toorenenbergen. De laatste zou een herdenkingsrede houden na het indrukwekkende overlijden van zijn vriend ds. A. van Herwaarden. De studenten van dit gezelschap spraken af dat ze tijdens hun samenkomsten geen alcohol zouden drinken. Om die reden werden ze door andere studenten bespot met de scheldwoorden: 'bidclubje' of chocoladeclubje'.

De studenten van 'Secor Dabar' wilden in de geest van het protestantse Reveil die wetenschappen beoefenen die vereist worden voor het goed kunnen uitoefenen van het ambt van dienaar des Woords. I. da Costa en A. Capadose waren lichtende voorbeelden voor deze jonge studenten. Enkelen van hen richtten in 1846 'Eltheto' (Uw Koninkrijk kome) op. Het doel van 'Eltheto' was het bevorderen van de in- en uitwendige zending. Ook deden ze aan ziekenbezoek en zondagsschoolwerk.

Adrianus mocht bij zijn universitair eindexamen, ondanks nare strikvrAGEN, op duidelijke wijze de hulp van de Heere ervaren. De tekstwoorden uit Markus 13m waren voor hem een bemoediging. Daar lezen we: "Doch wanneer zij u leiden zullen om u over te leveren, zo zijt tevoren niet bezorgd wat gij spreken zult, en bedenkt het niet; maar zo wat u in die ure gegeven zal worden, spreekt dat; want gij zijt het niet die spreekt, maar de Heilige Geest".

Hoe weten wij deze dingen? We weten dit uit een biografietje dat door ene H(endricus) Picard is geschreven. Wie was deze Picard?

Hij kwam in 1835 in Gorinchem wonen en werd onderwijzer aan de lagere- en aan de Latijnse School. Hij publiceerde woordenboeken, een geschiedenisboek en brieven van geëmigreerde Nederlanders (Afgescheidenen) over hun ervaringen te Pella in de staat Iowa in de Verenigde Staten. Ook is van zijn hand verschenen een brochure over de antichrist en de toekomst des Heeren, volgens de Heilige Schrift. Samen met de

onderwijzer, evangelist en populaire jeugdboeken- schrijver E. Gerdes schreef hij in het tijdschrift voor de jeugd genaamd Samuël. Deze Gerdes is ons ook bekend als de dichter van twee bekende geestelijke liederen, namelijk *Er ruist langs de wolken* en *Daar juicht een toon, daar klinkt een stem*. Ook zijn serie leesboekjes *In de duinen* zal bij sommigen van onze lezers niet onbekend zijn. Samengevat: het schrijven van onderwijzer en leraar Picard kenmerkt zich door een bevindelijk-gereformeerde gezindheid. En daarom is het geen wonder, dat hij een helder en oprecht getuigenis van zijn vriend Adrianus van Herwaarden heeft geschreven

Waarder

Intussen was kandidaat A. van Herwaarden beroepbaar gesteld in de Nederlandse Hervormde Kerk. In haar junivergadering van 1843 werd hij door de kerkenraad van hervormd Waarder beroepen. Dit beroep mocht Adrianus aannemen. Maar voor hij tot predikant werd bevestigd door zijn voorganger ds. D. van Wijngaarden, trouwde hij op 2 augustus 1843 te Gorinchem met Sija Maria Visser. In de morgendienst van zondag 20 augustus 1843 was de bevestigingstekst Mattheüs 23 :Tob: "Want Eén is uw Meester, namelijk Christus". De intreetekst was Korinthe 6:17: "Maar die den Heere aanhangt, is één geest met Hem". Was in de gekozen teksten op deze zondag al het levensdevies van ds. Van Herwaarden af te lezen?

In de gemeente Waarder is de prediking van ds. Van Herwaarden gezegend, al waren er ook mensen die het niet met hem eens waren.

Had dit te maken met zijn visie op gemeente-zijn volgens Schrift en belijdenis, of moeten we denken aan een verschil van inzicht over de verhouding kerk en staat volgens artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis?

Op zondag 22 februari 1846 bediende ds. Van Herwaarden Gods Woord in een afscheidsdienst, vanwege zijn vertrek naar de Nederlandse Hervormde Gemeente van Fijnaart en Heijningen, gelegen in de provincie Noord-Brabant.

Het tweede beroep (december 1845) had hij aangenomen.

De gekozen tekstwoorden in de afscheidsdienst waren uit het Hogepriesterlijk gebed, namelijk Johannes 17:14 en 15: "Ik heb hun Uw Woord gegeven, en de wereld heeft hen gehaat, omdat zij van de wereld niet zijn, gelijk als Ik van de wereld niet ben. Ik bid niet dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van den boze". In de gemeente van Waarder werd ds. Van Herwaarden opgevolgd door ds. J.D.B. Brouwer (1846-1852). Daarna stond ds. P.A. van Toorenenbergen er van 1852 tot 1855. Ds. Brouwer zat in de redactie van het kerkelijk periodiek *De wachter op Sions muur*. Hieraan werkten orthodox-protestantse predikanten samen. In de redactie zaten ook ds. A.P.A. du Cloux en ds. W. Kraijenbelt. Het doel om aan de gemeenten voorlichting te geven was tweeledig: 1. Het verstrekken van raadgevingen (aan onsterfelijke zielen) op weg naar de eeuwigheid; 2. Getuigenissen geven tegen de geest der eeuw (ongeloof, bijgeloof, rationalisme, Schriftkritiek enzovoort). Hun motivatie voor deze persarbeid lezen we in Timotheüs 4:16: "Hebt acht op uzelf en op de leer; volhardt in deze, want dat doende zult gij en uzelf behouden en die u horen".

Fijnaart

Op zondag 1 maart 1846 deed ds. Van Herwaarden te Fijnaart intrede. Hij was de opvolger van ds. J. J. Knap, die hem later in Opheusden zou opvolgen. De consulent, ds. F. van Spall uit Klundert, bevestigde collega Van Herwaarden in de morgendienst uit Lukas 15: 7: "Ik zeg ulieden, dat er alzo blijdschap zal zijn in de hemel over één zondaar die zich bekeert, meer dan over negenennegentig rechtvaardigen, die de

bekering niet van node hebben". De entreetekst was Filippensen 1:21: "Want het leven is mij Christus en het sterven is mij gewin". (zie de grafsteen te Opheusden). We horen duidelijk Wie in de prediking centraal wordt gesteld: *Jesus Christus en Die gekruisigd*.

Ook de prediking in Fijnaart wordt gezegend. De bekeerde Sara Diamant, *een diamant door God geslepen*, vertelt ervan. Ze schrijft: "Ds. Van Herwaarden sprak met een warm gevoel voor de zaak van Israël."

En ook de geestelijke Israëlieten kregen pastoraal alle aandacht. Hij sprak met hen in persoonlijke ontmoetingen en op gezelschapsavonden (donderdag- of zondagavond in de pastorie). Ds. was gastvrij. Zijn prediking was mij heerlijk en dierbaar. Ernstig waarschuwde dominee de jeugd van de gemeente om de zonde te haten en te laten. Ook ziet hij in bewogenheid uit naar hun bekering".

In 1847 wordt in de pastorie een jongetje geboren. Het krijgt de roepnaam Gerrit. Het is zeker dat die naam verwijst naar de vader en de oom van ds. Van Herwaarden.

Echter, ook het verdriet wordt dominee niet bespaard. Op 22 maart 1850 sterft de dominese op de leeftijd van 28 jaar, negen dagen na de bevalling van hun tweede kind, een dochtertje met de roepnaam Dirkje.

Sara Diamant noemt haar een echte christin die niet vreemd was aan het leven der genade. Op 15 juli overlijdt ook het dochtertje. Wie kan beschrijven wat dit alles in het hart en leven van ds. Van Herwaarden heeft gedaan? We mogen uit de aard der liefde aannemen, dat er heilzame Godsontmoetingen zijn geweest in de binnenkamer van de pastorie, die balsem hebben geschonken in de diepe wonden!

Op 22 januari 1852 hertrouwt dominee met een buurmeisje, wonend aan de Kerkring, Jenneke van Dis. De bruid is 21 jaar en komt uit een heel groot gezin. Zij neemt ook de moederzorg voor Gerrit op zich. Op 11 december 1852 wordt dochtertje Maria geboren en in januari 1854 een doodgeboren zoontje: Dirk.

Een half jaar later, op zondag 22 juli 1854, wordt van Fijnaart afscheid genomen met een preek over de betekenisvolle woorden uit Mattheüs 25: 10b. "En de deur werd gesloten".

Ds. Van Herwaarden leefde dicht bij de Heere en vaak gingen zijn gedachten uit naar de wederkomst en naar zijn eigen sterven. Een voorbeeld: 'Af en toe bezocht ds. Van Herwaarden zijn geboorteplaats Gorinchem. Dan ging hij ook op bezoek bij zijn godvrezende vriend Johannes Kemp. Eens spraken deze hartsvrienden over het heengaan van de ware gelovigen in de rust die er over blijft voor het volk van God. Johannes merkte in dat gesprek op: Janus, mij kan toch de dood nog zo bezwaren. Ik zie tegen het sterven op, hoewel ik gaarne bij mijn Heiland ben'.

Vriend Janus klopt Johannes op zijn schouder en zegt: Jan, wie weet hoe gemakkelijk wij nog sterven; misschien gaan wij nog wel met een Elia's wagen naar huis'. Ook voor ds. Van Herwaarden geldt, dat de hemel in zijn hart was, voordat zijn hart in de hemel was.

Tijdens zijn verblijf in Fijnaart kreeg ds. Van Herwaarden negen beroepen. De roepende gemeenten zijn: Aarlanderveen, Balk (Friesland), Harderwijk, Hoornaar, Koudekerke (Zeeland), Oldebroek, Oud-Alblas, Veenendaal en Wijk bij Heusden. Ds. H. Gann Dun volgde ds. Van Herwaarden in Fijnaart op.

Bidstonden

Een bijzondere plaats in het leven van ds. Van Herwaarden had het Joodse volk, wat leidde tot het houden van bidstonden voor de bekering van Israël.

In Fijnaart had ds. Van Herwaarden twee aanbevelingsbrieven geschreven aan mr. I. da Costa (Amsterdam) en dr. A. Capadose (Den Haag) ten gunste van twee dochters

van Sara Diamant. Misschien zouden door hun invloed deze Joodse dochters, net als hun moeder, christin mogen worden. Sara gaat op reis om de brieven weg te brengen. In Delft woont zij in oktober 1849 een 'Bidstond voor Israël' bij, geleid door ds. W. Kraijenbelt uit Rotterdam-Overschie over Hoséa 1:10-11.

Ook bij dominee Van Herwaarden leefde de verwachting van de bekering van Israël. Op welke wijze het eerste contact tussen dr. A. Capadose en ds. Van Herwaarden is gelegd, weten we niet. Wel weten we hoe Capadose over Van Herwaarden oordeelde.

"Hij was mijn veelgeachte en geleerde vriend, gedreven door een loffelijke ijver voor de zaak van Israël. Hierin werd hij gesterkt door een nauwkeurig onderzoek van de profetieën. Hij heeft het eerst enkele vrienden in Gorinchem opgewekt, dat christenen die gewend zijn om voor de bekering van heidenen te bidden, dit voortaan ook zullen doen voor de kinderen van Abraham. Het middel daartoe is het houden van bidstonden en het opwekken tot belangstelling daarvoor.

In Gorinchem was in korte tijd het houden van drie bidstonden geregeld door onze vrienden daar. Er werd een ruim lokaal gehuurd, hoewel vrij kostbaar in huurprijs. Echter, de drie gehouden collecten waren voldoende om de onkosten te betalen. Voor een talrijke schare mocht ds. A. van Herwaarden in zijn geboorteplaats de eerste bidstond leiden". Woonden er in Gorinchem tijdens het leven van Adrianus Joden? Jazeker, want sinds 1814 was er onderaan de Arkelsedijk een Joods kerkhof aangelegd. Dat bestaat nog! In 1817 had men een huis als een voorlopige synagoge ingericht. Een nieuwe synagoge kwam er in 1842 voor 131 Joden.

Dat het in Gorinchem niet zo gemakkelijk ging om bidstonden te organiseren, bewijst het volgende. 'In de vergadering van de brede kerkenraad van de Hervormde Gemeente meldden op 11 oktober 1850 de diakenen, dat enige personen uit, zowel de Hervormde Gemeente als de Christelijk Afscheiden Gemeente hun verzocht hadden om de school in de Westwagenstraat 14 te mogen gebruiken tot het houden van een maandelijks bidstond voor de geestelijke belangen van Israël.'

Wat vindt de kerkenraad hiervan?

De voorzitter adviseert negatief en aldus wordt besloten. De diakenen konden zich eenparig met dit advies accorderen. Ze zullen dit duidelijke besluit aan de vragers doorgeven.'

Op 25 oktober 1850 kwam in de kerkenraadsvergadering van de Christelijk Afscheiden Gemeente lidmaat Van Breda binnen. Hij werd vergezeld door twee vrienden uit de Nederlandse Hervormde Kerk, namelijk Kemp en Van Herwaarden. Zij vroegen om van tijd tot tijd in het kerkgebouw (Driekoningenstraat 2) te mogen samenkomen ten dienste van bidstonden voor de geestelijke belangen van Israël. Deze bidstonden zouden worden geleid door enkele Hervormde predikanten en particuliere personen.

Ds. H. H. Middel, bekend van zijn levensbeschrijving *Gods menigvuldige reddingen uit de grootste noden*, en zijn kerkenraad konden dit verzoek niet toestaan, omdat ze van mening waren dat deze samenkomsten verwarring en verdeeldheid in de gemeente zouden geven.

Wat door ds. Van Herwaarden, vermoedelijk in november 1850 in het gebouw *De Doelen* in de Molenstraat 32 is gezegd, is ons onbekend. Niemand kon hem ertoe bewegen om het gesprokene ter beschikking te stellen om te worden gepubliceerd. Daarvoor verleende hij geen medewerking. Iemand heeft van hem gezegd: 'Ds. hield niet van gedoe!' Ondanks de tegenslag ging ds. Van Herwaarden toch door met het beleggen van bidstonden.

De tweede bidstond in Gorinchem werd in december 1851 geleid door A. Capadose met als Schriftlezing Jeremia 31 (Wederkeer met geweest).

En in mei 1851 werd de derde bidstond gehouden door ds. J.C. de Vijver uit Schoonrewoerd over Psalm 122:6a: "Bidt om den vrede van Jeruzalem".

Ds. Van Herwaarden heeft ook meegewerkt aan bidstonden te Dordrecht, Leiden en Zuid-Beijerland. In Zuid-Beijerland sprak hij over Johannes 4:22-13: "Want de zaligheid is uit de Joden".

In Dordrecht sprak hij over Romeinen 11:15: "Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming wezen, anders dan het leven uit de doden?" Deze bijeenkomst werd gehouden in 'de komedie' (schouwburg).

Op woensdag 11 juli 1852 werd er in Opheusden een bidstond voor Israël gehouden, waar ruim duizend mensen bijeen waren. Hoofdspreker was dr. A. Capadose die bij de plaatselijke predikant ds. J.W. Felix logeerde.

Opheusden

In november 1853 nam ds. J.W. Felix afscheid van de gemeente Opheusden wegens vertrek naar Heeg (Friesland). In zijn vacature beriep de kerkenraad in een periode van bijna vijf maanden vijf predikanten. Het waren in deze volgorde: ds. J. C. Eijkman, ds. A.P.A. du Cloux, ds. J.D.B. Brouwer, W. Kraijenbelt en ds. A. van Herwaarden uit Fijnaart. Deze laatste nam het op hem uitgebrachte beroep aan. Het domineesgezin verhuisde naar de Betuwe met vier personen. In Fijnaart was kortgeleden zoontje Dirk geboren.

Op zondag 9 juli 1854 bevestigde de consulent ds. J. van der Werff in de morgendienst zijn nieuwe ambtsbroeder uit 1 Thessalonicensen 5:12-13: "En wij bidden u broeders, erkent degenen die onder u arbeiden en uw voorstanders zijn in den Heere en u vermanen. En acht hen zeer veel in liefde, om huns werks wil. Zijt vreedzaam onder elkander".

's Middags deed de nieuwe dominee intrede met de tekstwoorden uit Lukas 2:13 en 14: "En van stonde aan was er met den engel een menigte des hemelsen heirlegers, prijzende God en zeggende: Ere zij God in de hoogste hemelen en vrede op aarde, in de mensen een welbehagen". Zullen deze woorden met verwondering zijn aangehoord, zo midden in de zomer?

Tussen 1840-1850 waren er ongeveer tachtig belijdeniscatechisanten. Dat is gemiddeld acht per jaar. In het jaar dat ds. Van Herwaarden predikant was, waren er een zestig! Ds. Van Herwaarden zag de vrucht op zijn prediking en pastoraat in een preek over Filippenzen 1:6 waarin we lezen: 'Gode zij dank, dat wij ons als Paulus mogen verblijden dat er nog velen worden gevonden in wier hart dat goede werk is begonnen. Zij bewijzen door hun woorden en daden dat zij nieuwe schepselen zijn geworden, geschapen in Christus Jezus tot goede werken. Wij hebben ze over hun zonden zien wenen en hun vurig verlangen waargenomen naar vergeving en reiniging door Jezus' bloed. Wij hoorden hen met blijdschap vertellen over hun verandering, bekering en verlangen naar Christus. Onze oren hebben hen horen spreken over hun overgave aan de Zaligmaker en hun liefde tot Hem. En het was ons, als vernamen we de taal van de vrome David: "Komt allen tot mij, gij die God vreest en ik zal u vertellen wat Hij aan mijn ziel heeft gedaan". Maar aan de andere kant is het ons tot diepe droefheid als wij gadeslaan, hoe velen er ook nog onder de belijders van het Evangelie zijn die door woord en wandel tonen, dat zij nog nooit iets hiervan hebben geleerd.'

Ds. Van Herwaarden was bevriend met ds. O.G. Heldring, die van 1827-1867 in het naburige Hemmen stond. Deze predikant, die later op het kerkhof van Opheusden zou spreken bij de begrafenis van zijn vriend, bevorderde het Bijbelbezit in zijn omgeving. Hierin werd hij bijgestaan door twee Bijbelcolporteurs: de heren Wolf en Goedhart. Mogelijk was hun prioriteit gericht op diaconale en maatschappelijke hulp aan arme gemeenteleden en dorpsgenoten en heeft hun werk invloed gehad op ds. Van Herwaarden. In Opheusden was het streven van de predikant om alle kinderen gratis naar school te laten gaan. Op zondag 4 februari 1855 werd zoontje Dirk gedoopt.

Bijzonder sterven

Landelijke bekendheid kreeg zijn sterven tijdens de laatste kerkdienst op zondag 29 juli 1856. Tijdens een hevig onweer vraagt dominee aan de ouderlingen wat te doen. Zij geven hem antwoord. In een verslag lezen we dan: 'Hierna stond dominee Van Herwaarden met gevouwen handen enige seconden eerbiedig stil. Mediteerde hij, of bad hij tot de Heere der heirscharen... en hij was niet meer!! Eén felle en zeer krachtige bliksemflits was in de toren geslagen en had zich een weg gebaand naar het kerkinterieur, naar de kansel. Daar werd dit kind van God, deze knecht des Heeren dodelijk getroffen'.

Welnu, is zijn wijze van sterven er niet een duidelijk bewijs van, dat de Heere de wens geeft van allen die Hem vrezen? (Psalm 147:6) Ja, zijn ziel werd als met een Elia's wagen ten hemel gedragen. Op de kansel lag het psalmboek open bij Psalm 89:1: 'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheid. Enkele gemeenteleden dragen het ontzielde lichaam van de veertigjarige dominee naar de consistoriekamer. Daar wordt het op enkele zitkussens op de grond gelegd. Vervolgens wordt hij in de pastorie gebracht om opgebaard te worden. Wie kan beschrijven wat de jonge weduwe en haar drie kinderen: Gerrit, Maria en Dirk in de pastorie hebben doorgemaakt?

Twee ouderlingen brengen het overlijdensbericht naar Gorinchem, waar de bejaarde ouders van de dominee woonden. Vooral de oude moeder mocht getuigen van haar geloof in de levende God Die alleen troosten kan in de grootste nood. De wens om ds. Van Herwaarden te Fijnaart te begraven, vindt geen doorgang. De begrafenis geschiedt op het kerkhof aan de Dalwagenseweg in Opheusden.

Na dit indrukwekkende overlijden en begraven, is er op verschillende manieren aandacht gegeven aan wat is gebeurd.

Een waardevolle, geestelijke erfenis

Er verscheen een boekje met als titel: Alzo voer Elias met een onweder ten hemel door Joël, pseudoniem voor ds. P. Los Gzn. Tevens werd, zowel in de Haarlemse Courant als in De wachter op Sions muur een kort in Memoriam geplaatst. Daarin lezen we:

"Opheusden 29 juli. Heden trof deze gemeente een ontzettend, nooit te vergeten verlies. Haar algemeen beminde leraar A. van Herwaarden werd te midden zijner Evangelieprediking plotseling weggenomen door een bliksemstraal, die hem opeens uit de aardse, in de eeuwige sabbat overbracht. Nauwelijks was de namiddag-godsdienstoefening begonnen, of een vreselijk onweer barstte over deze plaats los. De verwarring daardoor enigszins in de kerk ontstaan, zocht zijn eerwaarde te besturen door te wijzen op die God Die donderde in de hoge. Tegelijk vermaande hij dringend en liefdevol om op die stem des Heeren acht te geven als een roepstem tot waarachtige bekering. Ja, als een vermaning om toch steeds zijn huis bereid te hebben, niet wetende de uren in welke de Heere komt. Voor hem was de ure gekomen als een uur

van zaligheid. Immers, steeds was in zijn hart en op zijn lippen de bede: 'Heere Jezus! Kom haastiglijk; ja, kom haastiglijk, Heere!'

Opmerkelijk is het, dat hij in het bijzonder in de drie laatste weken van zijn leven, als het ware leefde in de verwachting: *de Heere komt*. Daarover sprak hij bij voorkeur, alsof hij voor die komst werd toebereid.

Enige tijd geleden over de opneming van Elia predikende, was hij nauwelijks van de kansel af, of met een zeker genot en gebaar en stem sprak hij: 'Het is wat groots en wat begeerlijks evenals Elia met een vurige wagen ten hemel te varen.'

En ziedaar, wat hij wellicht nooit had gedacht, noch durven hopen, een bliksemstraal bracht hem in één punt des tijds bij de Heere. Bij die Heere, Die hij liefhad en nu bijna twaalf jaren had gediend. Ja, Hem met ingenomenheid en hartelijkheid verkondigende als de Weg, de Waarheid en het Leven.

Zijn familie beweent hem, maar ook de gemeenten Waarder, Fijnaart en Opheusden. Zij hadden, of het nu langer of korter heeft geduurd, het voorrecht hem als herder en leraar te bezitten. Hij ruste in vrede!"

Echter, er zijn ook mensen die de spot drijven met de opzienbarende dood van deze dominee. In augustus 1856 wordt op de kermis te Arnhem een speciale tent neergezet die men de naam geeft: 'Theatre Nouveau'. Enkele acteurs spelen het heengaan van ds. Van Herwaarden in die tent na. De Groninger Courant spreekt schande van deze 'hemelgerende speculatie'. En in de Gooische Courant beklemtoont men in een terugblik het belang van het aanbrengen van bliksemafleiders op kerktorens.

Heeft ds. Van Herwaarden die leefde tijdens de regering van de koningen Willem I, Willem II en Willem III, ons een waardevolle erfenis nagelaten? Ja, niet zozeer een materiële, maar meer een geestelijke.

Zijn levensgeschiedenis is jaloersmakend. Bij zijn ambtsbroeders was hij bekend om zijn 'kinderlijke vroomheid'. Hij was in zijn gedrag meer als irenisch, zachtmoedig en ootmoedig herkenbaar, dan als polemisch, dominant of hoogmoedig.

In zijn nagelaten zestien preken staat Jezus Christus en Die gekruisigd centraal.

Bij de toepassing van de preek en in het pastoraat gedroeg hij zich als een zielenarts. 'Hij sprak met de moeden een woord te rechter tijd' (Jesaja 50). Vragen over de toe-eigening van het heil en de zekerheid van het geloof ging hij niet uit de weg. Hij gaf geestelijke leiding in de prediking en zijn woordkeus was eenvoudig.

De noodzaak van het werk van de Heilige Geest werd benadrukt en het separerende element ontbrak niet. Kenmerkend in verkondiging en levensgang is de grote aandacht voor de leer van de eschatologie (wederkomst des Heeren). Daarom was hij een liefdevolle voorbidder voor Israëls herstel en bekering. Hij nam deel aan de bidstonden voor Israël. Het 'netwerk' van predikanten, waar ds. Van Herwaarden deel van uitmaakte, is te typeren als de groep predikanten die bekend staat als 'Zij die bleven' en die een geestelijke binding hadden met het negentiende-eeuwse Reveil.

De twee zonen van ds. Van Herwaarden zijn predikant geworden. Gerrit is dominee geweest in Garijp, Loosduinen, Dordrecht, Arnhem, Bennebroek, Delft en Leiden. Hij overleed in 1927. In 1870 kreeg hij een beroep uit Hei-en Boeicop. Dirk is dominee geweest in Diepenveen. Hij stierf in 1901.

In het kerkelijke weekblad De Wachter Sions van februari 2014 staat een verslag van de herdenkingsdienst die in de Gereformeerde Gemeente in Nederland van Opheusden is gehouden in verband met het 125-jaar gemeente zijn. Ds. A. van Voorden leidde deze dienst en sprak: 'Ds. A. van Herwaarden was een echte dienaar van God. Hij

heeft van Christus' wege het Woord verkondigd. Als met een Elia's wagen nam de Heere hem weg'.

We mogen aannemen dat in het leven en sterven van ds. Van Herwaarden Gods Woord uit Spreuken to :241 is bevestigd: "maar de begeerte der rechtvaardigen zal God geven".

Tenslotte: we sluiten ons aan bij de mening van een oud-predikant van Opheusden, ds. J.H.C. Olie, als hij in een voorwoord bij de preken van ds. A. van Herwaarden schrijft: 'Deze dominee kende de verborgen omgang met God. Zijn sterven was geen Godsoordeel, maar een gebedsverhoring'.